

เงินตราชุมชนด้านการผลิตสินค้า กรณีศึกษา ชุมชนแผ่นดินทองคอยรุตต์กว่า จังหวัด
กรุงเทพมหานคร

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการประกอบการ
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2553
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

เงินตราชุมชนด้านการผลิตสินค้า กรณีศึกษา ชุมชนแผ่นดินทองคอยรุตต์กว่า จังหวัด
กรุงเทพมหานคร

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการประกอบการ
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2553
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

THE COMMUNITY MONEY FOR GOODS PRODUCTION : A CASE STUDY OF
KOYRUTTAKWA GOLDEN LAND COMMUNITY, BANGKOK

ผลงานวิทยานิพนธ์ ระดับปริญญาตรี

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree

MASTER OF BUSINESS ADMINISTRATION

Program of Entrepreneurship

Graduate School

SILPAKORN UNIVERSITY

2010

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง "เงินตราชุมชนเพื่อ
การผลิตสินค้า กรณีศึกษา ชุมชนแผ่นดินทองอยุธยาตึกวา จังหวัดกรุงเทพมหานคร" เสนอโดย
นางสาวปิยะธิดา นวลขำ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการประกอบการ

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปานใจ ธารทัศนวงศ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

อาจารย์ ดร.กฤษณา พัชราวณิช

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(อาจารย์ ดร.เฉลิมชัย กิตติศักดิ์นรินทร์)

...../...../.....

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร.ชวิต ชัยกิตติศิลป์)

...../...../.....

ผลงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร.กฤษณา พัชราวณิช)

...../...../.....

52602763 : สาขาวิชาการประกอบการ

คำสำคัญ : เงินตราชุมชนระบบแลกเปลี่ยนชุมชน

ปิยะธิดา นวลขำ : เงินตราชุมชนด้านการผลิตสินค้า กรณี ศึกษาชุมชนแผ่นดินทองคอย
รุดตักงา จังหวัดกรุงเทพมหานคร. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : อ.ดร.กฤษฎา พัชรวานิช. 106 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา รูปแบบ ประโยชน์ การหมุนเวียน ปัญหาและ
อุปสรรคการใช้ระบบเงินตราทางชุมชนด้านการผลิตสินค้า ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ
ประชาชนในชุมชนแผ่นดินทองคอยรุดตักงา จำนวนประชากรทั้งหมด 677 คน การกำหนดตัวอย่าง
ใช้วิธีของยามานะ ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้จำนวนทั้งสิ้น 260 คน และใช้วิธีการสุ่ม
ตัวอย่างแบบสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถาม สัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ใน
การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงบรรยาย

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการใช้เงินชุมชน 2 คือ มีวิธีการใช้ง่ายไม่
ซับซ้อน เมื่อเกิดปัญหาในการแลกเปลี่ยนหรือมีข้อสงสัยใดๆ จะมีเจ้าหน้าที่คอยให้คำปรึกษา และมี
ประโยชน์ต่อตนเองและชุมชนในท้องถิ่น ช่วยกระตุ้นให้เกิดปริมาณสินค้าที่ผลิตจากชุมชนเพิ่มขึ้น
ทำให้สินค้าในชุมชนมีความหลากหลาย ช่วยให้มีการซื้อขายระหว่างกันมากขึ้นและทำให้เงินทุน
หมุนเวียนภายในชุมชน "ไม่รั่วไหล" ไปภายนอกชุมชน อัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงินมีอัตรา
ความเร็วในการหมุนเวียนเงินทั้งหมดเพิ่มขึ้นจาก 0.79 เป็น 1.19 และ 1.67 มูลค่าเงินที่ใช้จ่ายเพิ่มขึ้น
ทั้งหมดจาก 7,180 บาท 10,780 บาท และ 15,065 บาท การเพิ่มขึ้นของอัตราความเร็วในการ
หมุนเวียนเงินสอดคล้องกับมูลค่าเงินที่ใช้จ่ายเพิ่มขึ้น เป็นไปตามสมการแลกเปลี่ยนของเออร์วิง พิซ
เซอร์ และด้วยมูลค่าคูปองหรือปริมาณเงินหมุนเวียนเริ่มต้น โครงการทั้งหมด 9,000 บาท ทำให้เกิด
ปริมาณเงินหมุนเวียนทั้งสองเดือนเป็น 33,025 บาท ปัญหาและอุปสรรค คือสินค้าและบริการยังไม่

หลากหลาย ร้อยละ 76.58 สิ่งที่ต้องปรับปรุง คือการชักจูงให้มีการเข้าร่วมโครงการ ร้อยละ
42.75

สาขาวิชาการประกอบการ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2553

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

52602763 : MAJOR : ENTREPRENEURSHIP

KEY WORDS : COMMUNITY MONEY\COMMUNITY EXCHANGE SYSTEM

PIYATHIDA NAULKHAM : THE COMMUNITY MONEY FOR GOODS PRODUCTION
: A CASE STUDY OF KOYRUTTAKWA GOLDEN LAND COMMUNITY. THESIS ADVISOR :
KRISADA PACHRAVANICH, Ph. D. 106 pp.

This research aims to study the pattern, benefit of using community money for goods production, problems and obstacles of using this money system. In this research, the population was 677 people residing in Koyruttakwa Golden Land Community. From the population of Koyruttakwa Golden Land Community, the samples size of 260 was calculated by Yamane Formula at the confident level of 95% and the Simple Random Sampling Method. The data collection tools included questionnaire and interview. The statistics for data analysis were the descriptive statistics.

It was found from the research that, affecting the decision to use diligence 2 is a simple way to take it easy. A staff consultation when the problem of exchange or any questions. And useful to themselves and the local community. Help stimulate the production volume increased from the community. Make products in a diverse community. Allowing more trade between them and the working capital within the community. Not leak to the outside community. Speeds of current money growth rate of rotation of money, up from 0.79 to 1.19 and 1.67 in value of the increased spending, all from 7180 baht 10,780 baht and 15,065 baht, an increase of speed of current funds in line with value of the increased spending. According to the equation of exchange Fisher Irving and a current value of the coupon or the amount of money the whole project started 9,000 Bath money supply causes both current month is 33,025 Baht.

The problems and obstacles mostly found were non-diversified goods and services at 76.58%. The first matters which should be improved were motivation to participate in the project at 42.75%

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

Program of Entrepreneurship Graduate School, Silpakorn University Academic Year 2010

Student's signature

Thesis Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัย เรื่อง เงินตราทางชุมชนด้านการผลิต กรณีศึกษาชุมชนแผ่นดินทองคอยรูตตี๊กว่า การวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาอย่างดียิ่งจาก อาจารย์ ดร. กฤษดา พัชรานิช อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่สละเวลาให้คำปรึกษา คำแนะนำ ข้อคิดเห็นต่าง ๆ และตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่อง ตลอดจนติดตามความก้าวหน้าในการทำวิทยานิพนธ์ ด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่งโดยตลอด ขอขอบคุณ อาจารย์ ดร.เฉลิมชัย กิตติศักดิ์นาวิน ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่ได้กรุณาให้ข้อเสนอแนะและคำแนะนำต่าง ๆ ขอขอบคุณ อาจารย์ ดร.ชวิศ ชัยกิตติศิลป์ คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้แนวคิดและข้อเสนอแนะ ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณ นายสมชาย สมนานตระกูล ประธานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนแผ่นดินทองคอยรูตตี๊กว่า ตลอดจนสมาชิกในชุมชนแผ่นดินทองคอยรูตตี๊กว่า ที่กรุณาให้ความช่วยเหลืออนุเคราะห์ การให้ข้อมูลและคำแนะนำในทุก ๆ ด้านที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย

ขอขอบคุณ พี่ๆ น้องๆ เพื่อนๆ ที่เป็นกำลังใจ และให้ความช่วยเหลือสนับสนุนในการทำวิจัยในครั้งนี้

สุดท้ายผู้วิจัยใคร่กราบขอขอบคุณ บิดา มารดาญาติทุกคน ที่เป็นกำลังใจ ให้คำแนะนำ และสนับสนุนส่งเสริมในทุก ๆ ด้าน แก่ผู้วิจัย จนการทำวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี

ผลงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
ขอบเขตการวิจัย.....	4
กรอบแนวคิด.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	8
ทฤษฎีการเงิน.....	8
ทฤษฎีปริมาณเงิน.....	14
แนวคิดระบบแลกเปลี่ยนชุมชน.....	16
แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน.....	24
แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง.....	26
แนวคิดระบบเงินตราชุมชน.....	34
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	45
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	51
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	51
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	52
การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย.....	53
ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	54
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	54

บทที่	หน้า
การวิเคราะห์ข้อมูล	55
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	57
ปัจจัยส่วนบุคคลของชุมชนแผ่นดินทอง คอยรุดค้ำกวาง	57
ข้อมูลระดับความสำคัญที่เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้ระบบเงินตราชุมชน ด้านการผลิตสินค้า.....	61
ข้อมูลระดับความสำคัญที่เกี่ยวกับประโยชน์ของการใช้ระบบเงินตราชุมชน ด้านการผลิตสินค้า.....	62
การวิเคราะห์ปริมาณการหมุนเวียนการใช้ระบบเงินตราชุมชนด้านการผลิต สินค้า (เบี่ยงชั้น 2)	63
การวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคในการใช้ระบบเงินตราชุมชนสำหรับการผลิต สินค้า.....	66
การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์	70
5 สรุปอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	73
สรุปผลการวิจัย.....	73
การอภิปรายผล.....	74
ข้อเสนอแนะ.....	78
บรรณานุกรม.....	80
ภาคผนวก	83
ภาคผนวก ก ชุมชนแผ่นดินทองคอยรุดค้ำกวาง.....	84
ภาคผนวก ข โครงการวิจัยเงินตราทางเลือกในการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ	87
ภาคผนวก ค แบบสอบถาม.....	93
ภาคผนวก ง การทดสอบค่าความเชื่อมั่นโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS.....	102
ประวัติผู้วิจัย	106

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แสดงระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	54
2	แสดงร้อยละของอายุจำแนกตามเพศของกลุ่มตัวอย่าง.....	57
3	แสดงร้อยละของอายุจำแนกตามสถานภาพสมรสของกลุ่มตัวอย่าง.....	58
4	แสดงร้อยละของระดับการศึกษาจำแนกตามอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง.....	58
5	แสดงร้อยละของระดับการศึกษาจำแนกตามรายได้ตนเองต่อเดือน ของกลุ่มตัวอย่าง.....	59
6	แสดงร้อยละของอาชีพจำแนกตามรายได้ตนเองต่อเดือนของกลุ่มตัวอย่าง.....	60
7	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผล ต่อการตัดสินใจใช้ระบบเงินตราชุมชน.....	61
8	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ ของการใช้ระบบเงินตราชุมชน.....	62
9	แสดงร้อยละของประโยชน์การใช้ระบบเงินตราชุมชน (เบี่ยงชั้น 2).....	63
10	แสดงจำนวนเบี่ยงชั้น 2 ทั้งหมดที่ใช้หมุนเวียนในระยะเวลา 1 เดือน.....	63
11	แสดงการหมุนเวียนของการใช้เบี่ยงชั้น 2 ชุมชนในระยะเวลา 3 เดือน.....	64
12	แสดงจำนวนเบี่ยงชั้น 2 ทั้งหมดที่ได้รับคืนและไม่ได้รับคืนหลังจากสิ้นสุด โครงการ.....	65
13	แสดงผลการวิเคราะห์การตัดสินใจเข้าร่วมโครงการระบบเงินตราชุมชน.....	66
14	แสดงผลการวิเคราะห์ประเภทสินค้าที่ใช้เงินตราชุมชนในรูปแบบเบี่ยงชั้น 2 ในการผลิต.....	67
15	แสดงผลการวิเคราะห์เหตุผลที่ตัดสินใจใช้เงินตราชุมชนในรูปแบบเบี่ยงชั้น 2.....	67
16	แสดงผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมในการใช้เงินตราชุมชนในรูปแบบเบี่ยงชั้น 2.....	68
17	แสดงผลการวิเคราะห์ปัญหาการใช้เงินตราชุมชนในรูปแบบเบี่ยงชั้น 2.....	68
18	แสดงผลการวิเคราะห์ข้อควรปรับปรุงในการใช้เงินตราชุมชนในรูปแบบเบี่ยงชั้น 2.....	69
19	แสดงการวิเคราะห์อัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงินประจำเดือน พฤศจิกายน 2553.....	76
20	แสดงการวิเคราะห์อัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงินประจำเดือน ธันวาคม 2553..	77
21	แสดงการวิเคราะห์อัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงินประจำเดือน มกราคม 2554..	78

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	กรอบแนวคิดการใช้ระบบเงินตราทางเลือกด้านการผลิตสินค้า.....	6
2	อายุขัยที่เพิ่มขึ้นของประชากร: เปรอร์เซ็นต์ผู้มีอายุ 65 ปีขึ้นไปในประเทศกลุ่ม OECD	12
3	หัวใจของเครื่องย่นกาลเวลาอยู่ที่เงิน	14
4	ระบบบุญกุศล จ. ยโสธร	22
5	แนวคิดในการเสริมสร้างความเข้มแข็งเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง.....	33
6	วงจรแลกเปลี่ยนเครดิตหรือเงินตราชุมชน.....	42
7	ระบบการหมุนเวียนของเงินตราชุมชน HOURS.....	44
8	แผนที่ชุมชนแผ่นดินทองคอยุดดีควา มีทั้งหมด 12 กลุ่มบ้าน.....	85
9	ตัวอย่าง "เบี้ยขยัน2" มูลค่าฉบับละ 5 บาท.....	88
10	ตัวอย่าง "เบี้ยขยัน2" มูลค่าฉบับละ 10 บาท.....	89
11	ตัวอย่าง "เบี้ยขยัน2" มูลค่าฉบับละ 20 บาท.....	89
12	การประชุมชี้แจงเรื่องเงินตราชุมชนเพื่อการผลิต.....	90
13	ป้ายประชาสัมพันธ์.....	90
14	แผ่นพับ.....	91
15	ผู้ผลิตนำสินค้ามาจำหน่ายที่ตลาดนัดโรงเรียน.....	92
16	ร้านค้าในชุมชน.....	92
17	ตัวอย่างด้านหลัง "เบี้ยขยัน2" ที่ใช้แล้ว.....	92

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเข้าสู่วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในช่วงพ.ศ. 2540 มีสาเหตุมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ การเปิดเสรีทางการค้า ทางการลงทุน และทางการเงิน (กนกวรณ จงเจริญยิ่งยง 2549:144) และจากวิกฤตการเงินโลกที่มีต้นตอมาจากวิกฤตสินเชื่ออสังหาริมทรัพย์ (ซับไพร์ม) ในสหรัฐอเมริกาในช่วงปี ทำให้ความคล่องของตลาดสินเชื่อทั่วโลก และระบบธนาคารลดลง วิกฤตครั้งนี้เผยให้เห็นความอ่อนแอในระบบการเงินซึ่งแพร่กระจายทั่วโลก สถาบันการเงินรายใหญ่หลายรายต้องปิดตัวลง หรือควมรวมกิจการเพื่อความอยู่รอด ก่อให้เกิดการเลิกจ้างแรงงาน ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตดังกล่าว

วิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นสะท้อนถึงความไม่สมดุลของกระบวนการพัฒนาประเทศจึงต้องมีการเตรียมความพร้อมและการรู้ถึงนำศักยภาพที่มีอยู่มาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) มียุทธศาสตร์พัฒนาประเทศประกอบด้วย 3 ยุทธศาสตร์ ยุทธศาสตร์ที่สำคัญคือยุทธศาสตร์การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ (คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2549 : 33) การสร้างชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน นอกจากการมุ่งให้คนมีความ

สมดุลที่ดีแล้วยังต้องมองถึงการสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชนด้วย ภาครัฐเล็งเห็นถึงการบูรณาการกระบวนการผลิตบนฐานศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนอย่างสมดุล สนับสนุนการนำภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้ในการสร้างสรรค์คุณค่าของสินค้าและบริการ เน้นการผลิตเพื่อการบริโภคอย่างพอเพียงภายในชุมชน ส่วนเกินนำไปแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชนหรือเชื่อมโยงเครือข่ายสู่ตลาดภายนอกชุมชน ภาครัฐจัดตั้งนโยบายที่ส่งเสริมการผลิตสินค้าในชุมชน ดังเช่นหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เป็นนโยบายปัจจุบันที่มุ่งเน้นให้เกิดความเจริญทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนาสินค้า เพื่อสร้างให้ชุมชนสามารถผลิตสินค้าจากทรัพยากรที่มีอยู่หลอมรวมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดสินค้าที่มีคุณภาพเป็นที่ต้องการของตลาด

การนำนโยบายเข้าสู่กระบวนการปฏิบัติมีปัจจัยสำคัญคือ เงินทุน การจัดหาเงินทุนสามารถทำได้หลายช่องทาง ได้แก่ เงินทุนส่วนตัว การระดมเงิน การกู้ยืมจากธนาคารหรือการกู้ยืม

นอกระบบ เป็นต้น (สลิลทิพย์ เชียงทอง และ อินทิตรา วิทยสมบุญ 2552: 11) สำหรับผู้ผลิตในชุมชนนั้นการมีเงินทุนส่วนตัวเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นน้อยราย การขอสินเชื่อจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการผลิตสินค้าในชุมชน จากอดีตที่ผ่านมา การกู้ยืมเงินจากแหล่งการเงินหรือสถาบันการเงินธนาคารในระบบเป็นเรื่องยาก ดัดขัดเกิดปัญหาหลายขั้นตอน รวมถึงปัญหาจากหลักทรัพย์หลักประกัน และหลักฐานบุคคลต่าง ๆ วิกฤตสินเชื่อคือยคุณภาพในภาคสังหาริมทรัพย์ (ซัพไพร์ม) ทำให้เศรษฐกิจโลกอยู่ในภาวะถดถอย (วิทยา มานะวานิชเจริญ 2552:22) เป็นปัจจัยร่วมทำให้การพิจารณาอนุมัติเงินให้กู้ยืมมีการไต่ตรองอย่างละเอียดรอบคอบมากขึ้น การไม่มีเงินทุนเป็นอุปสรรคในการผลิตและความเป็นอยู่ของคนในชุมชน (วิทยา มานะวานิชเจริญ 2552:23) ชุมชนต้องมีปัจจัยในการดำรงชีพและการผลิต เช่น วัตถุดิบตามธรรมชาติและแรงงาน

ปัญหาด้านการจัดหาเงินทุนสะท้อนถึงระบบเงินตราประจำชาติ(เงินบาท)ที่ทำหน้าที่เป็นสื่อกลาง เป็นเครื่องมือในการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าได้กลายเป็นอุปสรรคเนื่องจากการขาดแคลนเงินบาทภายในชุมชน และค่าเงินบาทมีการผันผวนซึ่งได้รับผลกระทบจากปัจจัยภายนอก ดังนั้นเงินบาทที่หมุนเวียนอยู่ในชุมชนจะมีค่าขึ้นหรือลงนั้น อยู่นอกเหนือจากการควบคุมของชุมชน แต่เครื่องมือที่สามารถช่วยให้ชุมชนสร้างระบบการแลกเปลี่ยนที่ชุมชนสามารถควบคุมได้ และนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ คือ ระบบเงินตราชุมชนจะช่วยบรรเทาปัญหาการขาดแคลนเงินบาท เสริมสภาพคล่องในการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกันภายในชุมชน เกิดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนกระตุ้นการผลิตเพื่อการพึ่งตนเองในชุมชนและช่วยให้สมาชิกในชุมชนออมเงินบาทภายใต้ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนสมาชิกสามารถกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนได้ตามความสมัครใจของผู้ซื้อผู้ขาย เกิดการหมุนเวียนของทุนในชุมชน และช่วยให้มีอำนาจในการจัดการเศรษฐกิจของตนเองได้มากขึ้น

ในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา ชุมชนหลายแห่งทั่วโลกเริ่มมีกระบวนการเคลื่อนไหวแบบใหม่เกิดขึ้น โดยมีจุดประสงค์เพื่อสร้าง "ระบบเงินตรา" ขึ้นมาใช้ในท้องถิ่นของตนเอง (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ 2547 : 8) ในหลายประเทศทั่วโลกมีการใช้ระบบเงินตราชุมชน ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2547) กล่าวว่า เงินตราชุมชนที่ทดลองใช้ในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วโลก มี 3 ประเภท ประเภทแรก เป็นรูปแบบแผ่นกระดาษที่ชุมชนผลิตขึ้นมา ตัวอย่างเช่น ระบบ Fiat Currency แบบ HOURS ใช้แบบธนบัตรรัฐบาล เพื่อซื้อสินค้าหรือบริการในพื้นที่ท้องถิ่น ประชาชนเข้าร่วมเพื่อแลกเปลี่ยนกัน โดยมีสำนักงานกลางคอยทำหน้าที่ประสานงาน ประเภทที่สอง เป็นเงินตราชุมชนในรูปแบบการทำบัญชีเงินตราชุมชนประเภทนี้ที่รู้จักกันดีคือระบบ LETS ใช้กันแพร่หลายในประเทศอังกฤษ ประเทศฝรั่งเศส ประเทศออสเตรเลียและประเทศนิวซีแลนด์ ระบบนี้เกิดขึ้นจากอาสาสมัครที่มีจิตใจทางด้านพัฒนาชุมชนและการแสวงหาระบบเศรษฐกิจชุมชนแบบใหม่ การแลกเปลี่ยนเกิดขึ้น

ตามราคาที่สามารถตกลงกันโดยจะมีการแลกเปลี่ยนและบันทึกรายละเอียดลงในบัญชีของนครประเภทที่สาม เป็นรูปแบบสินเชื่อบริการแรงงาน เช่น ระบบ TIME DOLLAR ในประเทศสหรัฐอเมริกา ระบบนี้จะมีธนาคารเวลาคอยทำหน้าที่ประสานงานด้านดีมานด์-ซัพพลายสำหรับสินค้า บริการให้แก่สมาชิกในชมรม

ปีทมาวดี โพนนุกูล ชูชุกิและคณะ (2547) พบว่าประเทศไทยได้เริ่มการใช้เงินตราชมชนอย่างเป็นทางการในพื้นที่อำเภอภูซำ จังหวัดยโสธร เริ่มดำเนินการในวันที่ 29 มีนาคม 2543 เงินตราชมชนทำหน้าที่เป็นเพียงสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้าหรือบริการภายในชมชนใช้ชื่อว่า "เบี้ยภูซำ" มีลักษณะสำคัญคือใช้แลกเปลี่ยนสินค้าในพื้นที่ชมชน 5 หมู่บ้านประกอบด้วย บ้านโสกขุมปูน บ้านท่าลาด บ้านสันติสุข บ้านภูหิน อำเภอภูซำ และบ้านโคกกลาง อำเภอทรายมูล จังหวัดยโสธร การใช้เงินตราชมชนนับเป็นความพยายามหนึ่งในการร่วมแสวงหาทางออกจากวิกฤตเศรษฐกิจของประเทศพร้อมกับการเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจทางเลือกของประชาชน แต่การใช้เบี้ยภูซำในครั้งนั้น ได้ถูกธนาคารแห่งประเทศไทยวินิจฉัยว่าขัดต่อกฎหมาย 2 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2506 มาตรา 9 เนื่องจากมีการใช้คำว่าธนาคารเบี้ยเพื่อดำเนินกิจกรรม มีการตั้งสำนักงานเพื่อประกอบการและมีป้ายระบุชื่อไว้ชัดเจน การพิมพ์เบี้ยผิดพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. 2501 ที่ระบุว่าห้ามมิให้ผู้ใดจัดทำ จัดทำจำหน่าย ใช้ หรือนำออกใช้ ซึ่งวัตถุหรือเครื่องหมายใด ๆ แทนเงินตรา ยกเว้นแต่จะได้รับอนุญาต มาตรา 240 ว่าด้วยเรื่องการทำปลอมเงินตรา และมาตรา 249 ว่าด้วยเรื่องการทำสิ่งทีคล้ายคลึงกับเงินตรา จากเหตุการณ์ดังกล่าวจึงได้มีการทำความเข้าใจและปรับการแลกเปลี่ยนระบบ "เบี้ยภูซำ" เป็น "บุญภูซำ"

"บุญภูซำ" กระตุ้นเศรษฐกิจชมชนโดยช่วยให้มีตลาดใหม่ ๆ เกิดขึ้นอย่างมั่นคงในท้องถิ่น ชมชนสามารถผลิตสินค้าและบริการได้เอง โดยไม่ต้องนำมาจากภายนอกมีส่วนช่วยให้มีการจ้างงานมากขึ้น การทำงานในอุตสาหกรรมขนาดเล็กของหมู่บ้าน ระบบแลกเปลี่ยนชมชนหรือระบบเงินตราชมชน ไม่ใช่เป็นเพียงเครื่องมือเพื่อการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจแต่ยังเป็นเครื่องมือสร้างชมชนให้เข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ และด้วยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โครงการวิจัยระบบแลกเปลี่ยนชมชนเพื่อการพึ่งตนเองจึงเกิดขึ้น แนวคิดเรื่องระบบแลกเปลี่ยนถูกนำไปทดลองในชมชนต่าง ๆ ทั่วประเทศ มีทั้งชมชนที่ปฏิเสธและชมชนที่ยอมรับแนวคิดนี้นำไปทดลองใช้ ชมชนแผ่นดินทองคอยรุตต์แก้ว ตั้งอยู่หมู่ 5 แขวงโคกแฝด เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร มีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า "ชมชนลำไทร" ชมชนแห่งนี้ได้รับการบุกเบิกเมื่อประมาณ 130 ปีที่ผ่านมา คนในชมชนนับถือศาสนาอิสลามเป็นส่วนใหญ่ ชมชนนี้เป็นชมชนที่ดำเนินวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ เป็นชมชนน่าอยู่ ร่มเย็นด้วยธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดี เป็นชมชนเข้มแข็งที่

พร้อมเปิดรับแนวคิดใหม่ ๆ เพื่อนำมาพัฒนาชุมชนเสมอ(สุพจน์ แสงเงิน และ คณะ 2546 :241) ในปี 2552 มีการนำระบบเงินตราชุมชนเข้ามาปรับใช้ในชุมชนใช้โดยเรียกว่า เบี้ยขยัน เป็นสิ่งใหม่ที่นำเรียนรู้และทดลองใช้ ทำให้เกิดความสามัคคีและช่วยเหลือระหว่างกันภายในชุมชน มีการสร้างรายได้/มีการจ้างงานเพิ่มขึ้น ทำให้สมาชิกในชุมชนขยันทำงานมากขึ้น เช่น นักเรียน นักศึกษา เมื่อมีเวลาว่างจะหางานทำ เพื่อนำรายได้มาช่วยเหลือครอบครัว ร้านค้ามีรายได้มากขึ้น นอกจากขายสินค้าได้รับเป็นเงินบาทแล้ว ยังได้รับเป็นเบี้ยขยันสามารถนำเบี้ยขยันมาซื้อสินค้าภายในชุมชนได้ ทำให้ประหยัดเงินบาทและมีเงินออมเพิ่มขึ้น (หทัยรัตน์ วงศ์จิรไพฑูรย์ 2552 :126) การได้พบปะเพื่อแลกเปลี่ยนสินค้าในชุมชนช่วยรื้อฟื้นความสัมพันธ์ในชุมชนทำให้เกิดความเอื้อเฟื้อถ้อยคานเป็นพลังความร่วมมือในการทำกิจกรรมอื่นของชุมชน(ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ 25547 : 10) การใช้เบี้ยขยันมีประโยชน์ต่อตนเองและชุมชนในท้องถิ่นแต่ยังมีข้อจำกัดในการใช้งานเนื่องจากมีจุดประสงค์หลักเพื่อการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการทำให้กิจกรรมแลกเปลี่ยน การใช้เบี้ยขยัน ไม่ครอบคลุมทุกกิจกรรมในการดำเนินชีวิต กิจกรรมเริ่มต้นของทุกระบวนคือการผลิต การสร้างเสริมความเข้มแข็งให้เศรษฐกิจชุมชนจึงควรนำระบบเงินตราชุมชนที่มีอยู่มาพัฒนาต่อยอดสร้างเบี้ยขยันให้เป็นองค์ประกอบหนึ่งในกระบวนการผลิตทำให้เกิดการหมุนเวียนเงินลงทุนภายใน เงินตราไม่รั่วไหลออกนอกชุมชน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษารูปแบบและประโยชน์การใช้ระบบเงินตราชุมชนด้านการผลิตสินค้า
2. ศึกษาปริมาณการหมุนเวียนของระบบเงินตราชุมชนด้านการผลิตสินค้า
3. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้ระบบเงินตราชุมชนด้านการผลิตสินค้า
4. ศึกษาปัญหาอุปสรรคการใช้ระบบเงินตราชุมชนด้านการผลิตสินค้า

5. ศึกษาการสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็งโดยการใช้ระบบเงินตราชุมชนด้านการผลิตสินค้า

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตในการศึกษาไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษารูปแบบและประโยชน์การใช้ระบบเงินตราชุมชนเพื่อผลิตสินค้า ปริมาณการหมุนเวียนของระบบเงินตราชุมชนด้านการผลิตสินค้า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้ระบบเงินตราชุมชน

ด้านการผลิตสินค้า ตลอดจนปัญหา อุปสรรค การใช้ระบบเงินตราชุมชน และการสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็ง โดยการใช้ระบบเงินตราชุมชนด้านการผลิตสินค้า

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา คือชุมชนแผ่นดินทองคอยรุตต์กว่า ตั้งอยู่หมู่ 5 แขวงโคกแฝด เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร เป็นชุมชนเคยทดลองใช้เงินตราชุมชน “เบี้ยขยัน” เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ จึงมีความรู้ความเข้าใจการใช้เงินตราชุมชน การทำวิจัยในครั้งนี้เป็นการทำวิจัยด้านการผลิต เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนนำทรัพยากรที่มีอยู่นำมาผลิตเป็นสินค้า และใช้เงินตราชุมชนเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน ทำให้ชุมชนสามารถเรียนรู้การใช้ระบบเงินตราชุมชนอย่างครบวงจร นำไปสู่การปฏิบัติจริงและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็ง

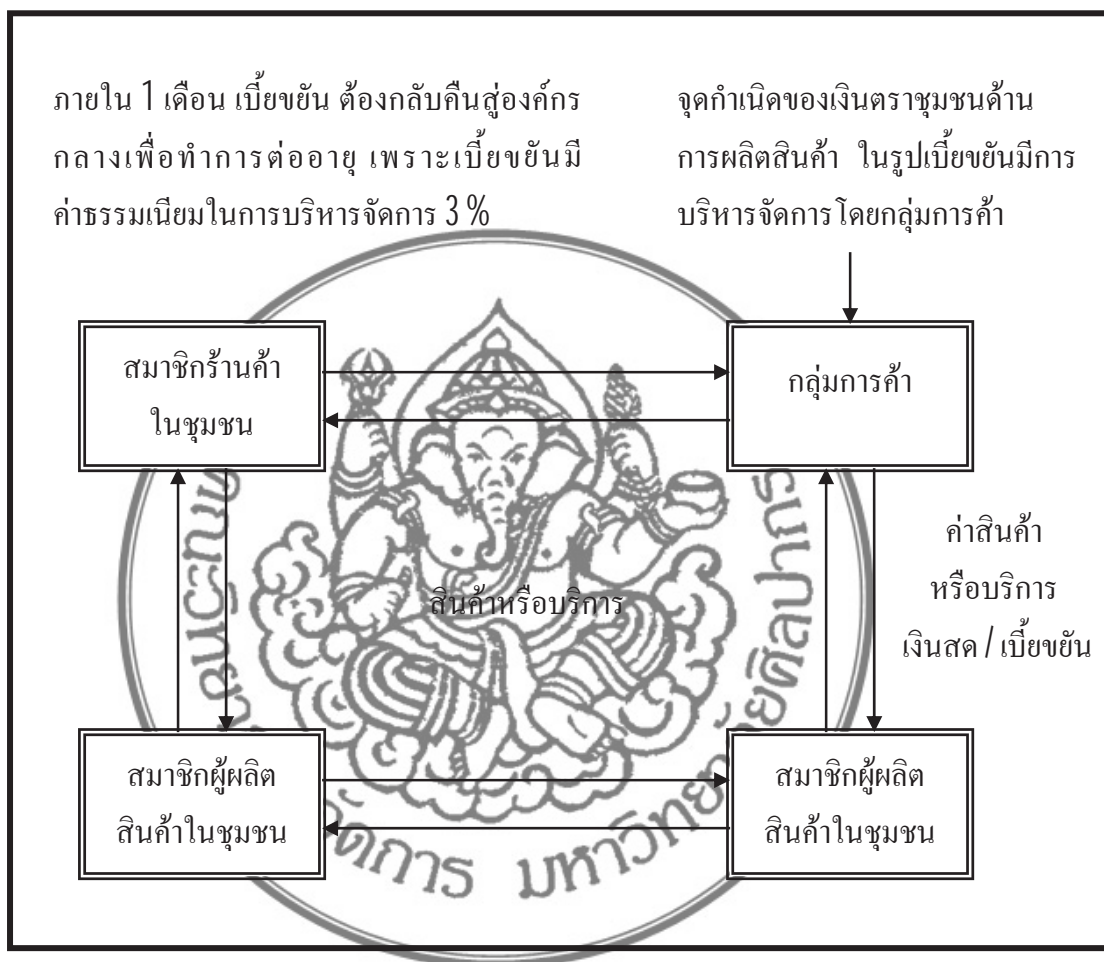
3. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาการศึกษาวิจัย ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2553 - เดือนเมษายน 2554 รวมระยะเวลา 10 เดือน

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการใช้ระบบเงินตราชุมชนด้านการผลิตสินค้า

ผลงานวิจัยนักศึกษาระดับปริญญาตรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบรูปแบบและประโยชน์การใช้ระบบเงินตราชุมชนด้านการผลิตสินค้า
2. ทราบปริมาณการหมุนเวียนของระบบเงินตราชุมชนด้านการผลิตสินค้า
3. ทราบปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้ระบบเงินตราชุมชนด้านการผลิตสินค้า
4. ทราบปัญหา อุปสรรคการใช้ระบบเงินตราชุมชนด้านการผลิตสินค้า

5.5 ทราบการสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็งโดยการใช้ระบบเงินตราชุมชนด้านการผลิตสินค้า

นิยามศัพท์เฉพาะ

เงินตราชุมชน หมายถึง สื่อแลกเปลี่ยนซึ่งหมุนเวียนอยู่ภายในพื้นที่ท้องถิ่น หรือพื้นที่ชุมชนที่จำกัดวงเฉพาะเท่านั้น ซึ่งทำหน้าที่แลกเปลี่ยนสินค้า บริการ การใช้แรงงานสมัครใจ โดยไม่คิดดอกเบี้ย ไม่ต้องใช้เงินทางการ มี 3 ประเภท (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ 2547 : 11)

ประเภทแรก เป็นรูปแบบแผ่นกระดาษที่ชุมชนผลิตขึ้นมาเอง

ประเภทที่สอง เป็นเงินตราชุมชนในรูปแบบการทำบัญชี

ประเภทที่สาม เป็นรูปแบบสินเชื่อบริการแรงงาน

ชุมชน หมายถึง ถิ่นฐานที่อยู่ของกลุ่มคนถิ่นฐานนี้มีพื้นที่อ้างอิงได้ และกลุ่มคน นี้มีการอยู่อาศัยร่วมกัน มีการทำกิจกรรม เรียนรู้ ติดต่อกันสื่อสาร ร่วมมือและพึ่งพา อาศัยกัน มีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาประจำถิ่น มีจิตวิญญาณและความผูกพันอยู่กับ พื้นที่แห่งนั้น อยู่ภายใต้การปกครองเดียวกัน

การผลิต หมายถึง กระบวนการที่ทำให้เกิดมูลค่าเพิ่ม (Value Added) ทั้งที่เป็นมูลค่าหรือประโยชน์ใช้สอย (Use Value) และมูลค่าในการแลกเปลี่ยน (Exchange Value) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในการดำรงชีวิต เพราะฉะนั้นการผลิตจึงเป็นการสร้างคุณค่าของสินค้าที่สามารถสนองตอบความต้องการของมนุษย์ (Utility) (ธำรง อุดมไพจิตรกุล และ คณะ 2542)

สินค้า หมายถึงสินทรัพย์หมุนเวียน ที่มีตัวตนหรือสิ่งของที่กิจการมีไว้เพื่อจำหน่ายให้กับผู้ซื้อ หรือลูกค้าเพื่อหวังผลกำไรจากการจำหน่ายสินค้า (สมาพร ศิววัน 2546:3)

เศรษฐกิจชุมชน หมายถึง การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ว่าด้วยการผลิต การบริโภค และการกระจายในกลุ่มบุคคลที่อยู่บริเวณเดียวและมีผลประโยชน์ร่วมกันอันเนื่องมาจากภูมิหลังทางวัฒนธรรม ค่านิยมทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมร่วมกัน (สกฤติ อิศริยานนท์ 2546:9)

ระบบแลกเปลี่ยนชุมชน หมายถึง ระบบที่สมาชิกชุมชนจัดการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการระหว่างสมาชิกในชุมชนด้วยกันเอง ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนอาจเป็นการแลกเปลี่ยนสินค้ากับสินค้าหรือบริการโดยตรง การแลกเปลี่ยนโดยใช้สื่อกลาง บางพื้นที่ใช้ระบบหักบัญชี หลายชุมชนในต่างประเทศมีการใช้ "ระบบเงินตรา" ขึ้นมาเพื่อใช้ในท้องถิ่น ออมทรัพย์ในท้องถิ่น และลงทุนในท้องถิ่นได้ (อภิชัย พันธเสน 2547 : 1)

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเงินตราชุมชนมาใช้ในด้านการผลิตโดยองค์กรกลาง ชุมชนแผ่นดินทองคอย รุดดีกัว ตั้งอยู่หมู่ 5 แขวงโลกแปด เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร ได้นำเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาเป็นแนวทางในการศึกษาดังนี้

1. ทฤษฎีการเงิน
2. ทฤษฎีปริมาณเงิน
3. แนวคิดระบบแลกเปลี่ยนชุมชน
4. แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน
5. แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
6. แนวคิดระบบเงินตราชุมชน
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีการเงิน

1. คำจำกัดความของเงิน

เงินคือสิ่งใดก็ได้ที่ยอมรับกันโดยทั่วไปเพื่อใช้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ เป็นสื่อกลางของการชำระราคาแทนการแลกเปลี่ยนสินค้าหรือบริการระหว่างกัน โดยตรงตัวอย่างที่แสดงบทบาทของเงินเริ่มตั้งแต่การผลิตเรื่อยไปจนถึงการขายสินค้าที่ผลิตได้ให้แก่ผู้บริโภค เช่น การผลิตรถยนต์จะต้องมีการซื้อวัตถุดิบเพื่อผลิตและจ้างแรงงานเพื่อประกอบชิ้นส่วนเข้าเป็นรถยนต์ ผู้ขายวัตถุดิบให้แก่ผู้ผลิตรถยนต์จะได้รับชำระราคาค่าวัตถุดิบเป็นเงินและแรงงานจะได้รับค่าตอบแทนในรูปของค่าจ้างเงินเดือนที่มีการจ่ายเป็นเงินเช่นกัน เป็นต้น (อัญญา จันทรวิทย์ 2549 : 68)

Campbell R. McConnell (1975) กล่าวว่า เงินคืออะไรก็ได้ที่โดยทั่วไปแล้วเป็นที่ยอมรับกันทั้งผู้ขายและผู้ซื้อในการแลกเปลี่ยน

Paul A. Samuelson (1967) กล่าวว่า เงินคือสื่อกลางสมัยใหม่ที่ใช้ในการแลกเปลี่ยน และใช้เป็นหน่วยมาตรฐานที่ใช้แสดงถึงราคาสินค้าและหนี้สิน

2. หน้าที่ของเงิน

สัญญา ชาญวิทย์ (2549 : 69-72) กล่าวว่าหน้าที่สำคัญของเงินในระบบเศรษฐกิจมี 4 ประการ คือ

2.1 หน้าที่เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน (Medium of Exchange) การใช้เงินเป็นสื่อกลางเพื่อการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการช่วยให้ผู้ทำธุรกรรมการค้าได้รับความสะดวกมากขึ้น หากการซื้อขายสินค้าและบริการไม่มีการใช้เงินเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนแล้ว ผู้ทำการค้าจะต้องทำการแลกเปลี่ยนสินค้ากับสินค้าโดยตรง โดยการนำสินค้าที่ตนครอบครองมาแลกเปลี่ยนกับสินค้าที่ผู้อื่นครอบครอง การแลกเปลี่ยนโดยสมัครใจจะเกิดขึ้นเฉพาะเมื่อทั้งสองฝ่ายมีความต้องการสอดคล้องกันทุกประการเท่านั้น การที่คู่ค้าต้องมีความต้องการสอดคล้องกันทุกประการนี้ ทำให้การค้าโดยวิธีแลกเปลี่ยนสินค้าโดยตรงเป็นไปได้ด้วยความลำบาก หากที่จะหาคู่ค้าที่เหมาะสมต่อกันได้ การใช้เงินเป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยนช่วยลดอุปสรรคของการค้าที่เกิดจากเงื่อนไขที่คู่ค้าต้องมีความต้องการสอดคล้องกันทุกประการออกไปได้

2.2 หน้าที่เป็นมาตรฐานเพื่อใช้ระบุมูลค่าของสินค้าและบริการ และเป็นหน่วยเพื่อบันทึกบัญชี (Standard of value and unit of accounting) หน่วยของการเงินของประเทศถูกใช้เป็นมาตรฐานในการระบุมูลค่าของสินค้าและบริการ และยังใช้เป็นหน่วยนับสำหรับบันทึกบัญชีที่เกิดขึ้นในประเทศนั้น ในประเทศไทย ราคาของสินค้าและบริการทุกประเภทจะถูกระบุในหน่วยของเงินบาท เช่น หนังสือพิมพ์ 1 ฉบับ มีราคาฉบับละ 8 บาท การระบุราคาของหนังสือพิมพ์ให้เป็นมาตรฐานเงินบาทนี้ทำให้ผู้ซื้อและผู้ขายในประเทศไทยมีความเข้าใจตรงกันถึงมูลค่าของสินค้า การกำหนดมูลค่าเป็นมาตรฐานเดียวกันทำให้การค้าขายเป็นไปได้ด้วยความสะดวกเพราะผู้ซื้อและผู้ขายเข้าใจถึงมูลค่าที่ระบุเป็นราคาตรงกัน

2.3 หน้าที่เป็นมาตรฐานในการชำระหนี้ในภายหลัง (Standard of Deferred Payments) เนื่องจากเงินทำหน้าที่เป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยนและเป็นมาตรฐานในการระบุมูลค่าสินค้าและบริการในปัจจุบัน เงินจึงมีความเหมาะสมที่จะทำหน้าที่เป็นมาตรฐานสำหรับการชำระราคาและภาระผูกพันที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งตามปกติจะพบธุรกรรมที่มีการทำสัญญาเช่าซื้อสินค้าหรือบริการที่ทำกันไว้วันนี้แต่จะมีการจ่ายชำระกันในอนาคต การทำสัญญาเหล่านี้จะมีการระบุการชำระค่าเช่าหรือการส่งเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยในอนาคต จนถึงวันที่สัญญานั้นสิ้นสุดลงเป็นหน่วยของเงิน การระบุภาระผูกพันที่จะเกิดขึ้นในอนาคตเป็นหน่วยของเงินทำให้การตกลงทำสัญญาสะดวกขึ้น เพราะคู่สัญญามีความเข้าใจตรงกันถึงภาระผูกพันที่ฝ่ายหนึ่งจะต้องนำส่งในรูปแบบเงินในอนาคต หากไม่มีเงินเป็นมาตรฐานในการชำระราคาหรือภาระผูกพันในอนาคตแล้ว การตกลงเงื่อนไขในการชำระหนี้จะต้องใช้สินค้าหรือสินทรัพย์ที่มีตัวตนเป็นมาตรฐานแทน ซึ่งจะ

ทำให้เกิดความยุ่งยากเพราะการระบุนำจำนวนชำระคืนเป็นสินค้านั้นจะต้องพิจารณาถึงลักษณะทางกายภาพของสินค้าหรือบริการที่จะชำระเพื่อมิให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบและความขัดแย้งระหว่างคู่สัญญา

2.4 หน้าที่เป็นเครื่องมือในการสะสมมูลค่า (Store of Value) การใช้จ่ายของบุคคลหรือธุรกิจเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่รายได้นั้นอาจเกิดเพียงบางช่วงเวลา บุคคลหรือธุรกิจจึงต้องบริหารการใช้จ่ายเงินที่เกิดจากรายได้ให้เพียงพอสอดคล้องกันตลอดเวลา หากรายได้หรือผลผลิตสามารถเก็บสะสมไว้ได้โดยไม่สูญเสียมูลค่ามากนัก การจัดสรรรายได้ให้เพียงพอกับค่าใช้จ่ายจะไม่เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ สำหรับบุคคลหรือธุรกิจที่ทำการผลิต ผลิตภัณฑ์จะอยู่ในรูปของสินค้าที่บุคคลหรือธุรกิจผลิตได้ในช่วงนั้น ๆ ซึ่งบุคคลหรือธุรกิจสามารถนำไปใช้ได้หลายทางในการบริหารรายได้เพื่อรองรับการใช้จ่ายที่ต่อเนื่องนั้น บุคคลหรือธุรกิจอาจเลือกขายผลผลิตออกไปทันทีเพื่อเก็บเงินไว้สำหรับใช้จ่ายในอนาคตแทนการเก็บสินค้า เงินถือเป็นเครื่องมือที่บุคคลสามารถใช้เก็บสะสมมูลค่าของผลิตภัณฑ์จากการผลิตระหว่างที่รอรับผลตอบแทนจากการทำงานในงวดต่อไป เงินช่วยเก็บสะสมกำลังซื้อของบุคคลเพื่อการใช้จ่ายในอนาคตได้ บทบาทของเงินตราอันส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ (ลีคาร์ เบอ์นาร์ด์ 2547 : 480)

2.5 หน้าที่เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็งกำไร ตำราเศรษฐศาสตร์ส่วนมากมิได้กล่าวถึงหน้าที่ของเงินในการเป็นเครื่องมือในการเก็งกำไร แต่ทั้งนี้เป็นที่ชัดเจนว่าเงินเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็งกำไร เนื่องจากร้อยละ 98 ของการซื้อขายเงินตราต่างประเทศในปัจจุบันนั้นเป็นไปเพื่อการเก็งกำไร

2.6 หน้าที่เป็นเครื่องมือของชาติ เงินเป็นเครื่องมือหนึ่งที่มีอิทธิพลในการสร้างความเชื่อมั่นอันหนึ่งอันเดียวกันทางเศรษฐกิจ และรายละเอียดอื่น ๆ ในช่วงเวลาที่ชาติหนึ่ง ๆ ต้องการสร้างความชอบธรรม เงินตราประจำชาติได้กลายเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญ (ที่ประกอบไปด้วยธงชาติ เพลงชาติ เป็นต้น)

3. คุณสมบัติของเงินที่ดี

การที่เงินจะสามารถทำหน้าที่ดังกล่าวมาแล้วได้อย่างสมบูรณ์ จะต้องมีคุณสมบัติที่เหมาะสม ดังนี้

3.1 มีค่าในตัวเอง คือมีค่าหรืออรรถประโยชน์เป็นที่ต้องการของประชาชนสามารถนำไปซื้อสินค้าและบริการหรือชำระหนี้ได้ แสดงว่ามีประโยชน์และมีค่า ยิ่งถ้าเงินมีปริมาณน้อย จะมองเห็นค่าเด่นชัดขึ้นไม่ว่าจะทำจากโลหะหรือกระดาษก็ตาม

3.2 เป็นที่ยอมรับทั่วไป การยอมรับของคนทั่วไปนี้ถือว่าเป็นคุณสมบัติที่สำคัญมากเพราะหากจะเป็นสิ่งที่ดีเพียงใดแต่ไม่มีผู้ยอมรับเงินก็ไร้ค่า

3.3 เป็นของหายาก โดยปกติของหายากย่อมมีค่ามากสิ่งของที่หายากในแต่ละท้องถิ่นแตกต่างกัน ปัจจุบันเน้นลักษณะหายากอยู่ที่ความยากในการปลอมแปลงของสิ่งที่ใช้แทนเงิน เพราะหากมีผู้ทำเลียนแบบง่ายเงินก็จะเสื่อมลง

3.4 มีความคงทน เนื่องจากมีการใช้เงินอยู่ตลอดเวลาของการดำรงชีวิตมนุษย์ เงินจะหมุนเวียนเปลี่ยนมือ เปลี่ยนสถานที่บ่อยมาก หากไม่คงทนจะเสื่อมสภาพเร็ว แต่เดิมเป็นโลหะที่เสื่อมสภาพช้า แต่ปัจจุบันโลหะมีน้อยลงเมื่อใช้กระดาษแทนธนบัตร ก็ยังคงต้องใช้กระดาษที่มีคุณสมบัติเหนียวพิเศษ

3.5 มีความเหมือนกัน หมายถึงขนาดหรือราคาเดียวกันต้องมีลักษณะเหมือนกัน จำได้ง่าย เช่น ของไทยเคยมีปัญหาความไม่เหมือนกัน คือ ประมาณ พ.ศ. 2535 - 2538 มีเหรียญกษาปณ์ ชนิด 25 สตางค์ แบบเดิมเป็นเหรียญทอง ซึ่งมีขนาดเท่ากับเหรียญ 50 สตางค์ แบบใหม่เหมือนเหรียญ 5 บาท ที่ออกใหม่มีขนาดและลักษณะเหมือนกับเหรียญ 1 บาท แบบเดิม เป็นต้น เป็นคุณสมบัติที่ไม่เหมาะสมซึ่งในที่สุดจะถูกเก็บไปเพราะทำให้ประชาชนจำได้ยากเกิดปัญหาในการแลกเปลี่ยน

3.6 แบ่งเป็นหน่วยย่อย ๆ ได้ง่าย เมื่อสิ่งของที่แต่เดิมเคยนำมาแลกเปลี่ยนกัน แบ่งแยกเป็นหน่วยย่อย ๆ ได้ยาก เช่น ลูกวัว 1 ตัวมีค่าเท่ากับ ห่าน 2 ตัว เมื่อห่าน 1 ตัว จะแลกลูกวัวได้ครึ่งตัวซึ่งแบ่งแยกย่อยลำบาก เงินจึงควรแบ่งแยกย่อยได้โดยสะดวก มีหลายระดับราคา เช่น เงินบาทของไทยมีธนบัตรและเหรียญเป็น 1,000 บาท 500 บาท 100 บาท 50 บาท 20 บาท 10 บาท เหรียญ 10 บาท เหรียญ 5 บาท เหรียญ 1 บาท เหรียญ 50 สตางค์ เป็นต้น

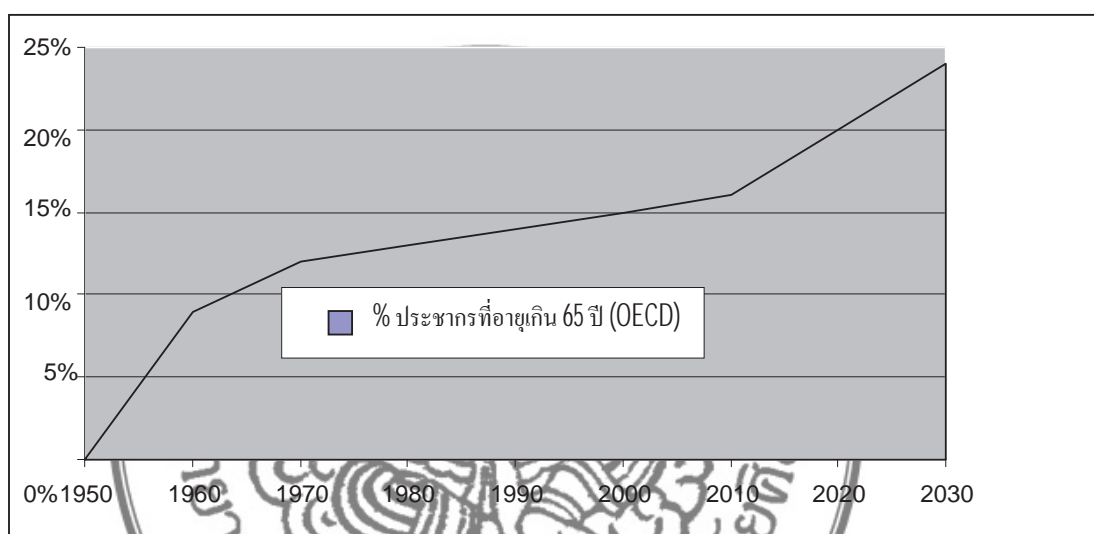
3.7 นำติดตัวสะดวก ควรมีน้ำหนักเบา กะทัดรัด แม้จะมีมูลค่ามากก็นำติดตัวได้สะดวกสบาย ไม่ต้องเป็นภาระมาก ในประเทศที่พัฒนาแล้วจะมีการพกเงินที่สะดวกมากยิ่งขึ้น หรืออาจไม่ต้องพกติดตัวเลยก็สามารถใช้จ่ายเงินซื้อสิ่งของได้ เช่น การใช้บัตรเครดิตที่มีอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน

3.8 สังเกตง่าย คือมีลักษณะเด่นเห็นชัดว่าเป็นเงินแม้จะมองอย่างรวดเร็ว และสามารถบอกได้ว่าเป็นชนิด ขนาด ราคาเท่าใด ทั้งชนิดโลหะหรือธนบัตร แต่ควรยากแก่การปลอมแปลงด้วย

4. ปัญหาระบบเงิน ปัญหาระบบเงินตราเกิดจากแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง 4 ประการ คือ (ลิตาร์ เบอร์นาร์ด 2547 : 4 - 19)

4.1 อายุขัยที่ยืนยาวขึ้นของประชากร ความก้าวหน้าทางการดูแลสุขภาพอนามัย อาหารการกิน วิถีชีวิต และการแพทย์ ส่งผลให้มนุษย์มีชีวิตยืนยาวขึ้น ประเทศพัฒนาอายุขัยของประชากรสูงขึ้นไปเป็น 80 ปี สำหรับผู้หญิง และ 76 ปี สำหรับผู้ชาย ผลลัพธ์สองในสามของคนที่มีอายุ

เกิน 65 ปี ยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร ในประเทศที่พัฒนาแล้ว ปัจจุบันประชากร 1 คนใน 7 คน อายุเกิน 65 ปี เพิ่มจาก 1 คนใน 11 คน เมื่อปี 1960 สัดส่วนนี้จะเพิ่มขึ้นเป็น 1 ใน 5 ภายในปี 2020 และ 1 ใน 4 ภายในปี 2030 การที่พลเมืองโลกมีอายุขัยเพิ่มขึ้น เป็นปัญหาทางเศรษฐกิจและเป็นปัญหาสำคัญในด้านนโยบายของรัฐในประเทศพัฒนา และการเปลี่ยนแปลงมาตรการเกี่ยวกับสวัสดิการสังคม

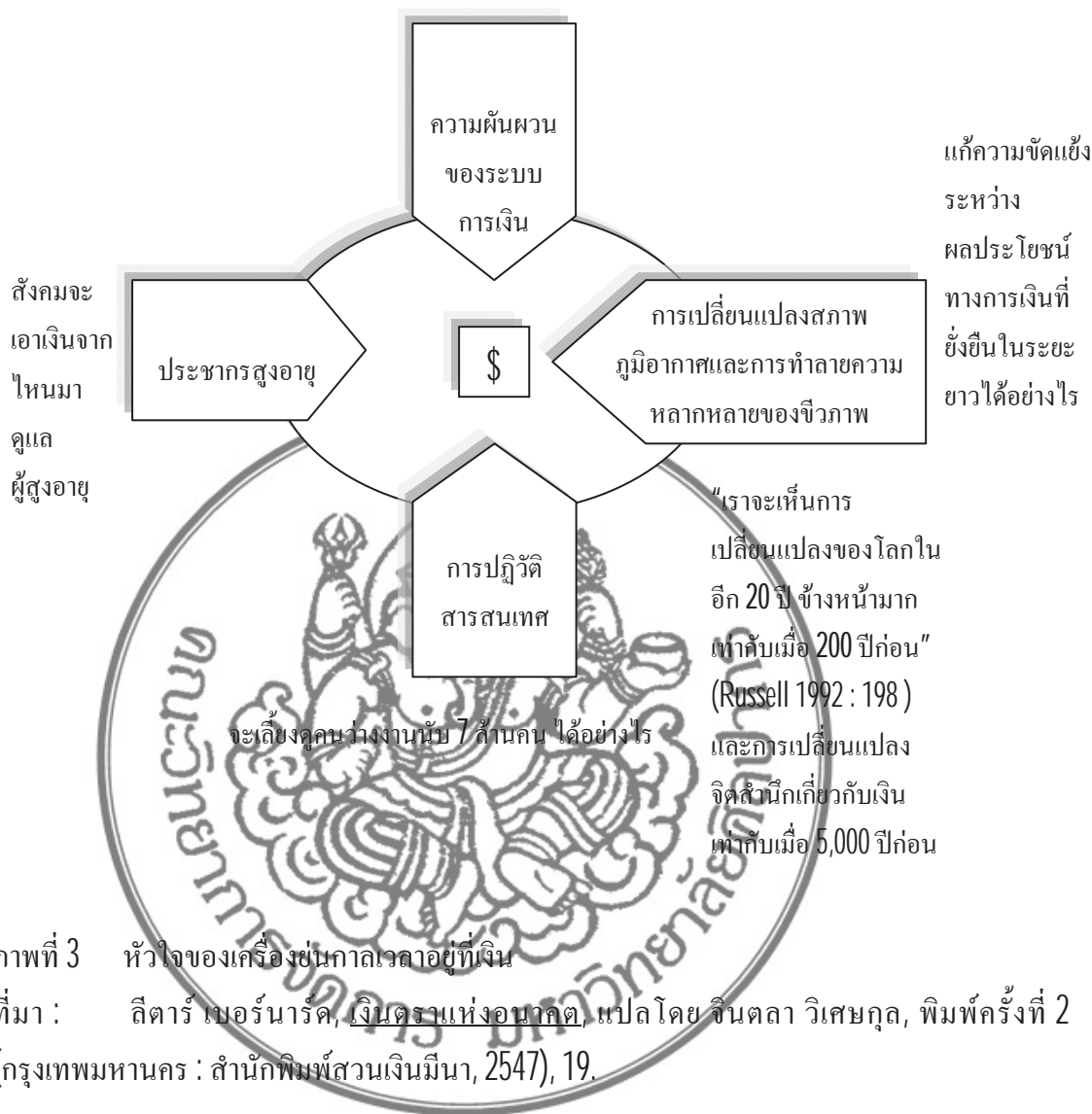
ภาพที่ 2 อายุขัยที่เพิ่มขึ้นของประชากร : เปอร์เซนต์ผู้มีอายุ 65 ปีขึ้นไปในประเทศกลุ่ม OECD
ที่มา : ลีตาร์ เบอ์นาร์ดี, เงินตราแห่งอนาคต, แปลโดย จินตลา วิเศษกุล, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สวนเงินมีนา, 2547), 5.

4.2 การปฏิวัติเทคโนโลยีสารสนเทศ ปัจจุบันการต่อสู้แข่งขันกันให้ได้งานทำ ประชากร ที่อยู่ในวัยทำงานทั่วโลกอย่างน้อย 700 ล้านคน ไม่มีงานทำ ปัญหาการว่างงานเคยจำกัด อยู่เฉพาะในโลกรี่สาม แต่ปัจจุบันแพร่กระจายไปที่ประเทศพัฒนาแล้ว ยุโรปเผชิญปัญหาการ ว่างงานที่ร้ายแรงที่สุดนับตั้งแต่ทศวรรษ 1930 เช่นเดียวกับ ญี่ปุ่น ในสหรัฐอเมริกา การแข่งขันกัน หางานยังผลให้สภาพแวดล้อมในที่ทำงานแย่ลง มากกว่าที่จะเป็นปัญหาการว่างงานตรง ๆ ขณะที่ ประสิทธิภาพของแรงงานเพิ่มขึ้น 30% ระหว่างปี 1973- 1993 ค่าแรงที่แท้จริงกลับลดลง 20% ในช่วงเวลาเดียวกัน และชั่วโมงการทำงานโดยเฉลี่ยเพิ่มขึ้น 15% พนักงานบริษัทต้องทำงานมาก ขึ้น เพราะกลัวตกงาน องค์กรแรงงานโลกสหประชาชาติ ระบุว่าความกดดันในการทำงานเป็น สภาพที่เกิดขึ้นทั่วโลก การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างรวดเร็ว เป็นการปรับเปลี่ยน ลักษณะงานมีผลกระทบรุนแรง ทำให้เกิดการปลดลดคนงานอย่างถาวร

4.3 การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการสูญสิ้นความหลากหลายของชีวภาพ ปัญหาการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศของโลกเกิดขึ้นมากกว่าอันตรายจากภัยพิบัติอื่น ๆ ปัจจุบันภัยพิบัติอันเกิดจากธรรมชาติสูงกว่าในทศวรรษ 1960 ถึง 3 เท่า ทุก ๆ ปี นับแต่ 1998 ความเสียหายของบริษัทประกันจากวาตภัย อุทกภัย ความแห้งแล้งและไฟ มีมูลค่าสูงกว่าที่บริษัทประกันต้องจ่าย ในช่วงทศวรรษ 1980 ประมาณ 85% ของการชดใช้ความเสียหายของบริษัทประกันทั่วโลก มีสาเหตุจากธรรมชาติ ซึ่งเป็นผลจากการตัดไม้ทำลายป่าและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สถิติที่บ่งบอกถึงความรุนแรงของภัยธรรมชาติที่เพิ่มขึ้น คือในปัจจุบันผู้เสียชีวิตจากภัยธรรมชาติมีจำนวนถึง 4 เท่าของจำนวนผู้เสียชีวิตจากสงครามและการจลาจล

4.4 ระบบการเงินไร้เสถียรภาพ วิกฤตการเงินของเม็กซิโกเดือนธันวาคม ปี 1994 เป็น "วิกฤตการเงินครั้งแรกของศตวรรษที่ 21" เม็กซิโกสามารถแก้ไขความล้มเหลวทางเศรษฐกิจได้ด้วยมาตรการช่วยเหลือจากเงินจากสหรัฐอเมริกามูลค่าถึง 50,000 ล้านดอลลาร์ ภายหลังวิกฤตการเงิน เม็กซิโก ความรุนแรงและความรวดเร็วของวิกฤตการเงินในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในปี 1997 ซึ่งรุนแรงกว่าปัญหาที่เม็กซิโก รัสเซียเผชิญวิกฤตการเงินในปี 1998 และบราซิลในตอนต้นของปี 1999 หากไม่ระมัดระวังความเสี่ยงจะเกิดวิกฤตการเงินดอลลาร์ในอีก 5-10 ข้างหน้า (ลีตาร์ เบร์นาร์ดี 2547 : 17)

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ทฤษฎีปริมาณเงิน

ผลงานวิจัยนักเศรษฐศาสตร์ปริศนาชาติ

เงินในระบบเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยที่อิทธิพลมากต่ออุปสงค์รวมของสินค้า ผลผลิตการจ้างงาน รายได้ และระดับราคา จึงมีนักเศรษฐศาสตร์จำนวนมากได้พยายามอธิบายความสัมพันธ์ของปัจจัยดังกล่าวโดยเฉพาะอธิบายการเปลี่ยนแปลงของปริมาณเงินซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของระดับราคาสินค้า และพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ จนได้ข้อสรุปเป็น "ทฤษฎีการเงิน" (Monetary Theory) ดังต่อไปนี้

1. **ทฤษฎีปริมาณเงินยุคคลาสสิก** แนวคิดของสำนักคลาสสิก ให้ความสำคัญกับระยะเวลาความต้องการถือเงิน และอุปนิสัยของผู้ถือเงินเป็นปัจจัยกำหนดที่สำคัญของความต้องการถือเงิน คือความต้องการถือเงินเกิดขึ้นเนื่องจากช่วงเวลารับและจ่ายเงินไม่ตรงกัน ได้แก่ทฤษฎีของ เออวิง ฟิชเชอร์ (Irving Fisher)

Fisher นักเศรษฐศาสตร์สำนักคลาสสิกใหม่ (Neoclassic) ได้พิมพ์หนังสือเรื่อง "The Purchasing Power of Money" เป็นเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาทฤษฎีปริมาณเงิน อธิบายทฤษฎีดังกล่าว ให้อยู่ในรูปสมการแลกเปลี่ยน ดังนี้

$$M.V = P.Q$$

และเมื่อจัดสมการ ให้อยู่ในรูปธุรกรรม (Transaction Form) ได้ดังนี้

$$M.V_T = P.T$$

โดย

M = ปริมาณเงินหมุนเวียนในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง

V = อัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงิน

P = ระดับราคาสินค้าและบริการทั่วไป

Q = ดัชนีชี้วัดมูลค่าแท้จริงของการใช้จ่าย หรือ P.Q คือมูลค่าเงินที่ใช้จ่าย

T = ปริมาณของสินค้าและบริการที่ซื้อขายกันในระยะหนึ่ง

P.T หมายถึงผลรวมของการเปลี่ยนแปลงเงินในขณะใดขณะหนึ่ง ดังนั้นความเร็วของการทำธุรกรรมนี้เท่ากับ $V_T = P.T/M$

ตัวอย่าง สมมติให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศใดประเทศ A ปริมาณเงินหมุนเวียนเท่ากับ 300,000 ล้านบาท ความเร็วในการหมุนเวียนคือ 6 รอบต่อปี และปริมาณสินค้าและบริการเท่ากับ 10,000 ล้านหน่วยต่อปี ให้หาระดับราคาสินค้าและบริการโดยทั่วไป

$$MV = PT$$

$$P = (MV)/T$$

$$= (300,000 \times 6) / 10,000$$

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ดัชนีระดับราคาสินค้าและบริการ โดยทั่วไปเท่ากับ 180

ข้อบกพร่องของทฤษฎีนี้ คือ ศึกษาพิจารณามูลค่าเงินทางด้านอุปทานเพียงอย่างเดียว ไม่ศึกษาอุปสงค์ของเงิน และไม่ได้ระบุว่า เป็นสินค้าในขั้นต้น ขั้นกลาง หรือขั้นสุดท้าย ทำให้ไม่สะดวกในการคำนวณรายได้ประชาชาติ และยังมีตัวแปรอื่น ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อค่าเงิน ที่ทฤษฎีนี้ไม่ได้รวมไว้ในแบบจำลองนี้ด้วย เช่น ปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง เป็นต้น

2. ความต้องการถือเงินของมหาวิทยาลัยแคมบริดจ์ ทฤษฎีความต้องการถือเงินของมหาวิทยาลัยแคมบริดจ์(The Cambridge Cash Balance Equation) พัฒนาโดยนักเศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัย แคมบริดจ์ เช่น อัลเฟรด มาแชลล์, อาเธอร์ เซซิล พิกเกอร์ ได้พัฒนารูปแบบสมการความ

ต้องการถือเงินขึ้นใหม่ในปี ค.ศ. 1920 เพราะในสมการ(2) M P และ T คำนวณได้ยาก และ V ไม่สามารถคำนวณได้ด้วยตัวเอง หากทำได้จากการรู้ค่า M P และ T อาเธอร์ เซซิล พิกูร์ ได้ตั้งสมการการเงินขึ้นใหม่เพื่อแก้ไขปัญหาอัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงิน โดยตั้งประเด็นปัญหาสองข้อคือหนึ่ง ปริมาณเงิน $M1$ หรือเงินสดที่ประชาชนต้องการถือเท่ากับเท่าใด สองอะไรคืออัตราส่วนของเงินสดของธุรกรรมในระบบเศรษฐกิจ จากการมุ่งตอบคำถามนี้ทำให้ อาเธอร์ เซซิล พิกูร์ ได้สร้างสมการเงินสดขึ้นใหม่ เพื่ออธิบายความต้องการถือเงินของประชาชน โดยมีตัวแปร k เป็นตัวแปรสำคัญ ที่หมายถึงสัดส่วนของมูลค่ารวมของธุรกรรมทางการเงินทั้งหมดของประชาชน ซึ่งบอกถึงความสัมพันธ์ของปริมาณเงินหมุนเวียนทั้งหมด(M) กับการใช้จ่ายรวม ($P.T$) ดังนี้

$$M = k(PT)$$

โดย

M = ปริมาณเงินที่หมุนเวียนทั้งหมด

K = ระยะเวลาที่ประชาชนถือเงินไว้ใช้จ่ายเฉลี่ย

P = ระดับราคาเฉลี่ยของสินค้าและบริการ

T = ปริมาณของสินค้าและบริการที่ซื้อขายกันในระยะเวลาหนึ่ง

ทฤษฎีนี้ อธิบายถึงความสัมพันธ์ของอุปสงค์และอุปทานของเงิน กล่าวถึงความต้องการถือเงินในอนาคต M หมายถึงอุปทานของเงิน ถ้าอุปทาน มากกว่าอุปสงค์ของเงินจะมีค่าลดลง ราคาสินค้าและบริการจะเพิ่มขึ้น แต่ถ้าอุปทานน้อยกว่าอุปสงค์ของเงินจะมีค่าเพิ่มขึ้นระดับสินค้าและบริการจะลดลง แต่ทฤษฎีนี้ยังคงมีปัญหาในการคำนวณค่า PT เช่นเดียวกับทฤษฎีของฟิชเชอร์

แนวคิดระบบแลกเปลี่ยนชุมชน

ระบบแลกเปลี่ยนชุมชน หมายถึง ระบบที่สมาชิกในชุมชนจัดการเพื่อให้เกิดการ

แลกเปลี่ยนสินค้าและบริการระหว่างสมาชิกในชุมชนด้วยกันเอง ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนอาจเป็นการแลกเปลี่ยนสินค้ากับสินค้า หรือบริการ โดยตรง การแลกเปลี่ยนโดยใช้สื่อกลางบางพื้นที่ใช้ระบบหักบัญชี หลายชุมชนในต่างประเทศมีการสร้าง "ระบบเงินตรา" ขึ้นมาเพื่อใช้ในท้องถิ่นของตน เงินตราชุมชนสามารถใช้จ่ายในท้องถิ่น ออมทรัพย์ในท้องถิ่น และลงทุนในท้องถิ่นได้ ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนไม่ใช่เพียงแต่เป็นเครื่องมือเพื่อการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ แต่ยังเป็นเครื่องมือสร้างชุมชนให้เข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ (อภิชัย พันธเสน และคณะ 2547 : 1)

สังคมไทยในอดีต สมาชิกในชุมชนมีความใกล้ชิดกันเปรียบเสมือนเป็นครอบครัวใหญ่ มีความสัมพันธ์ระหว่างกัน จึงเป็นระบบ "ขอ-ให้-แบ่งปัน" ไม่จำเป็นต้องมีการแลกเปลี่ยนเป็น

สิ่งของกลับคืน แต่เมื่อลักษณะการผลิตมีความชำนาญเฉพาะด้านมากขึ้น สังคมมีความซับซ้อนมากขึ้น สมาชิกในสังคมเน้นความเป็นเจ้าของส่วนตัวมากขึ้น ในขณะที่ยังมีความต้องการสิ่งของและบริการนอกเหนือจากที่ตนผลิตได้ ระบบแลกเปลี่ยนจึงเกิดขึ้น

ปัจจุบันระบบแลกเปลี่ยนชุมชนในประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส อังกฤษ แคนาดา ญี่ปุ่น ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ เป็นระบบที่เกิดขึ้นจากความต้องการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน กลุ่มยูฟูในประเทศญี่ปุ่นมีความต้องการรวมกลุ่มเพื่อดำเนินพลังเศรษฐกิจของนายทุนที่เข้าสู่ชุมชน เกื้อหนุนให้ผู้คนในชุมชนมีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ขณะที่ระบบในประเทศที่กำลังพัฒนา เช่น อาร์เจนตินา มีเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน การว่างงาน หลังวิกฤตเศรษฐกิจ และการล่มสลายของระบบสวัสดิการสังคม

สำหรับประเทศไทยความสัมพันธ์ในชุมชนลดน้อยลง และยังเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ ดังนั้นระบบแลกเปลี่ยนชุมชนจึงเกิดขึ้น จากความต้องการฟื้นฟูความสัมพันธ์ภายในชุมชน และความต้องการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจชุมชน ดังนี้

1. เพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของสมาชิก โดยคาดว่าระบบแลกเปลี่ยนชุมชนจะช่วยลดรายจ่ายเงินสดและช่วยออมเงินบาท
2. เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนอาหารและวัตถุดิบของชุมชน เช่นกลุ่มทางภาคใต้ไม่สามารถปลูกข้าวได้พอเพียงกับการบริโภคในชุมชน จึงต้องการแลกเปลี่ยนสินค้าประมงกับข้าวจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้และสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน กลุ่มส่วนใหญ่คาดว่าระบบแลกเปลี่ยนชุมชนจะช่วยลดการพึ่งพิงเงินบาท กระตุ้นให้เกิดการผลิตเพื่อใช้ในชุมชน

4. เพื่อลดความเสี่ยงและต้นทุนในการดำเนินธุรกิจชุมชน เช่น กลุ่มทอผ้าวังทองสุพรรณบุรี แลกกับวัตถุดิบกับผลผลิตของสมาชิก

สิ่งสำคัญที่ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนแตกต่างจากระบบเงินตราของประเทศ คือแนวคิด

หลักและรูปแบบระบบเงินตราของประเทศมีหลักการและจุดแข็งอยู่ที่ความสะดวก ในการแลกเปลี่ยนทำให้เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจและการขยายความสามารถในการบริโภคผ่านการขยายการผลิตและการลงทุน คนต่างถิ่นก็สามารถแลกเปลี่ยนได้โดยใช้เงินตราและไม่จำเป็นต้องรู้จักกัน

ภายใต้สถานการณ์เศรษฐกิจปัจจุบัน การไม่มีเงินบาทเป็นอุปสรรคในการผลิตและความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นทั้ง ๆ ที่ในแต่ละชุมชน ยังคงมีปัจจัยในการดำรงชีพและการผลิต เช่น วัตถุดิบตามธรรมชาติ และแรงงาน ความผันผวนของค่าเงินดอลลาร์ และเงินบาท ส่งผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่นผ่านราคาสินค้าที่ชุมชนต้องซื้อหาจากภายนอก

ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนตั้งอยู่บนหลักการของความไว้วางใจและช่วยเหลือกัน ซึ่งมีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชนและก่อให้เกิดการพึ่งตนเองโดยใช้ปัจจัยการผลิตที่มีในชุมชนเพื่อผลิตสินค้าและบริการตอบสนองความต้องการของคนในชุมชน ส่วนต่างของมูลค่านั้นอาจไม่ใช่เรื่องสำคัญสำหรับการแลกเปลี่ยนระหว่างคนรู้จักที่มีการพึ่งพาอาศัยกัน ต้องการช่วยเหลือกันทางเศรษฐกิจ ภายใต้ระบบแลกเปลี่ยนชุมชน สมาชิกสามารถกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนได้ตามความสมัครใจของผู้ซื้อและผู้ขาย การได้พบปะเพื่อแลกเปลี่ยนสินค้ากันในชุมชนช่วยฟื้นความสัมพันธ์ในชุมชนทำให้เกิดความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน เป็นพลังสู่ความร่วมมือในการทำกิจกรรมอื่น ๆ ของชุมชน เนื่องจากระบบเกิดจากข้อตกลงร่วมกันในหมู่สมาชิกที่รู้จักกัน ไว้วางใจกัน การใช้จึงมีขอบเขตจำกัดเฉพาะกลุ่ม ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนแบบที่ใช้สื่อกลางในการแลกเปลี่ยน คือ เงินตราชุมชนนั้น ไม่มีดอกเบี้ย ไม่สามารถสะสมค่าได้ สมาชิกจึงจำเป็นต้องนำเงินตราชุมชนมาใช้ให้เกิดการผลิตและบริการหมุนเวียนในชุมชน การสร้างระบบแลกเปลี่ยนย่อย ๆ ขึ้นมาในท้องถิ่นจะทำให้เกิดกิจกรรมการแลกเปลี่ยน กระตุ้นการผลิตเพื่อการพึ่งตนเองในชุมชน และช่วยสมาชิกออมเงินบาท

1. รูปแบบของระบบแลกเปลี่ยนชุมชน

อภิษฎี พันธเสน และ คณะ (2547 : 14-30) กล่าวว่ารูปแบบของระบบแลกเปลี่ยนชุมชน มี 2 ประเภท คือระบบแลกเปลี่ยนภายในชุมชน และระบบแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชน

1.1 ระบบแลกเปลี่ยนภายในชุมชน มี 3 รูปแบบ ระบบแลกเปลี่ยนสินค้ากับสินค้า ระบบที่ใช้สื่อกลางในการแลกเปลี่ยน และระบบการหักบัญชี

ระบบการแลกเปลี่ยนสินค้ากับสินค้าโดยตรง เป็นระบบที่สมาชิกสามารถนำสิ่งของมาแลกเปลี่ยนกับสิ่งของกันโดยตรง สินค้าที่ใช้แลกเปลี่ยนส่วนใหญ่เป็นพืชผักอาหาร การจัดใช้รูปแบบง่าย ๆ เป็นตลาดนัดแลกเปลี่ยนชุมชน อาจทำการแลกเปลี่ยนกันที่ลานหรือศาลา วัด ศาลา ของศูนย์เรียนรู้ชุมชน เป็นต้น บางกลุ่มอาจมีกระดานข่าวแจ้งว่าใครจะนำสินค้าอะไรมาแลกเปลี่ยนหรือต้องการอะไร บางกลุ่มที่จัดรวมกันหลายหมู่บ้านจะใช้วิธีส่งข่าวถึงกันทางโทรศัพท์ โดยมีแกนนำกลุ่มเป็นผู้ประสานงาน บางกลุ่มจะกำหนดการจัดตลาดนัดเป็นประจำทุกเดือน บางกลุ่มใช้วิธีนัดเป็นครั้ง ๆ ไปตามความสะดวกของสมาชิก

กลุ่มที่จัดการแลกเปลี่ยนโดยตรง เช่น กลุ่มบ้านวังตอตั้ง จ. ชัยภูมิ ศูนย์การเรียนรู้พลังชุมชน ต. ห้วยบง จ. ชัยภูมิ กลุ่มเยาวชนอภัยคันทน์น้ำชี จ. ชัยภูมิ กลุ่มบ้านเขาน้อย จ. พิษณุโลก

ระบบแลกเปลี่ยนโดยมีการหักบัญชี การหักบัญชีมีการลงรายการรับ รายการจ่าย และยอดคงเหลือสำหรับสมาชิกแต่ละคน กลุ่มที่ใช้ เกิดขึ้นกับการแลกเปลี่ยนผ่านร้านค้า

ชุมชนซึ่งใช้ "บาท" เป็นหน่วยทางบัญชี เนื่องจากร้านค้าชุมชนมีการซื้อขายสินค้าอื่น ๆ กับภายนอกด้วยเงินบาท จึงเป็นการสะดวกกว่าที่จะมี "บาท" เป็นหน่วยทางบัญชีเพียงหน่วยเดียว ในการแลกเปลี่ยน สมาชิกจะเอาสินค้าของตนมาแลกเปลี่ยนกับสินค้าในร้านค้าชุมชน แล้วทางร้านค้าลงบัญชีรับจ่ายไว้ อาจชำระส่วนที่ขาดเหลือเป็นเงินบาทในทันทีหรือหักบัญชีคงค้างไว้

กลุ่มที่แลกเปลี่ยนโดยการหักบัญชี ได้แก่

กลุ่มแม่บ้านมิตรภาพพัฒนา กรุงเทพมหานคร สมาชิกทำ ซาลาเปา ขนม และอาหารที่หลากหลาย หรือมาช่วยทำงานในกลุ่มแลกเปลี่ยนกับสินค้าที่ร้านค้าชุมชน

กลุ่มทอผ้าบ้านวังทอง จ. สุพรรณบุรี สมาชิกนำผ้าทอมาแลกเปลี่ยนกับเส้นไหมประดิษฐ์และสินค้าอุปโภคบริโภคในร้านค้าชุมชน ที่กลุ่มรับซื้อสินค้าบางอย่างมาจากกลุ่มเครือข่าย

ระบบที่ใช้สื่อกลางในการแลกเปลี่ยน มีการสร้างบัตรแลกเปลี่ยนชุมชนใช้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน มีคณะกรรมการเป็นหน่วยกลางดูแลการออกบัตร การหมุนเวียนและการใช้บัตร การใช้สื่อกลางในการแลกเปลี่ยนที่สำคัญ คือ

ระบบ "บุญกุศลชุม" ที่กลุ่ม อ. กุศลชุม จ. ยโสธร ตัวอย่างเช่น ที่บ้านสันติสุขมีสมาชิก 23 คน ครัวเรือน บัตรแลกเปลี่ยนชุมชนมีหน่วยที่เรียกว่า "บุญ" บริหารงาน โดยมีคณะกรรมการบุญกุศลชุม คณะทำงานบุญกุศลชุมจะเป็นผู้ออกบุญให้ 100 บุญ ต่อครัวเรือน สมาชิกสามารถใช้บุญคู่กับเงินบาทได้ โดยมีการตรวจสอบการใช้บุญเป็นระยะ และต้องส่งบุญคืนภายในระยะเวลาที่กำหนด การแลกเปลี่ยนสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาตามความพอใจของผู้แลกเปลี่ยน มีการจัดตลาดนัดชุมชนเป็นกิจกรรมเสริม

ระบบ "ทุน" ที่กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ จ. มุกดาหาร มีสมาชิก 18 คน บัตรแลกเปลี่ยนชุมชนทำด้วยกระดาษอย่างง่ายมีหน่วยเรียกว่า "ทุน" มีคณะกรรมการกลางดูแล มีเยาวชนสองคนเป็นฝ่ายประสานงานและบันทึกข้อมูล คณะกรรมการเป็นผู้ออก "ทุน" ให้ 10 ทุนต่อคน สามารถใช้ "ทุน" ร่วมกับเงินบาทได้ และมีการจัดตลาดนัดชุมชนและแผงขายสินค้าของกลุ่มสมาชิก

ระบบ "ใจ" ที่กลุ่มเกษตรอินทรีย์ อ. โนนสูง จ. นครราชสีมา มีสมาชิก 10 คน การดำเนินการมีคณะกรรมการกลางดูแล โดยสมาชิกนำข้าวและมูลสัตว์มอบให้กลุ่มเพื่อแลก "ใจ" ที่เป็นบัตรที่ตัดแปลงจากบัตรโทรศัพท์ที่ใช้แล้ว สมาชิกสามารถใช้ "ใจ" ร่วมกับเงินบาทได้ โดยชำระเงินบาทสำหรับส่วนของต้นทุนสินค้า และชำระ "ใจ" สำหรับส่วนของกำไรหรือแรงงาน

2. การเปรียบเทียบระบบแลกเปลี่ยนในชุมชน 3 ระบบ

2.1 ระบบแลกเปลี่ยนสินค้ากับสินค้า เกิดขึ้นได้ง่ายที่สุด เนื่องจากต้นทุนการบริหารจัดการ ต่ำที่สุดระบบไม่ซับซ้อนและมีความยืดหยุ่น ไม่มีกฎเกณฑ์มากมายเป็นพื้นฐานของวัฒนธรรม การแลกเปลี่ยนเดิมของชุมชน ส่วนใหญ่จะไม่มี การติดหนี้สิน ยกเว้นบางกรณีอาจมีการนำสินค้าไปก่อนแล้วค่อยนำสินค้าอื่นมาแลกเปลี่ยนในภายหลัง ข้อดีอีกประการหนึ่งของการแลกเปลี่ยนโดยตรง คือกิจกรรมการแลกเปลี่ยนของกลุ่มสามารถเกิดขึ้นได้แม้ชุมชนจะไม่มีทุนทางสังคมมากนัก เพียง แต่สมาชิกต้องการแลกเปลี่ยน ผลคือ ระบบนี้ทำให้สมาชิกได้รู้จักใกล้ชิดกันมากขึ้น

ข้อจำกัดของระบบแลกเปลี่ยนสินค้ากับสินค้าเกิดขึ้นในกรณีที่ความต้องการไม่ตรงกัน ณ จุดเวลานั้น เช่น การแลกเปลี่ยนโดยสาธารณมอเตอร์ไซด์ กับ อาหาร จำเป็นที่สมาชิกจะต้องรู้จักไว้ใจกันจึงจะยอมให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง "ได้รับ" ก่อน ข้อจำกัดที่พบอีกประการหนึ่ง คือกรณีเกิดวิกฤติ เช่น ภัยแล้ง ทำให้ผลผลิตที่ใช้ในการแลกเปลี่ยนเสียหาย ในกรณีเช่นนี้ระบบแลกเปลี่ยนโดยใช้บัตรแลกเปลี่ยนชุมชนหรือระบบหักบัญชีและการแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชนจะสามารถช่วยลดปัญหาความต้องการที่ตรงกันในเวลาที่กำหนดได้

2.2 ระบบหักบัญชี มีกลุ่มที่ใช้ระบบนี้เป็นจำนวนน้อย เนื่องจากชาวบ้านทั่วไปยังไม่คุ้นเคยกับระบบลงบัญชี จึงเหมาะกับกลุ่มที่มีความคุ้นเคยกับระบบบัญชี เช่น ร้านค้าชุมชน อีกทั้งยังเป็นระบบซื้อขายเชื่อใจกันว่าจะมีการหักบัญชี จำเป็นต้องมีความเอื้ออาทรไว้วางใจกันสูงหรือมีข้อมูลว่าจะมีโอกาสได้รับการชำระหนี้คืน ระบบนี้ใช้ได้ดีกับการแลกเปลี่ยนวัตถุดิบกับสินค้า ซึ่งทั้งสองฝ่ายจะต้องพึ่งพากัน ผู้ใช้วัตถุดิบจำเป็นต้องขายสินค้าและผู้จำหน่ายสินค้าจำเป็นต้องทำให้เกิดการผลิต ระบบนี้มีข้อดีที่มีการคิดต้นทุนในการบริหารจัดการไว้ที่ร้านค้าชุมชนแล้ว ทำให้ระบบสามารถดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ไม่ต้องประสบปัญหาการมีต้นทุนในการบริหารจัดการ ระบบนี้สามารถใช้เชื่อมต่อกับระบบแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชน ซึ่งจะช่วยเสริมความเข้มแข็งให้แก่ระบบการแลกเปลี่ยนภายในชุมชนเนื่องจากจะช่วยเพิ่มชุมชนในการมีสินค้าที่สามารถบริการชุมชนได้มากยิ่งขึ้น

2.3 ระบบที่ใช้สื่อกลางในการแลกเปลี่ยน อยู่กึ่งกลางระหว่างสองระบบดังกล่าว เนื่องจาก ใช้ง่ายกว่าระบบหักบัญชีเพราะสมาชิกแต่ละคนไม่ต้องจัดการบัญชีและได้รับบัตรแลกเปลี่ยนชุมชนเป็นหลักฐานสำหรับการชำระหนี้ที่มีความสะดวกในการแลกเปลี่ยนมากกว่าระบบแลกเปลี่ยนสินค้ากับสินค้า เพราะไม่ต้องรอความต้องการสินค้าตรงกันในขณะนั้น การกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนขึ้น กับความพอใจระหว่างสมาชิกที่แลกเปลี่ยนกัน อีกทั้งบัตรแลกเปลี่ยนชุมชนยังสามารถพกพาได้ แต่ระบบที่ใช้สื่อกลางในการแลกเปลี่ยนจะมีต้นทุนในการจัดการของหน่วยงาน

กลาง เช่น การกำหนดปริมาณบัตรชุมชน คุณเลให้บัตรมีการหมุนเวียนไม่กระจุกตัวหรือสะสมอยู่ที่คนใดคนหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง การสะสมบัตรเกิดขึ้นกับสมาชิกที่ไม่สามารถผลิตสินค้ามาแลกเปลี่ยนได้จึงไม่ยอมใช้บัตร หรือเกิดกับสมาชิกที่ผลิตได้มากแต่ไม่มีความต้องการสินค้าของคนอื่น

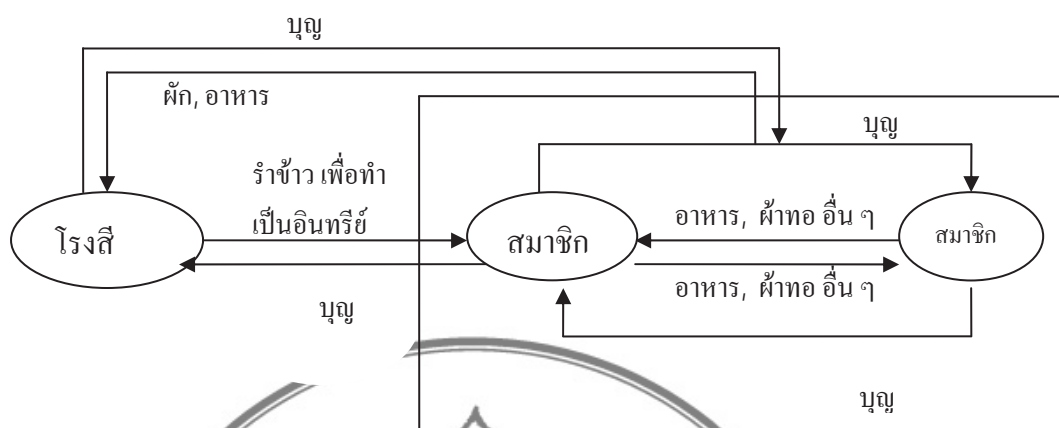
ระบบแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชน เกิดจากความต้องการสินค้าที่ชุมชนท้องถิ่นของตนเองไม่สามารถผลิตได้ กลุ่มตั้งอยู่บนหลักการเพื่อนช่วยเพื่อน มีการระดมทุนในการผลิตและกระจายสินค้า โดยแต่ละชุมชนสำรวจการผลิตและความต้องการของสมาชิกในชุมชน เพื่อรวบรวมสินค้าจากสมาชิกและกระจายสินค้าที่แลกเปลี่ยนมาสู่สมาชิก โดยผ่านร้านค้าชุมชนของกลุ่ม

3. การใช้ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนของกลุ่มต่างๆ ที่สำคัญ

กลุ่มพัฒนาชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง บ้านสันติสุข อำเภอภูซุ่ม จังหวัด ยโสธร เป็นกลุ่มแรกที่จัดระบบแลกเปลี่ยนชุมชนแบบใช้บัตรแลกเปลี่ยนซึ่งเดิมเรียกว่า “เบี้ยกุดชุม” หลังจากถูกกล่าวหาจากธนาคารแห่งประเทศไทยว่าทำผิดพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. 2501 จึงเปลี่ยนหน่วยเรียกบัตรแลกเปลี่ยนเป็น “บุญ”

กลุ่มบ้านสันติสุขเลือกระบบการใช้บัตรแลกเปลี่ยนเนื่องจากเห็นว่า เป็นระบบที่มีการใช้สะดวกคล้ายการใช้เงินบาท กลุ่มมีคณะกรรมการบุญ บริหารและเก็บข้อมูลการใช้บุญสมาชิก 23 ครอบครัวได้รับบุญคนละ 100 บุญ และต้องส่งบุญคืนเมื่อครบกำหนด มีการจัดตลาดนัดชุมชนเพื่อให้สมาชิกได้ซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าทุกสัปดาห์ในระยะแรกการแลกเปลี่ยนยังไม่หลากหลายเนื่องจากสมาชิกยังไม่รู้ความต้องการของเพื่อนสมาชิกคนอื่น ๆ สมาชิกบางคนเกรงว่าจะใช้บุญหมดไม่มีบุญคืนให้กลุ่มจึงไม่ยอมใช้บุญ กรรมการต้องทำความเข้าใจกับสมาชิก ปัจจุบันกลุ่มเชื่อมโยงกับโรงสีชุมชนชมรมรักษาระบบนา บ้านนาไต้ ซึ่งเป็นหมู่บ้านอยู่ติดกัน มีนโยบายส่งเสริมการปลูกข้าวอินทรีย์ ทุกเดือนโรงสีต้องเสียค่าใช้จ่ายประมาณ 10,000 บาท ในการจัดเตรียมอาหารสำหรับสมาชิกที่มาช่วยงาน โรงสีจึงเปิดให้สมาชิกใช้ “บุญ” ไปซื้อเมล็ดข้าวไปจากโรงสีเพื่อนำไปทำปุ๋ย แล้วโรงสีก็นำ “บุญ” ไปซื้ออาหาร พืชผักจากสมาชิก ทำให้ทั้งโรงสีและสมาชิกสามารถประหยัดค่าใช้จ่ายเงินบาทได้

การใช้สื่อกลางในการแลกเปลี่ยนมีต้นทุนในการบริหารจัดการ เมื่อกลุ่มมีขนาดใหญ่ขึ้นการจัดการจัดการจะซับซ้อนยุ่งยากมากขึ้น กลุ่มอาจต้องหาแนวทางจ่ายค่าตอบแทนให้แก่คณะทำงานโดยอาจจ่ายเป็น “บุญ” ที่ได้มาจากการหักค่าธรรมเนียมจากสมาชิก เป็นต้น โดยวิธีนี้ระบบจะสามารถอยู่ได้โดยไม่เป็นภาระหรือการเสียสละของคณะทำงานบุญมากเกินไปในขณะเดียวกันสมาชิกได้รับประโยชน์ก็มีส่วนช่วยรับภาระต้นทุนการจัดการ

ภาพที่ 4 ระบบบุญกุดชุม จ. ยโสธร

ที่มา: อภิชัย พันธเสน และคณะ, "การตั้งเครื่องจักรการวิจัยและพัฒนากระบวนการแลกเปลี่ยนชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง," เอกสารเผยแพร่เสนอต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, มกราคม 2547. (อัดสำเนา)

4. ปัจจัยหรือเงื่อนไขสนับสนุนการเกิดระบบแลกเปลี่ยนชุมชนในประเทศไทย ประกอบด้วย

4.1 ความเข้มแข็งของกลุ่ม ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนเกิดจากความต้องการแก้ไขปัญหภายในชุมชน ไม่จำเป็นที่กลุ่มที่มีความเข้มแข็งแล้วมีความต้องการใช้ระบบแลกเปลี่ยนชุมชน เนื่องจาก เห็นว่ากลุ่มไม่ประสบปัญหาในการดำเนินธุรกิจ ไม่ประสบปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก และไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องพึ่งพาอาศัยกันด้วยระบบแลกเปลี่ยนชุมชน ดังนั้นจึงมีปัจจัยอื่นที่มีความสำคัญต่อการเกิดระบบมากกว่าความเข้มแข็งของกลุ่ม

4.2 ความเชื่อมั่นไว้วางใจต่อผู้นำกลุ่ม สมาชิกในชุมชนตัดสินใจเข้าร่วมระบบแลกเปลี่ยนชุมชนด้วยความเชื่อมั่นไว้วางใจในผู้นำกลุ่ม ความเชื่อมั่นในผู้นำเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นยิ่งกว่าความไว้วางใจกันในหมู่สมาชิก เช่น ประสบการณ์ของประเทศในตะวันตก ความสนใจของผู้นำและความเสียสละเวลาของผู้นำมีความสำคัญอย่างมากในการริเริ่มหรือฟื้นฟูระบบแลกเปลี่ยนชุมชน

4.3 สมาชิกไว้วางใจกันและเห็นพ้องกันถึงความจำเป็นในการรวมกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาและ คาดว่าระบบแลกเปลี่ยนชุมชนจะเป็นทางออกหนึ่ง สมาชิกในชุมชนมีความเห็นร่วมกันที่จะรวม กลุ่มเพื่อบรรเทาปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน เช่น ความยากจน การ

ว่างงาน ซึ่งมีความจำเป็นต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน อีกทั้งมีความเข้าใจว่าระบบแลกเปลี่ยนชุมชนจะเป็นทางออกหนึ่ง

4.4 ความสามารถในการผลิต ชุมชนที่จะเกิดระบบแลกเปลี่ยนชุมชนได้ ควรเป็นชุมชนที่มีผลผลิตหลากหลาย แต่เงื่อนไขที่สำคัญกว่าการมีผลผลิตหลากหลายในปัจจุบันคือความสามารถ ในการผลิต ศักยภาพของสมาชิกและศักยภาพของชุมชนที่จะผลิตสินค้าอื่น ๆ ที่แตกต่างจากสินค้าหรือบริการที่ผู้อื่นผลิต ทั้งนี้เนื่องจากสภาพการผลิตเป็นการผลิตเพื่อขายอยู่ภายใต้ขีดจำกัดของตลาดและเงินทุน สมาชิกในชุมชนจึงผลิตสินค้าคล้ายคลึงกันไม่สามารถแสดงทักษะของตนออกมาได้อย่างเต็มที่ ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนที่มุ่งกิจกรรมการผลิตขนาดเล็ก มีตลาดคือความต้องการของคนในชุมชน ไม่ต้องการลงทุนมาก จะทำให้สมาชิกในชุมชน ค้นหาศักยภาพของตนเองที่จะผลิตสินค้าหรือบริการอื่น ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของสมาชิกภายในชุมชน

4.5 การค้นหาทางออกของภาระหนี้สิน การแก้ไขปัญหาภาระหนี้สินมีสองแนวทาง คือ การเพิ่มรายได้ หรือ ลดรายจ่าย ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนมีผลทางลดรายจ่ายที่เป็นเงินบาทมากกว่าการเพิ่มรายได้ ดังนั้นในกลุ่มที่เน้นพยายามหารายได้ที่เป็นเงินบาทเพื่อการใช้หนี้จะเห็นว่าระบบแลกเปลี่ยนมีช่องทางออก กลุ่มที่ยอมรับระบบแลกเปลี่ยนชุมชน คือกลุ่มที่เห็นว่าระบบแลกเปลี่ยนชุมชนเป็นการช่วยลดรายจ่ายของสมาชิก

4.6 ขนาดของกลุ่มสมาชิกและระยะทางระหว่างสมาชิก ขนาดของกลุ่มสมาชิกที่ใหญ่เกินไปทำให้ยากในการบริหารจัดการและสมาชิกอาจไม่รู้จักคุ้นเคยอย่างทั่วถึงแต่ขนาดเล็กเกินไปทำให้สินค้าที่นำมาแลกเปลี่ยนไม่หลากหลายการแลกเปลี่ยนไม่น่าสนใจ

เงื่อนไขด้านระยะทางไม่ใช่เงื่อนไขจำเป็นของการเกิดกลุ่มแลกเปลี่ยนชุมชน ในกลุ่มที่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติ มีความเป็นเครือข่าย หรือมีการเชื่อมร้อยกันโดยกิจกรรมใด ๆ แม้ว่าจะอยู่ไกลก็สามารถเกิดตลาดนัดแลกเปลี่ยนได้ เช่นกรณีของศูนย์เรียนรู้พลังชุมชนห้วยบง จังหวัดชัยภูมิ และกรณีของบุญกุดชุม มีสมาชิกจากต่างหมู่บ้าน กรณีศูนย์เรียนรู้กลุ่มอีได้น้อย ใช้วิธีเวียนจัดตลาดแลกเปลี่ยนชุมชนไปตามหมู่บ้านต่าง ๆ ที่อยู่ในเครือข่าย แต่สมาชิกก็ยอมรับว่าระยะทางเป็นอุปสรรคสำหรับการเข้าร่วมกิจกรรมด้วยเช่นกัน

4.7 กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน การเก็บหาของธรรมชาติมาแลกเปลี่ยนแสดงให้เห็นว่า แม้ ว่าที่ดินจะมีเจ้าของแต่ผลผลิตตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นจากผืนดินนั้น ยังเป็นทรัพย์สินเปิด (Open Access) ที่ไม่ได้กีดกันการใช้และผลผลิตตามธรรมชาติก็มีใช้ทรัพย์สินร่วม (Common Property) เนื่องจากชุมชนไม่มีกลไกมาจัดการดูแลควบคุมการใช้นั้น ระบบกรรมสิทธิ์เช่นนี้เอื้อในการเกิดระบบแลกเปลี่ยนสินค้าโดยตรงระหว่างกันสำหรับกลุ่มที่ยากจน หากเป็นสังคมเมืองที่

เคร่งครัดกับระบบสิทธิในทรัพย์สิน เช่น ผักหญ้าในนาข้าว นาย ก. เป็นทรัพย์สินเฉพาะของนาย ก. คนจนที่ไม่มีที่ดินไม่มีโอกาสในการแลกเปลี่ยน ยกเว้นการใช้แรงงาน ในทางตรงข้ามหากมีการแลกเปลี่ยนขึ้นบ่อยครั้งในปริมาณที่มากขึ้นและจำนวนสมาชิกแลกเปลี่ยนก็เพิ่มขึ้นจำนวนมาก ระบบกรรมสิทธิ์แบบเปิด อาจนำไปสู่การริบเร้งเก็บเกี่ยวทรัพยากรธรรมชาติ จนธรรมชาติสร้างใหม่ไม่ทัน ดังนั้นชุมชนต้องมีระบบการจัดการทรัพย์สินร่วม เพื่อให้คนยากจนมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรควบคู่กับการจัดการอนุรักษ์ด้วย

4.8 ฐานะทางเศรษฐกิจของกลุ่มหรือชุมชน กลุ่มที่มีผลประโยชน์ทางธุรกิจดีมีแนวโน้มไม่เห็นประโยชน์ของระบบแลกเปลี่ยนชุมชน เนื่องจากประโยชน์การออมเงินบาทคิดเป็นสัดส่วนที่เล็ก กลุ่มที่มีผลประโยชน์ทางธุรกิจดี และมีแนวโน้มใช้ระบบแลกเปลี่ยนชุมชน คือกลุ่มที่มีความสัมพันธ์ในแนวตั้งกับสมาชิก คือ สมาชิกรับวัตถุดิบจากกลุ่ม และกลุ่มรับซื้อสินค้าจากสมาชิก เป็นการรวมตัวที่เอื้อประโยชน์ทางเศรษฐกิจต่อสมาชิก และต่อกลุ่ม เช่น กลุ่มผู้ผลิตทรงกและหัวทรงก จังหวัดสงขลา และกลุ่มทอผ้าวังทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน

เศรษฐกิจชุมชน หมายถึง เศรษฐกิจทุกสาขาของชุมชนและหมู่บ้าน ซึ่งดำเนินอยู่บนพื้นฐานการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสมคุ้มค่าและยั่งยืน เป็นการผลิตที่เลี้ยงดูการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสมคุ้มค่าและยั่งยืน เป็นการผลิตที่เลี้ยงชีวิตครอบครัวและชุมชนได้อย่างพอเพียง ส่วนเกินแห่งผลผลิตนี้เป็นเศรษฐกิจแห่งการแลกเปลี่ยนซื้อขาย หรือแปรรูปตามกำลัง และ วัฒนธรรมของชุมชนเอง

สุพจน์ แสงเงิน และคณะ (2546:52) ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจชุมชนไว้ว่า เศรษฐกิจชุมชนที่พึงปรารถนา คือ กิจกรรมเศรษฐกิจทั้งภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรม และบริการที่คนในชุมชนท้องถิ่นมีศักยภาพ ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมเป็นเจ้าของโดยการพัฒนาจากรากฐานของ "ศักยภาพของท้องถิ่น" หรือ "ทุนในชุมชน" ซึ่งรวมถึงเงินทุนแรงงาน วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น พิพิธภัณฑ วัต ที่ดิน แหล่งน้ำ ความหลากหลายทางชีวภาพ สภาพภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศ ฯลฯ

สัมพันธ์ เตชะอริก และคณะ (2541:89) กล่าวว่าไว้ว่า เศรษฐกิจชุมชน หมายถึง การผลิต การแปรรูป การค้าและบริการของชุมชน โดยชุมชนเพื่อชุมชน

แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนเกิดขึ้นภายใต้กรอบแนวคิดทฤษฎีนีโอคลาสสิก (Neo-Classic theory) ซึ่งเป็นทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ที่เน้นแนวคิดแบบปัจเจกนิยม (Individualism) เน้นการแข่งขัน เป็นยุคที่บรรยากาศของการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยและมีการขยายตัวทางการค้า ซึ่งต้องการเสรีภาพ

แต่หลังจากนั้นเศรษฐกิจโลกตะวันตกได้พัฒนาเป็นทุนนิยมและต่อมาเมื่อขยายออกไปทั่วกลายเป็นระบบจักรวรรดินิยม ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจกับทฤษฎีเศรษฐศาสตร์นั้นไม่เหมือนกัน สิ่งที่เกิดขึ้นจริงคือ ทุนนิยม ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจสมัยใหม่คือประวัติศาสตร์ของระบบทุนนิยมแต่ระบบทุนนิยมอ้างเพื่อความชอบธรรมว่าตัวเองเป็นระบบเสรีนิยม แต่แท้ที่จริงตลาดเสรีแข่งขันสมบูรณ์นั้นแทบไม่มีความเป็นจริงของระบบทุนคือระบบผูกขาดผู้ที่ได้ประโยชน์เป็นผู้ผูกขาด เป็นนายทุน

เศรษฐกิจชุมชนเป็นเศรษฐกิจแบบชาวไทยเป็นเศรษฐกิจที่ซ่อนอยู่ใต้ภาพความเจริญรุ่งเรืองถ้าเปรียบเทียบจำนวนแรงงานที่อยู่ในสาขาเศรษฐกิจทุนนิยมเป็นการผลิตสินค้า ตลาดมีแรงงานที่ทำงานสาขานี้เพียงร้อยละ 25 ของกำลังการผลิตทั้งหมด ขณะที่สาขาเศรษฐกิจครอบครัวหรือเศรษฐกิจชุมชนมีครอบครัวเป็นหน่วยการผลิตเป็นการใช้แรงงานของสมาชิกในครัวเรือนมีแรงงานในสาขานี้ถึงร้อยละ 75 ของกำลังการผลิตทั้งหมด (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา 2548:36) แต่เศรษฐกิจทุนนิยมให้ผลตอบแทนในรูปตัวเงินมากกว่าเศรษฐกิจชุมชน และไม่ได้คำนึงถึงองค์รวม ส่วนเศรษฐกิจชุมชนยังต้องคำนึงถึงองค์รวม เพื่อให้เศรษฐกิจชุมชนสามารถสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้ประเทศได้ต้องพิจารณาและให้ความสำคัญควบคู่ไปกับสิ่งอื่นด้วย เช่น ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ความสุขชีวิต และจิตใจที่งดงาม โดยเน้นความพอมีพอกินเศรษฐกิจชุมชนเป็นระบบเศรษฐกิจที่สามารถสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนให้ประเทศไทยได้

นอกจากนี้เศรษฐกิจชุมชนยังเป็นเศรษฐกิจที่กระจายไม่กระจุกตัว ความเจริญทางเศรษฐกิจกระจายตามแนวนอนเป็นระบบตลาดในอุดมคติ ระบบเศรษฐกิจแบบชุมชนสามารถทำการติดต่อค้าขายกันโดยใช้ตลาดท้องถิ่นเป็นเครือข่ายซึ่งกัน แทนการแข่งขัน เศรษฐกิจชุมชนจึงเป็นเศรษฐกิจแบบแนวนอนหรือแบบกระจาย เป็นเศรษฐกิจที่ความเจริญกระจายอยู่ทั่วประเทศ

กล่าวโดยสรุป ตามแนวคิดของเศรษฐกิจชุมชน ชุมชนเป็นตัวของตัวเองและมีพลวัตของตัวเอง มีความสามารถที่จะอยู่รอดด้วยตัวเอง สามารถพัฒนาได้ มีเส้นทางชีวิตของตัวเองการมองแบบนี้ต่างจากการมองระบบทุนนิยมและแตกต่างจากการมองแบบมาร์กซิสต์ ทั้งแนวคิดทุนนิยมมาร์กซิสต์มองว่าเศรษฐกิจชุมชนเป็นเศรษฐกิจรอวันตายและจะถูกผนวกรวมเป็นส่วนหนึ่งของระบบทุน ระบบชุมชนจะสูญสลาย แต่ละส่วนของชุมชนจะกลายเป็นส่วนเสี้ยวของระบบทุน แรงงานครอบครัวกลายเป็นแรงงานรับจ้าง ครอบครัวและเครือข่ายครอบครัวจะสูญสลายสิ้น มนุษย์แต่ละคนกลายเป็นแรงงาน เป็นปัจจัยหนึ่งของระบบทุน แต่แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนเชื่อว่าครอบครัวและชุมชนมีพลังและจะสามารถรักษาระบบของตัวเองไว้ได้ เพิ่มผลิตภาพ การผลิต และการพัฒนาได้ พบว่า เศรษฐกิจแบบครอบครัวในกิจกรรมเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมสามารถเจริญได้ดี ซึ่งเป็นกรณีที่ได้รับความสำเร็จทั้งในประเทศยุโรปอื่นและสหรัฐอเมริกา นักทฤษฎีเศรษฐศาสตร์รัสเซีย ได้กล่าวถึง เศรษฐกิจครอบครัวและชุมชนมีเสถียรภาพสูง เห็นได้จาก

ประวัติศาสตร์ชนบทรัสเซีย และหากครอบครัวชาวนาสามารถรวมกลุ่มกันเป็นสหกรณ์แนวตั้ง ก้าวเข้ามาแทนที่ทำกิจกรรมในระบบทุนร่วมดำเนินอยู่ เศรษฐกิจครอบครัวและชุมชนก็จะยิ่งเข้มแข็งมากขึ้น (จักรทิพย์ นาดสุภา 2548:36-38)

การพัฒนาชุมชนด้วยระบบเศรษฐกิจชุมชน

ตั้งแต่ปี พ.ศ.2536 รัฐบาลได้ดำเนินนโยบายพัฒนาชนบทที่สำคัญก็คือ โครงการแก้ไขปัญหาความยากจน (กข.คจ.) ซึ่งมุ่งเน้นในเรื่องของการเสริมสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือน โดยในระยะแรกช่วง พ.ศ.2536-2540 รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณผ่านกรมการพัฒนาชุมชนเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบให้ดำเนินงานใน 11,608 หมู่บ้าน โดยจัดสรรงบประมาณผ่านให้แก่คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นผู้ดูแลและบริหารจัดการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์หลักการ วิธีการของโครงการ กข.คจ.ภายในการสนับสนุนการปฏิบัติงานพัฒนาระดับตำบลหรือคปต. โดยเป้าหมายของโครงการที่เด่นชัด คือ การสนับสนุนทุนโดยเงินจำนวน 280,000 บาท ลงในระดับหมู่บ้าน เป้าหมาย คือครัวเรือนยากจน โดยมีวัตถุประสงค์ 2 ประการคือ

1. เพื่อเพิ่มรายได้ครอบครัวให้พื้นเกณฑ์หรือเส้นความยากจน ให้พื้นเกณฑ์ไม่น้อยกว่า 1,500 บาท/คน/ปี
2. เพื่อให้หมู่บ้านมีเงินทุนสนับสนุนครัวเรือนนำไปสร้างเสริมรายได้จากการประกอบอาชีพเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้พื้นเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน

กระทรวงมหาดไทยมีนโยบาย "ปากท้องพร้อมปลอดภัยก้าวไกลทางการเมือง" และมุ่งเน้นสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ดังนั้นโครงการแก้ไขปัญหาความยากจนในระยะที่ 2 จึงปรับวัตถุประสงค์เป็น

1. เพื่อให้ครัวเรือนได้มีงานทำจากการมีเงินทุน มีงานทำมีรายได้ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

2. เน้นให้ครัวเรือนประกอบอาชีพและดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงโดยยึดหลักการในกระบวนการเศรษฐกิจพึ่งตนเอง แนวปรัชญาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กล่าวคือแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (สุทธิรักษ์ หงษ์เสม็ด 2545: 1-2)

แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

ประเวศ วะสี (2541) ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจชุมชนไว้ด้วยกันหลายความหมาย ดังนี้

เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง หมายถึง การประกอบสัมมาอาชีพของชาวบ้านที่เน้นการร่วมมือกันในรูปแบบกิจกรรมการเกษตร ต่อเนื่องการเกษตร และนอกภาคการเกษตรในระดับ

ครอบครัว เพื่อพอกินพอใช้ และกิจกรรมกลุ่มอาจขยายสู่ระดับชุมชนแลสู่ภูมิภาคในอนาคต ในการนี้ได้เน้นจุดหมายเพื่อให้คนมีความสุขและชุมชนมีความเข้มแข็ง

เศรษฐกิจชุมชนหรือเศรษฐกิจพื้นฐาน หมายถึง เศรษฐกิจที่คำนึงถึงการทะนุบำรุงพื้นฐานของตัวเองให้เข้มแข็ง ทั้งทางสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจพื้นฐานของสังคมก็คือชุมชน

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง พอเพียงสำหรับทุกคน มีธรรมชาติ มีความรักพอเพียง มีปัญญาพอเพียง เมื่อทุกอย่างพอเพียงก็เกิดความสมดุล จะเรียกว่าเศรษฐกิจสมดุลก็ได้ เมื่อสมดุลก็เป็นปกติสบาย ไม่เจ็บไข้ ไม่วิฤต เศรษฐกิจพื้นฐานกับเศรษฐกิจชุมชนล้วนมุ่งไปสู่เศรษฐกิจพอเพียง

ข้อสำคัญ เมื่อพูดถึงเศรษฐกิจพื้นฐานต้องไม่มองเรื่องเศรษฐกิจแบบแยกส่วน แต่เป็นเศรษฐกิจที่อยู่บนความเข้มแข็งของสังคมหรือชุมชน อาศัยการสร้างพลังของชุมชนเป็นเครื่องมือพัฒนาเศรษฐกิจเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นการบูรณาการ

เศรษฐกิจชุมชนทุกสาขาของชุมชนและหมู่บ้านนั้นต้องดำเนินอยู่บนพื้นฐานการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม คุ่มค่าและยั่งยืน เป็นการผลิตที่เลี้ยงชีวิตครอบครัวและชุมชนได้อย่างเพียงพอ ส่วนเกินแห่งผลิตจะเป็นเศรษฐกิจแห่งการแลกเปลี่ยนซื้อขายหรือแปรรูปตามกำลังและวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งลักษณะ 5 ประเภทของเศรษฐกิจชุมชนได้แก่

1. เป็นเศรษฐกิจสำหรับคนทั้งหมด ไม่ใช่เศรษฐกิจที่สร้างความร่ำรวยให้คนส่วนน้อย แต่ทั้งคนส่วนใหญ่ให้ยากจน ช่องว่างทางเศรษฐกิจนำไปสู่ปัญหาทางสังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อมอันนำไปสู่ความไม่มั่นคง เศรษฐกิจสำหรับคนทั้งหมดเป็นการสร้างทุนและเป็นพื้นฐานของการพัฒนาทุกชนิด

2. มีพื้นฐานอยู่ที่ความเข้มแข็งของชุมชน คือ ความเป็นกลุ่มก้อนหรือความเป็นชุมชน ทำให้กลุ่มมีศักยภาพสูงมากเพราะเป็นกลุ่มที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความรัก มีการกระทำร่วมกัน และมีการเรียนรู้ร่วมกัน

3. ความเป็นบูรณาการ คือ ไม่ใช่เรื่องเศรษฐกิจใด ๆ แต่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมพร้อมกันไป

4. อยู่บนความพื้นฐานเข้มแข็งของตนเอง เช่น การเกษตร หัตถกรรมไทย อุตสาหกรรม เกษตรสมุนไพร อาหารไทย การท่องเที่ยว เหล่านี้ล้วนอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรมไทย เป็นจุดแข็งของไทยที่คนอื่นไม่มี

5. การจัดการและนวัตกรรมต่าง ๆ เพื่อเติมความก้าวหน้าให้แก่เรื่องพื้นฐาน ทำให้มีผลวัดอย่างไม่หยุดนิ่ง

มงคล ด่านธานี (2541) ได้กล่าวว่าเศรษฐกิจชุมชน เป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจชาติ ก็เหมือนกับเรื่องทางการเมือง การศึกษา การพัฒนา สังคมที่เกี่ยวข้องต้องมีความเข้าใจและความมุ่งมั่นร่วมกันว่า การกระทำของเรานั้นเพื่อความรุ่งเรืองและความอยู่รอดปลอดภัยของสังคมไทย และประเทศไทยทั้งมวล การพัฒนาเศรษฐกิจระดับล่าง คือชุมชนชนบทจะต้องมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจระดับบน คือประเทศ และเศรษฐกิจชุมชนไม่ใช่เรื่องใหม่ สุดขั้วแต่ประการใดแท้จริงคือ การทำงานเพื่อการดำรงชีพในแนวสัมมาชีพเพื่อการอยู่ร่วมกันกับมนุษย์อื่นในหมู่บ้านนั่นเอง ดังนั้นชาวบ้านที่สนใจจะรวมกลุ่มในการ

1. ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์และสัตว์น้ำ รวมอยู่ในพื้นที่ผืนเดียวกัน
2. กิจกรรมการผลิตที่เกี่ยวข้องเนื่องการเกษตร เช่น การแปรรูปข้าว ผลไม้เป็นน้ำผลไม้และไวน์ผลไม้ การแปรรูปสมุนไพรเป็นสมุนไพรผลไม้ เป็นต้น
3. กิจกรรมการผลิตนอกภาคการเกษตร เช่น การร่วมกันทำอูบล้อก การตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป เป็นต้น
4. กิจกรรมบริการ เช่น การบูรณะโบราณสถานในพื้นที่ร่วมกับผู้นำและเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยว สำหรับหารายได้เข้าหมู่บ้าน เป็นต้น

ซึ่งชาวบ้านอาจรวมกลุ่มกันอย่างไม่เป็นทางการ หรือใช้กลุ่มที่เป็นนิติบุคคลตัวอย่าง เช่น กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร มูลนิธิ หรือสมาคม เป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมที่กล่าวไปแล้วหรือเขาอาจรวมกลุ่มกับนักพัฒนาเอกชน เจ้าหน้าที่พัฒนาของรัฐ (เช่น พัฒนาการตำบล เกษตรตำบล) นักวิชาการ ซึ่งอาจเรียกรวมกันว่า พหุภาคี ในการแปรรูปผลผลิตหรือทำการตลาด อีกทั้งอาจร่วมทุนกับพ่อค้าหรือนักอุตสาหกรรมทำการผลิตและแปรรูปเป็นสินค้าที่ผู้บริโภคต้องการ การดำเนินการเศรษฐกิจจะทำได้โดยรวมกลุ่มตั้งได้กล่าวแล้วทำการผลิต แปรรูป แลกเปลี่ยนสินค้าขาย หรือบริการต่าง ๆ สิ่งที่ต้องทำให้ชาวบ้านเกิดการรวมกลุ่มเนื่องจากว่าชาวบ้านมีระดับการทำมาหากินต่างกัน บางก็อยู่ที่ระดับพหุภาคี และบางก็อยู่ที่ระดับการค้า ดังนั้นการรวมกลุ่มกันผลิต จึงอาจเป็นไปได้ด้วยความตั้งใจ เพื่อให้เกิดความพออยู่พอกิน เพื่อความพึงพอใจ เพื่อให้คุ้มกับการลงทุน และเพื่อกำไร และการรวมกลุ่มเพื่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจนี้ ถือว่าเป็นการรวมตัวในระดับล่างสุดของสังคม ดังนั้นการร่วมกันทำงานก็เพื่อให้เกิดผลให้คนมีความสุข เมื่อต่างพึงพอใจแล้วก็จะทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง

ผลจากการประชุม สัมมนา ระดมสมอง ระหว่างเกษตรกร นักพัฒนาเอกชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ และนักวิชาการ เรื่องเหตุปัจจัยอันนำไปสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งของหมู่บ้านชนบท คือ

1. ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชาวบ้าน และความศรัทธาในทางศาสนา

2. การศึกษาหาความรู้ของคนรุ่นเก่า และรุ่นใหม่ ตามสถานที่อันพึงมี ทั้งในหมู่บ้าน และนอกหมู่บ้าน

3. พื้นที่ที่เหมาะสมต่อการประกอบอาชีพ และ โครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนนที่ใช้ สำหรับการสัญจร และการขนส่งสินค้า

4. สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ อันได้แก่ ดิน น้ำ ป่าไม้ ยังดำรงอยู่มาก

1. ปัจจัยที่เป็นแรงผลักดันเศรษฐกิจในชุมชน

1.1 การพัฒนาผู้นำเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่ เพื่อให้มีความรู้ และความสามารถในการวิเคราะห์ความจำเป็นที่ต้องทำการผลิต การแปรรูป การค้า และการติดต่อสัมพันธ์กับโลกภายนอกความสามารถในการระดมเงินทุน การบริหารและการจัดการกระบวนการผลิต การแปรรูป และการใช้ทุน

1.2 การพัฒนาชาวบ้าน โดยเฉพาะผู้ที่สนใจกิจกรรมเศรษฐกิจชุมชนนั้น ให้มีความรู้และความสามารถ ด้านเทคนิค การผลิต และการแปรรูป

1.3 การพัฒนาเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้เป็นผู้รู้อย่างลึกซึ้งในอุดมการณ์และเทคนิคการกระตุ้นเชื่อมประสาน เพื่อการเศรษฐกิจชุมชน

1.4 การพัฒนากลุ่ม/องค์กรชุมชน ทั้งนี้เราจะต้องเข้าใจว่า การสร้างกลุ่มและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในรูปของกลุ่ม ที่มีผู้นำชาวบ้าน และผู้เกี่ยวข้องร่วมกันทำงาน เป็นหัวใจของเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งการทำงานโดย จริตการนี้สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทยที่คนชนบทยังเกื้อหนุนจุนเจือซึ่งกันและกัน และสอดคล้องกับข้อจำกัด ทางเศรษฐกิจของคนในชนบท เพราะต่างฝ่ายต่างก็มีทุนทรัพย์และเครื่องมือการทำกินที่ไม่มากนัก

1.5 การพัฒนาพื้นฐานเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการได้มาซึ่งเงินทุนในการนี้เราทราบความจริงจากผลการศึกษา ค้นคว้า วิจัย และการสัมมนาว่า เงินทุนที่ได้จากการระดมทุนภายในหมู่บ้านจากชาวบ้านผู้สนใจอย่างจริงจังไปกับการผลิตและการแปรรูปจะถูกลำไ้ไปใช้อย่างสมเหตุสมผลมีความต่อเนื่องและไม่ค่อยเสียหายจากการคดโกงด้วยวิธีการต่าง ๆ ซึ่งผิดกับเงินทุนของรัฐที่สนับสนุนผ่านหน่วยงานราชการและเงินของภาคเอกชน อาจได้จากกิจกรรมออมทรัพย์ การระดมหุ้น การระดมทุน การตั้งธนาคารหมู่บ้าน หรือจากการได้รับทุนช่วยเหลือจากภายนอกสมทบกับเงินทุนภายในชุมชนนั้น

1.6 การพัฒนาพื้นฐานกายภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งน้ำเพื่อการบริโภคและการผลิต มีผู้กล่าวไว้ว่า ในช่วงฤดูแล้งหรือกระทั่งฤดูฝน ที่ฝนขาดช่วง ชาวบ้านส่วนใหญ่จะใช้เวลาในการหาน้ำ เพื่อกิน เพื่อใช้ ด้วยความสำคัญ เมื่อขาดน้ำ คนหนุ่ม-สาว และคนที่ยังมีร่างกายแข็งแรง

จะอพยพหางานทำนอกพื้นที่ ดังนั้น การจะหวังให้ชาวบ้านทำกิจกรรมเศรษฐกิจชุมชนอย่างต่อเนื่องย่อมเป็นไปได้ยากยิ่ง

1.7 เมื่อได้เหตุปัจจัยทั้ง 4 ข้างต้นแล้ว กระบวนการเศรษฐกิจชุมชนก็พร้อมที่จะดำเนินการได้ซึ่งในการนี้ จะเห็นกิจกรรมการผลิต การบริโภค การแปรรูป และการขาย ดำเนินไปอย่างเป็นรูปธรรมและหากพื้นที่ใดมีปัจจัยที่จำเป็นยิ่งพร้อมแล้ว ก็อาจดำเนินกระบวนการเศรษฐกิจชุมชนได้เลย แต่ในความเป็นจริงคงหาพื้นที่ที่มีความพร้อมยาก คืออาจมีปัจจัยบางอย่างที่ยังไม่ดีพอ ก็จำเป็นต้องพัฒนาปัจจัยนั้น ๆ ก่อนและจึงค่อยดำเนินการผลิตต่อไป

2. แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ในส่วนราชการต่าง ๆ ในพื้นที่ชนบท มีกิจกรรมดำเนินการที่สำคัญ 3 กิจกรรมดังนี้ (กรมการปกครอง 2541 : 61-64)

2.1 กิจกรรมเกษตรผสมผสาน เป็นกิจกรรมเบื้องต้นที่มุ่งให้ชาวบ้านยากจนผู้มีที่ดินขนาดเล็ก (โดยเฉลี่ยประมาณ 15 ไร่) สามารถใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดโดยให้ชาวบ้านรู้จักการผลิตเพื่อเลี้ยงตัวเองได้ ตามแนวทางทฤษฎีใหม่ขั้นที่หนึ่ง โดยภาครัฐต้องเข้าไปช่วยเหลือสนับสนุน ให้เกษตรกรมีการจัดแปลงไร่นาให้เหมาะสม จัดให้มีสระน้ำในไร่นา และมีการบริหารที่ดินให้เกิดประสิทธิภาพและประหยัดที่สุด

2.2 กิจกรรมร้านค้าชุมชน เป็นกิจกรรมที่มุ่งรายได้เสริมให้แก่ชาวบ้านโดยการจัดเป็นตลาดที่ชาวบ้านนำผลผลิต หรือผลิตภัณฑ์ที่ผลิตได้ในชุมชน มาซื้อขายแลกเปลี่ยนกัน และเป็นตลาดที่ขายผลผลิตของชุมชนชนบท ที่ขายให้แก่ชุมชนเมืองในราคาถูก ตลอดจนเป็นที่ให้ภาคธุรกิจได้มาเลือกชมสินค้าที่ผลิตได้ในชุมชน เพื่อนำไปสู่การติดต่อซื้อขายกันต่อไป ขณะเดียวกันเป็นเวทีการเรียนรู้ของชาวบ้านที่จะได้แลกเปลี่ยนแนวทางในการผลิต รูปแบบ และพัฒนาคุณภาพ เป็นสถานที่แลกเปลี่ยนทางด้านวิชาการ ทักษะประสบการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านการผลิตต่อไป

2.3 กิจกรรมลานค้าชุมชนเป็นกิจกรรมที่มุ่งขยายผลผลิตของชุมชนและลดรายจ่ายให้กับชาวบ้าน โดยการรณรงค์ ในด้านจิตสำนึกการพึ่งตนเอง และให้ชาวบ้านนำผลผลิตของตนเองมาซื้อขายแลกเปลี่ยนกันเองในชุมชนและเครือข่ายร้านค้าในชุมชน สำหรับสินค้าที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน แต่หากต้องซื้อจากภาคธุรกิจ ก็ควรซื้อได้ในราคาถูก โดยการรวมกันซื้อจากบริษัทที่ผลิตโดยตรง และแสวงหาความรู้จากภาคธุรกิจที่ติดต่อค้าขายด้วย เป็นการดำเนินงานตามแนวทฤษฎีขั้นที่สองและสาม

2.4 กิจกรรมกลุ่มอาชีพ เป็นกิจกรรมที่พึ่งตนเองและการเพิ่มรายได้ให้ชาวบ้านควบคู่กันไป โดยการสร้างมูลค่าของผลผลิตด้วยการส่งเสริมให้มีการแปรรูปผลผลิตและผลิตภัณฑ์

ของกลุ่มอาชีพในหมู่บ้าน ตำบลหรือพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์จากกลุ่มอาชีพที่มีอยู่บนพื้นฐานของศักยภาพของท้องถิ่น เช่น แรงงาน ทรัพยากร และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยภาคราชการ องค์กรพัฒนาเอกชน สนับสนุนด้วยการพัฒนาทักษะฝีมือ รูปแบบ คุณภาพ และสร้างเครือข่ายของกลุ่มอาชีพและสร้างความเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มอาชีพกับเครือข่ายของร้านค้าชุมชนและลานค้าชุมชนกับภาคธุรกิจที่ต้องการผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์

2.5 การทำผังเครือข่ายของค์กรชุมชน เป็นกิจกรรมที่จะสร้างระบบข้อมูลเกี่ยวกับองค์กรชุมชนที่มีอยู่ในชุมชนทั่วประเทศ เพื่อให้หน่วยงานของรัฐ องค์กรพัฒนาเอกชนและภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้องสามารถทราบถึงศักยภาพขององค์กรชุมชนหรือชุมชนได้ตามความเหมาะสม

2.6 การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาแหล่งน้ำในชนบท เพื่อให้ชนบทมีแหล่งน้ำที่เพียงพอที่จะเป็นแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคของชุมชนและเป็นแหล่งน้ำเพื่อการพึ่งตนเองทางด้านการเกษตร ซึ่งจะเป็นแหล่งน้ำสำรองสำหรับเพิ่มเติมให้กับสระน้ำไร่นาของเกษตรกร และเป็นการแก้ไขปัญหาภัยแล้งในชนบท

2.7 ประชาคมอำเภอ เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้คนในองค์กรชุมชน (อำเภอ) ได้มาร่วมกันคิด ร่วมกันในการกำหนดเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาและร่วมกันแก้ปัญหาของชุมชนซึ่งเป็นกระบวนการที่ชาวบ้าน ชุมชน จะต้องเป็นจุดเริ่มต้น ซึ่งภาคราชการจะทำหน้าที่ให้การช่วยเหลือสนับสนุนกิจกรรมที่ชาวบ้าน ได้ริเริ่มขึ้น ช่วยประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เข้ามาส่งเสริม

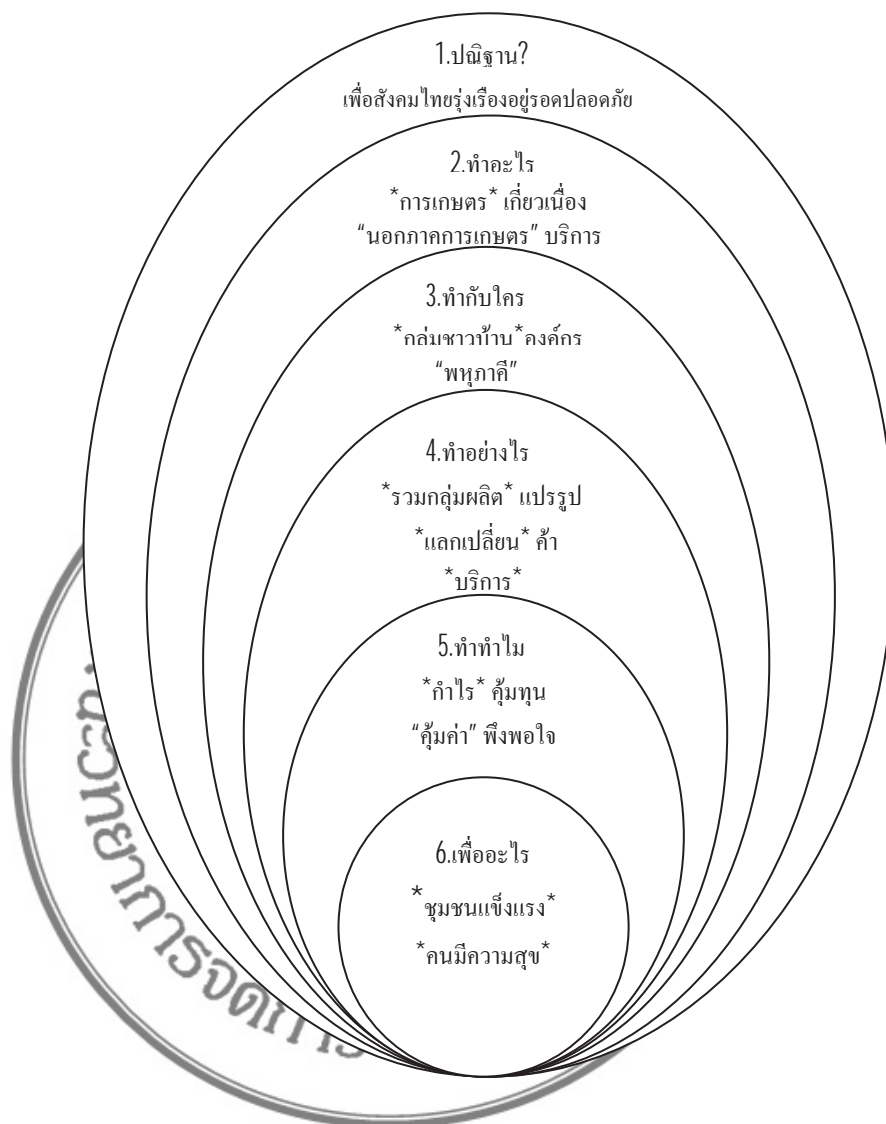
2.8 ตั้งศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จด้านการเกษตร (One Stop Service) เป็นศูนย์กลางที่จัดให้บริการด้านการเกษตรแก่เกษตรกรทุก ๆ ด้านทั้งด้านความรู้ เอกสาร แบบฟอร์ม การสนับสนุนการช่วยเหลือในการประกอบอาชีพการเกษตรในทุกประเภททั้งการปลูกพืช (ไร่ นา สวน) เลี้ยงสัตว์ การประมง ตลอดจนการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร

2.9 แนวทางการดำเนินงานตามกิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์และกองทุนเงินหมุนเวียนในชุมชนเป็นกิจกรรมที่มุ่งให้เกิดการรวมตัวกันของคนในชุมชน ให้สามารถช่วยเหลือกันโดยการออมเงินและระดมทุนตามความสามารถและความสมัครใจของสมาชิกสำหรับเป็นเงินทุนหมุนเวียนให้บริการแก่สมาชิกในชุมชน

แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ได้มีนักวิชาการหลายสำนักได้พยายามจะให้คำนิยามการให้คำนิยามตามแนวคิดแต่ล้ากัน มีความแตกต่างกันออกไปสุดแท้แต่ว่า ใครจะตีความเป็นอย่างใด แต่ในการศึกษาเราไม่ควรจะไปยึดติดหรือให้ความสำคัญอยู่กับเรื่องของความหมายของคำมากจนเกินไป อาจจะทำให้เราหลงประเด็นในการศึกษาหรือหลักการที่เป็นหัวใจสำคัญของเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองและเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองที่ควรจะเป็น ในสภาพความเป็นจริงในการ

เสริมสร้างความเข้มแข็งเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ตามทิศทางในการพัฒนาของประเทศโดยเฉพาะ เรื่องการพัฒนาชนบทที่แล้ว ๆ มานั้นหน่วยงานรัฐในส่วนกลางที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาเพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้กับประชาชนมักถือหลักปฏิบัติว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐรู้ปัญหาและความต้องการของชาวบ้านอีกทั้งหน่วยงานเป็นผู้ถืองบประมาณเพื่อปฏิบัติตามแผน แม้เวลาในช่วงต่อ ๆ มาหน่วยงานกลางจะยอมให้หน่วยงานระดับปฏิบัติเสนอแผนงานและโครงการที่จะตอบสนองต่อพื้นที่ แต่ประเพณีปฏิบัติในการทำแผนก็ไม่สู้จะแตกต่างกับในอดีตนัก ทั้ง ๆ ที่ต่างคนต่างก็รู้ว่าพื้นที่แต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกันในเรื่องสภาพภูมิศาสตร์ความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ ความสนใจต่อการพัฒนาตนเองของชาวบ้านและระดับเศรษฐกิจของชุมชน แต่แล้วแผนงานก็ยังเน้นกิจกรรมคล้าย ๆ กันอย่างที่คนทั่วไปพูดติดปากกันว่า พิมพ์เขียวแผนพัฒนาพื้นที่ การทำโครงการลักษณะพิมพ์เขียวโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างของพื้นที่มากนัก อุปมาเหมือนดั่งการตัดเท้าของชาวบ้านให้เข้ากับรองเท้าที่ทางราชการเตรียมไว้แล้ว (มงคล คำนวณธำนิทร์ 2541:55-56) ซึ่งการกระทำเช่นนี้ ได้สร้างความเจ็บปวดแก่คนในพื้นที่และเกิดการวิพากษ์วิจารณ์งานพัฒนาของรัฐมาโดยตลอด การพัฒนาความเข้มแข็งเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองนั้น ต้องอยู่บนพื้นฐานหลักการสำนึกความเป็นชุมชนและสังคม ความประสานกลมกลืนของเสรีภาพ ความเป็นธรรมในสังคม และคุณค่าศักยภาพในการพัฒนาตนเองของเรา

เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองนั้น เน้นให้ชาวบ้านสามารถพึ่งตนเองได้ มีพออยู่พอกินและยังเป็นการกลับฟื้นคืนจิตวิญญาณมนุษย์สู่ชีวิตเศรษฐกิจที่แท้จริง อันประกอบไปด้วยมนุษย์กับธรรมชาติ ความสามารถในการพึ่งตนเองนั้น อย่างน้อยที่สุดชาวบ้านสามารถมีพออยู่พอกิน เมื่อเหลือจากการอุปโภคบริโภคจึงนำผลผลิตออกมาขายเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครัวเรือน วิธีนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นระบบผลิตหนึ่งครัวเรือนสองวิธีการผลิต วิธีการผลิตแรกแก้ปัญหาการไม่พอกินเมื่อแก่ได้แล้วจึงเข้าสู่วิถีที่สอง คือ ผลิตออกมาขายเพื่อหารายได้ให้แก่ครัวเรือนในสภาวะวิกฤติ หากทุกคนยังพอมือหารกินอิ่ม ปัญหาทางสังคมก็จะไม่รุนแรง ความขัดแย้งในทางสังคมก็จะลดน้อยลงและถ้าหากมีผลผลิตมากพอที่จะขายก็จะบรรเทาภาวะวิกฤติได้มากขึ้น (ณรงค์ เพชรประเสริฐ 2541:20)

ภาพที่ 5 แนวคิดในการเสริมสร้างความเข้มแข็งเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
ที่มา : มงคล ด้านพาณิชย์. เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองเชิงระบบ: หลักการและแนวทางปฏิบัติ.
(ขอนแก่น : สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2541), 24.

องค์กรชาวบ้านเมื่อเข้มแข็งแล้วต้องดำเนินงาน ตามแนวคิดและกิจกรรมทั้งทางด้านการเมืองเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการบริหารจัดการให้ควบคู่กันไปทั้งสี่ด้าน (สัมพันธ์ เศษะอริค. 2540 : 78-79)

ด้านการเมือง องค์กรชุมชนต้องสามารถสร้างอำนาจต่อรองในการใช้ทรัพยากรจากภาครัฐและภายนอกได้ ต้องศึกษาเรียนรู้กลไกตลาดและต่อรองกับภาคธุรกิจได้ รวมทั้งต้องผลักดัน

ให้มีกฎหมายคุ้มครองการรวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชนแบบไม่ต้องอยู่ภายใต้กฎระเบียบของรัฐแต่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ ทรัพยากร บุคลากร วิชาการ ข้อมูลและเทคโนโลยีต่าง ๆ

ด้านเศรษฐกิจ ต้องเสริมสร้างกิจกรรมที่จะลดรายเพิ่มรายได้ มีรายได้ มีการแปรรูปผลผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่าและการทำกิจกรรมธุรกิจชุมชนที่ชุมชนมีอำนาจ เช่น ปั่นน้ำมัน ร้านค้า การค้าขาย ผ้าพื้นเมือง แปรรูปข้าว แปรรูปวัวควาย เป็นต้น

ด้านสังคมวัฒนธรรม ต้องสร้างการรวมกลุ่มที่นำเอาวัฒนธรรมประเพณีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันมาเกาะเกี่ยวการรวมตัวให้เหนียวแน่นขึ้น

ด้านการบริหารจัดการ ต้องมีการเรียนรู้และกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์การจัดการองค์กร การแบ่งบทบาทหน้าที่แลการจัดทำแผนการปฏิบัติงานร่วมกัน

กล่าวโดยสรุปแล้ว แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง เป็นแนวคิดที่เน้นการประกอบสัมมนาอาชีพของชาวบ้านที่เป็นการร่วมมือกันผลิตในรูปกลุ่มกิจกรรมการเกษตร ต่อเนื่องการเกษตรและนอกภาคการเกษตรในระดับครอบครัว เพื่อพอกิน พอใช้ จากนั้นลักษณะกลุ่มอาจขยายก้าวสู่ชุมชนและภูมิภาคในอนาคต โดยเน้นจุดหมายให้คนมีความสุขและชุมชนเข้มแข็ง แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองสามารถนำไปสู่การปฏิบัติในรูปกิจกรรมต่าง ๆ คือการดำเนินงานเรื่องการเกษตรผสมผสาน (ทฤษฎีใหม่และการเกษตรยั่งยืน) การดำเนินงานเพื่อพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน การระดมทุนและการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเป็นเงินทุนหมุนเวียนและพัฒนาไปสู่องค์กรการเงินในที่สุด การพัฒนากลุ่มอาชีพ เป็นต้น

แนวคิดระบบเงินตราชุมชน

ระบบแลกเปลี่ยนชุมชน มักได้รับการอธิบายว่า เป็นระบบเงินตราชุมชน โดยให้ความสำคัญกับคำว่า "เงินตรา" หรือ "เงิน" (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 22)

ระบบเงินตราชุมชน หมายถึง ข้อตกลงภายในชุมชนในการยอมรับเงินตราของตนเอง เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน เนื่องจากวัตถุประสงค์ของเงินตราชุมชน ไม่ใช่การทดแทนเงินตราประจำชาติ แต่เป็นการทำหน้าที่ทางสังคมที่ระบบเงินตราปกติไม่ได้กำหนดให้ทำ คนใช้เงินตรานี้เสริมควบคู่ไปกับการใช้เงินตราประจำชาติ การซื้อขายสินค้าบริการส่วนใหญ่เป็นการชำระด้วยเงินตราทั้งสองแบบพร้อม ๆ กัน (ลีตาร์ เบอร์นาร์ด 2547 : 281)

1. **ความเป็นมาของเงินตราชุมชน** แนวคิดและการพัฒนาระบบเงินตราชุมชนได้เริ่มมาจากชุมชนในประเทศตะวันตกซึ่งประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ วิกฤตการณ์ทางการเงิน ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นแตกต่างกันไปตามปัญหาที่เกิดขึ้นของชุมชนนั้น ๆ ในความพยายามต่อสู้กับปัญหาและหาทางออกให้แก่ชุมชนของตนเอง ระบบเงินตราชุมชนถูกสร้างขึ้นมาเพื่อเป็นเครื่องมือในการ

แก้ไขปัญหของชุมชน ระบบเงินตราชุมชนมีความเป็นมากกว่าศตวรรษแล้ว การใช้เงินตราชุมชนในระดับท้องถิ่นที่ถือว่าเก่าแก่ที่สุดและยังมีการใช้อยู่จนถึงปัจจุบัน คือระบบเงินตรา Guernsey ในหมู่เกาะ Guernsey และ Jersey ของอังกฤษ ชุมชนท้องถิ่นสร้างเงินออกมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤติจากระบบเศรษฐกิจ กระแสหลักซึ่งเกิดขึ้นในระหว่างสงครามการต่อสู้กับนโปเลียน ซึ่งรัฐบาลอังกฤษอยู่ในสภาพล้มละลาย รัฐบาลได้นำรายได้ร้อยละ 80 ของรายได้ที่ได้จากการเก็บภาษีทั้งหมดไปใช้หนี้ให้กับธนาคารที่เป็นผู้ออกเงิน ทำให้เกิดการขาดสภาพคล่องในระบบเศรษฐกิจ ขณะที่ประชาชนในหมู่เกาะมีทรัพยากรวัตถุดิบอยู่มากมายแต่ไม่มีเงิน (ในฐานะที่เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน) เพื่อเคลื่อนย้ายทรัพยากรเหล่านั้นมาใช้ประโยชน์

2. จุดมุ่งหมายของระบบเงินตราชุมชน

"ระบบการแลกเปลี่ยนชุมชน" และ "เงินตราชุมชน" มีหลายประเภท ตั้งแต่แบบคลาสสิก (พื้นบ้านโบราณ/ประเพณีนิยม) ไปจนถึงแบบ Cybereconomy ในชนบทยุโรป เช่น ฝรั่งเศส มีเครือข่ายการแลกเปลี่ยนชุมชนมากกว่า 300 ชุมชน (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547: 3) ทำการแลกเปลี่ยนกันทุกรูปแบบตั้งแต่ค่าเช่าไปจนถึงผลิตภัณฑ์เกษตร และยังมีการแลกเปลี่ยนบริการที่ใช้แรงงานตอบแทนกันด้วย นาย ก. สอนดนตรีให้นาย ข. สองชั่วโมง นาย ข. ตอบแทนด้วยการสอนภาษาต่างประเทศให้นาย ก. สองชั่วโมง

กรณีนี้นับว่าเป็นตัวอย่างคลาสสิก ที่มีการตกลงระหว่างคน 2 คน ที่จะแลกเปลี่ยนกัน โดยใช้ "เงินเวลา" (สองชั่วโมง) ถือได้ว่าคนสองคนนี้ได้สร้าง "เงินตรา" ของพวกเขาเองขึ้นมาแล้ว โดยไม่ต้องไปถามหาเงินบาท เงินยูโร เงินปอนด์/ดอลลาร์ เงินไม่ใช่เป็นปัจจัยที่ขาดแคลนต่อไปแล้ว

ในบทวิเคราะห์ Money Versus Wealth กล่าวว่ายังไม่มีประสบการณ์มากนักในการค้นคิดสร้างเงินตราชุมชน ที่ให้ประโยชน์แก่นมนุษย์ และธรรมชาติ จึงต้องเริ่มต้นด้วยการแก้ไขระบบการเงินก่อน กล่าวคือ (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547: 3)

2.1 ต้องลดความสำคัญของ "เงิน" ลงไปเป็นการให้ "เงิน" มารับใช้เราในเชิงสร้างสรรค์มากกว่าทำลายล้าง นั่นแปลว่าต้องแยกให้ชัดเจนระหว่าง "เงิน" กับ "ความมั่งคั่ง" (การสร้าง/หาเงินการสร้าง ความมั่งคั่ง) และระหว่างการลงทุนที่สร้างความหายนะกับการลงทุนที่สร้างสรรค์

2.2 พื้นฟูวิถีชุมชน สร้างชุมชนที่อยู่บนพื้นฐานของการให้ซึ่งกันและกัน ไม่ต้องพึ่งพาเงินของทางการ แต่ใช้ระบบการแลกเปลี่ยนที่ไม่ต้องใช้เงิน (แลกเปลี่ยนแบบธรรมชาติ) หรืออาจให้เงินตราชุมชนของชุมชนที่ไม่มีดอกเบี้ย

3. เงินตราชุมชน มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์และคณะ 2547 : 11)

3.1 มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างระบบแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน บนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง

3.2 เพื่อให้ชุมชนและสมาชิก สามารถควบคุมการตัดสินใจทางเศรษฐกิจด้วยตนเอง

3.3 เพื่อให้เงินตรา เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน ระดับชุมชนอย่างแท้จริง

3.4 เพื่อให้มีการหมุนเวียนแลกเปลี่ยนกันมากขึ้นในการสนองความต้องการพื้นฐานของประชาชน โดยการผลิตของเศรษฐกิจชุมชน

3.5 เพื่อสนับสนุนให้คนยากจนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการ เพื่อแก้ไขปัญหาความทุกข์ยากและปัญหาของคนชายขอบในชุมชน

เงินตราชุมชน ไม่ได้มีไว้เพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจชุมชน หรือปัญหาความยากจนในชุมชนเท่านั้น ไม่ใช่เป็น "สื่อแลกเปลี่ยน" เท่านั้น หากแต่ยังเป็นเครื่องมือ เป็น "สื่อของการสื่อสาร" เพื่อสร้างความสัมพันธ์ ความร่วมมือ ความไว้เนื้อเชื่อใจกัน ระหว่างผู้คนในชุมชน (สิ่งที่เราเรียกว่า "Social Capital") ไม่ใช่กระตุ้นเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังเป็นการกระตุ้นการสื่อสารของผู้อื่นอีกด้วย ซึ่งมีหลายมิติ และเปิดกว้าง ไม่ใช่สำหรับผู้ที่มิมีเงินเท่านั้น ผู้คนที่ไม่มีเงินก็มีโอกาสเข้าสู่ระบบความสัมพันธ์ของชุมชนด้วย

เงินตราชุมชน เป็นเงินตราแห่งภาษาท้องถิ่นด้วย (Virtual / Semantic Local Currency) ซึ่งอยู่ติดกับ "ชุมชนทางความคิด" อย่างแน่นแฟ้น (Virtual Community) "บุญคุณชุมชน" มีความหมายลึกซึ้งกว่า "เงินบาท" วิเคราะห์ในแง่แล้ว เงินตราชุมชน คือ สื่อทางวัฒนธรรม ซึ่งเชื่อมโยงวัฒนธรรมพื้นบ้าน ค่านิยมท้องถิ่นและความคิดความรู้สึกของชุมชน

4. ประโยชน์ของระบบเงินตราชุมชน

ระบบเงินตราชุมชนสามารถก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนได้หลายทางดังนี้

4.1 ระบบเงินตราชุมชนช่วยให้ชุมชนมีอำนาจและอิสระ ในการจัดการเศรษฐกิจของตนเองได้มากขึ้น เพราะชุมชนเป็นอิสระจากปัจจัยด้านการเงินซึ่งต้องหามาจากนอกชุมชน ดังนั้นชุมชนจึงสามารถวางแผนการผลิตสินค้าหรือการให้บริการเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ครอบครัวและชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นการกระตุ้นการผลิตสินค้าและให้บริการภายในชุมชน และก่อให้เกิดการขยายการสร้างงานและการจ้างงานในชุมชนตามมา

4.2 ระบบเงินตราชุมชนช่วยก่อให้เกิดการหมุนเวียนของทรัพยากรในชุมชน ลดการไหลออกของทรัพยากรท้องถิ่นสู่ภายนอก เช่นคน สิ่งแวดล้อม เนื่องจากเมื่อชุมชนใช้เงินตราชุมชนเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการในชุมชน จะทำให้ทรัพยากรท้องถิ่นซึ่งเป็น

ปัจจัยในการผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ หมุนเวียนอยู่ในชุมชนมากขึ้น เพราะเงินตราชุมชนนี้ใช้ในการแลกเปลี่ยนในชุมชนเท่านั้น ไม่สามารถนำไปใช้นอกชุมชนได้

4.3 ระบบเงินตราชุมชนช่วยลดผลกระทบจากความผันผวนของระบบเศรษฐกิจภายนอกและค่าเงินในระดับประเทศ ภูมิภาค หรือ โลกที่มีต่อชุมชน ซึ่งเปรียบเสมือนเบาะกันกระแทก (Buffer) ของชุมชนที่ลดทอนความรุนแรงของผลกระทบที่เกิดจากภายนอก เนื่องจากชุมชนลดการผูกติดและพึ่งพากับเงินตราในระบบและมีระบบแลกเปลี่ยนภายในของชุมชนเอง

4.4 การที่ระบบเงินตราชุมชนไม่มีดอกเบี้ย เป็นการลดภาระให้กับสมาชิกในชุมชนที่จะต้องหาเงินมาใช้ดอกเบี้ยของเงินที่กู้ยืมมา โดยจะมีประโยชน์มากสำหรับคนจน เพราะคนที่ขาดแคลนเงินตรากระแสหลักก็คือผู้มีรายได้น้อยหรือคนจน ซึ่งระบบดอกเบี้ยมีผลทำให้คนจน ผู้มีรายได้น้อยที่กู้ยืมเงินจากแหล่งเงินกู้ต่าง ๆ ตกอยู่ในวงจรหนี้ที่ไม่มีที่สิ้นสุด อีกประการหนึ่งการที่ไม่มีดอกเบี้ยในระบบเงินตราชุมชนช่วยให้มีการหมุนเวียนของเงินตราชุมชนเร็วขึ้น เนื่องจากไม่มีผลตอบแทน(ดอกเบี้ย)ในการสะสมเอาไว้ ซึ่งเป็นการกระตุ้นการผลิตและแลกเปลี่ยนในชุมชน และการใช้เงินตราชุมชนควบคู่กับเงินตรากระแสหลักในการแลกเปลี่ยนก็จะช่วยการหมุนเวียนของเงินตรากระแสหลักเร็วขึ้นตามไปด้วย ซึ่งเป็นการกระตุ้นการเติบโตทางเศรษฐกิจโดยรวมอีกทางหนึ่ง

4.5 ระบบเงินตราชุมชนยังช่วยให้ชุมชนเป็นอิสระจากการกำหนดมูลค่าของสิ่งต่าง ๆ จากระบบตลาดภายนอก โดยระบบเงินตราชุมชนจะเป็นกลไกให้ชุมชนสามารถกำหนดคุณค่าและมูลค่าของสิ่งต่าง ๆ ในชุมชน เงินตราชุมชนสามารถถูกใช้เป็นตัวสื่อในการแลกเปลี่ยนในด้านสังคม กล่าวคือชุมชนสามารถให้ค่ากับกิจกรรมที่ไม่ถูกให้ค่าในระบบเศรษฐกิจกระแสหลัก โดยใช้เงินตราชุมชนเป็นค่าตอบแทน เช่นงานบ้านของผู้หญิง การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การแพทย์แผนไทย รวมถึงกิจกรรมทางประเพณีวัฒนธรรม เช่นการถ่ายทอดศิลปะพื้นบ้าน

4.6 เกิดการพัฒนาธุรกิจชุมชนระบบเงินตราชุมชนทำให้โอกาสในการลงทุน ริเริ่มธุรกิจเป็นไปได้มากยิ่งขึ้น โดยคนที่ต้องการเริ่มทำธุรกิจของตนเองสามารถลดการพึ่งพิงเงิน ทุน ที่ต้องกู้จากแหล่งเงินกู้ โดยใช้เงินตราชุมชนในการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการที่จำเป็นในการก่อตั้งธุรกิจของตนเอง อีกทั้งยังไม่ต้องรับภาระดอกเบี้ย ตัวอย่างเช่นการเปิดร้านอาหารที่เจ้าของร้านได้ใช้เงินตราชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนแรงงานและสินค้าในชุมชน เพื่อก่อสร้างและเตรียมการที่จะเปิดร้านอาหาร เมื่อร้านอาหารเปิด แรงงานเหล่านั้นก็สามารถนำเงินตราชุมชนมาซื้ออาหารจากร้านได้

4.7 สร้างความเข้มแข็งในด้านความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชน เพราะระบบเงินตราชุมชนที่เกิดขึ้นเป็นการร่วมแรงร่วมใจของคนในชุมชน เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

และมีความสัมพันธ์ทางสังคมเกิดจากการได้ทำงานร่วมกันของสมาชิกในชุมชน โดยผ่านกระบวนการประชุมสมาชิกและคณะทำงาน

4.8 กิจกรรมหลายอย่างไม่เคยมีค่าตอบแทน เริ่มมีความหมายเพิ่มขึ้นมา เช่น งานเลี้ยงดูลูกหลาน งานทั่วไปของผู้หญิง งานชุมชนต่าง ๆ

4.9 ระบบเงินตราชุมชนเป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ชุมชน ในเรื่องระบบเศรษฐกิจในชุมชน ความเชื่อมโยงระหว่างระบบเศรษฐกิจภายในและภายนอกชุมชน การบริหารจัดการระบบทำให้ชุมชนรู้จักการประเมินผลของการดำเนินงาน สรุปบทเรียนและแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหา

5. รูปแบบของระบบเงินตราชุมชน

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ (2547: 4-6) กล่าวว่าระบบเงินตราชุมชน เป็นการริเริ่มของท้องถิ่นที่ดำเนินความพยายามให้ประชาชนแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ โดยไม่ต้องใช้เงินทางการ หรือ (Conventional Money) เงินตราชุมชน ที่ทดลองใช้ในพื้นที่ย่างกุ้งทั่วโลก มี 3 ประเภท คือ

5.1 เป็นรูปแบบแผ่นกระดาษที่ท้องถิ่นผลิตขึ้นมาเอง (Local Currency) ตัวอย่างที่รู้จักดีที่สุด คือระบบที่เรียกว่า HOURS พัฒนาขึ้นเป็นครั้งแรกที่ Ithaca (NY State) ใช้ระบบ HOURS 20 เมืองในสหรัฐและชุมชนอื่นหลายแห่งของโลก ฌอน บัตเลอร์ ใช้กันแบบชนบทของรัฐบาล เพื่อซื้อสินค้าและบริการ ในพื้นที่ท้องถิ่น ประชาชนเข้าร่วมชมรมเพื่อแลกเปลี่ยนกัน โดยมีสำนักงานกลางคอยทำหน้าที่ประสานงาน แจกจ่ายชื่อร้านที่รับชนบท HOURS ทั้งหมด หรือบางส่วนของราคาสินค้า วัตถุประสงค์หลักของระบบนี้มีไว้เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจท้องถิ่น อัตราแลกเปลี่ยน คือ หนึ่ง HOURS = 10 ดอลลาร์สหรัฐ ถ้าสินค้าราคา 20 ดอลลาร์ เราอาจจ่าย สอง HOURS หรือ หนึ่ง HOURS + 10 ดอลลาร์ได้ ระบบ HOURS เป็นเงินตราแบบเงินที่มีการจัดการ (Fiat Currency) นั่นคือ มีสำนักงานกลางคอยทำหน้าที่บริหารจัดการบริการทางด้านสภาพคล่อง และการหมุนเวียน ในพื้นที่ Ithaca (ปี 1998) มีชนบท HOURS หมุนเวียนคิดเป็นมูลค่า 6,700 HOURS (= 67,000 ดอลลาร์)

5.2 Community Barter Currency เป็นเงินตราชุมชนในรูปแบบการทำบัญชี Credits/Debits ซึ่งแสดงการแลกเปลี่ยนสินค้า/บริการ ระหว่างสมาชิกของชมรม ระบบนี้เป็นรูปแบบหนึ่งของ Mutual Credit (MCS) ในที่นี้ MCS คือ ระบบแลกเปลี่ยนชนิดหนึ่ง เงินตราที่จะใช้ในการแลกเปลี่ยนจะถูกสร้างขึ้นในช่วงแรกของการแลกเปลี่ยน และจะปรากฏในบัญชีรายรับรายจ่ายของทั้ง 2 ฝ่ายที่แลกเปลี่ยนกัน เงินตราชุมชนประเภทนี้เป็นที่รู้จักกันดีที่สุดคือ ระบบ LETS (Local Exchange Trading Schemes) ใช้แพร่หลายใน อังกฤษ แคนาดา ฝรั่งเศส (SEL) และชมรม

Green Dollar Exchanges ในออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ ระบบนี้เกิดขึ้นท่ามกลางขบวนการเคลื่อนไหว New Economics ในทศวรรษที่ 1980 แพร่หลายมากในช่วง 1990 ชมรม LETS ส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากอาสาสมัครที่มีจิตใจทางด้านการพัฒนาชุมชน (เน้นการสร้างทุนสังคม Social Capital) และการแสวงหาระบบเศรษฐกิจชุมชนแบบใหม่ (Green Economy) ระบบ LETS สมาชิกชมรมแต่ละคนเสนอความต้องการของตนใน Directory ส่วนกลางว่าสินค้า/บริการ อะไรบ้างที่ตนเองต้องการซื้อ/ขาย การแลกเปลี่ยนจะทำกันตามราคาที่ตกลงกัน โดยใช้เงินตราท้องถิ่นที่ทั้ง 2 ฝ่ายคิดกันขึ้นมา (Local Virtual Currency) สมาชิกทั้ง 2 ฝ่าย ติดต่อพบกัน จัดการแลกเปลี่ยนและบันทึกรายละเอียดลงในบัญชีของตน (หน่วยงานบัญชีส่วนกลางเป็นผู้ดูแล) ระบบ LETS มีเป้าหมายเพื่อฟื้นฟูท้องถิ่น แต่ขอบเขตเล็กมากและไม่คอยตอบสนองความต้องการของสมาชิกในชมรมมากนัก ระบบนี้ยังไม่กระจายในพื้นที่ที่ยากจน และคนยากจนก็ไม่ได้เข้าร่วมโครงการด้วย อาจเป็นเพราะว่าปรัชญาของ LETS ต้องการสร้างสายใยความสัมพันธ์ทางสังคมภายในชุมชนมากกว่าที่จะส่งเสริมธุรกิจชุมชน

5.3 Volunteer Service Credit รูปแบบของสินเชื่อ บริการแรงงาน (Service Credits) หรือ “ธนาคารเวลา” (Time Banks) ระบบนี้ใช้เวลาเป็นเงินตราชุมชน เช่นระบบ TIME DOLLAR ในสหรัฐ ถ้าคนหนึ่งทำงานให้อีกคนหนึ่งเป็นเวลา 1 ชั่วโมง เขาก็จะได้ 1 TIME DOLLAR ซึ่งจะเก็บไว้ในอนาคตก็ได้ หรือบริจาคให้คนอื่นในชมรมหรือเอาไปใช้ซื้อสินค้า/บริการ ที่มีการเสนอขายกันในชมรม ในระบบนี้จะมีธนาคารเวลาคอยทำหน้าที่ประสานงานด้านอุปสงค์/อุปทานสำหรับสินค้า/บริการ ให้แก่สมาชิกในชมรม ระบบนี้พัฒนาในประเทศสหรัฐอเมริกา กลางทศวรรษที่ 1980 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างระบบสวัสดิการสังคมให้แก่ผู้ยากไร้ในประเทศสหรัฐอเมริกามี 200 ธนาคารเวลา/ชมรม เยอรมัน สวีเดน ญี่ปุ่น สหราชอาณาจักรอังกฤษ มีระบบนี้เช่นกัน โดยเน้นรับสมาชิกที่มีจิตใจสร้างสรรค์ชุมชน TIME BANKS เป็นระบบประเภท “เงินตราอาสาสมัคร” (Volunteer Currency) ที่ต้องการลดช่องว่างระหว่างบริการของรัฐและภาคเอกชน เป็นระบบที่ต้องการสร้างทุนทางสังคม (Social Capital) โดยสนับสนุนให้ผู้คนในชุมชนมีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นและช่วยเหลือกัน

นอกจากนี้ยังมีระบบผสมระหว่างระบบจดบันทึกในสมุดจดบัญชีกับระบบคู่มือของระบบผสมเป็นความพยายามที่จะผสมผสานความสามารถของสมาชิก LETS ในการสร้างเครดิตเข้ากับความสะดวกสบาย HOURS อธิบายให้ชัดเจนด้วยตัวอย่างของระบบ Guelph LETS ที่ใช้กันในเมืองเกวลท์ จังหวัดออนตาริโอ ประเทศแคนาดา Guelph LETS พิมพ์ธนบัตรดอลลาร์สีเขียว ซึ่งสมาชิกสามารถถอนออกไปใช้ในการค้าภายในชุมชนได้ บัญชีของสมาชิกจะถูกหักออกตามมูลค่าที่ระบุนบนธนบัตรแล้วไปเพิ่มเครดิตในบัญชีส่วนกลางที่น่าสนใจคือ ระบบนี้สามารถใช้ได้ในการ

ค้าขายกับผู้ที่ไม่ใช่สมาชิกด้วย เช่นเดียวกับในระบบ HOURS ที่สมาชิกทำธุรกิจ โดยไม่ต้องเปิดบัญชี ธุรกิจระหว่างสมาชิกกับคนนอก หรือแม้แต่ระหว่างคนนอกด้วยกันเอง โดยใช้ธนบัตรจะไม่มี การบันทึก เมื่อมีรายการเกิดขึ้นดังที่กล่าวข้างต้น ธนบัตรจะถูกใช้หมุนเวียนจนกระทั่งตกอยู่ในมือ ของสมาชิกที่ตัดสินใจจะฝากเงินเพิ่มในบัญชี ถึงจุดนี้บัญชีของสมาชิกก็จะมีเครดิตเพิ่มขึ้นตาม มูลค่าบนธนบัตร โดยหักออกจากบัญชีส่วนกลางไปพร้อมกัน ธนบัตรเหล่านี้สามารถนำออก หมุนเวียนใหม่เมื่อมีสมาชิกอีกคนถอนออกมา (พิสมัย ศรีเนตร 2547 : 30)

การใช้เงินตราชุมชนมีรูปแบบที่หลากหลาย ปัจจุบันมีการใช้เงินตราชุมชน 1900 ระบบทั่วโลก (ลีตาร์ เบอรัลด์ 2547 : 31) ในต่างประเทศมีการใช้เงินตราชุมชนที่สำคัญ ดังนี้

เงินตราชุมชนระบบเล็ตส์ (LETS)

ระบบเล็ตส์ ย่อมาจาก Local Exchange Trading System เป็นระบบเงินตราชุมชนที่ใช้ แพร่หลายที่สุดในขณะนี้ทั่วโลกริเริ่มโดยไมเคิล ลินตัน ในต้นทศวรรษ 1980 ที่ บริติช โคลัมเบีย ประเทศแคนาดา ระบบเล็ตส์ มีจุดมุ่งหมายที่จะรับใช้ซึ่งกันและกัน และรับใช้ชุมชนของตนโดยไม่ แสวงหาผลกำไร หรือดอกเบี้ย

สมาชิกของระบบ LETS จะทำการแลกเปลี่ยนกันโดยใช้เงินตราชุมชน และสมาชิกแต่ละคนจะผลิตเงินตราชุมชนของตนเองขึ้นมา โดยไม่จำกัดปริมาณ โดยต้องทำให้สอดคล้องกับความต้องการของตน การแลกเปลี่ยนเริ่มต้นจาก 0 และติดลบไปเรื่อย ๆ Negative Balance โดยผู้ซื้อผู้นั้น มีพันธกิจต้องชำระหนี้ ณ เวลาที่เหมาะสมตามที่ตกลงกันในอนาคต LET เป็นระบบปิด และดุลบัญชีโดยรวมอยู่ในระดับ 0 ตลอดเวลา หมายความว่า LETS เป็นระบบที่เลี้ยงตัวเองไม่ต้องมีการ ผลิตเงินตัวจริงขึ้นมาเลย

ระบบ LETS ต้องมีหน่วยงานกลางเพื่อประสานงานการแลกเปลี่ยนสินค้า/บริการ ให้ เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยใช้ต้นทุนต่ำสุด บุคลากรของหน่วยงานทำงานด้วยความสมัครใจและ ได้รับค่าตอบแทนต่ำ ในรูปของเงินตราชุมชน

ประโยชน์ของระบบ LETS

1. เงินตราชุมชนอยู่ในชุมชนไม่หายไปไหน การแลกเปลี่ยนมีวงจำกัด ภายในชุมชน ผลประโยชน์ตกอยู่ในชุมชน
2. เงินตราชุมชน ใช้กันในชุมชน กระตุ้นธุรกิจชุมชนให้ขยายตัวโดยมีต้นทุนต่ำสุด
3. เงินตราชุมชน ใช้กันภายในกลุ่มสมาชิก ซึ่งรู้จักกันดี บรรยากาศแลกเปลี่ยนไม่มีความตึงเครียด เป็นการสร้างความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นให้แก่เครือข่าย สังคมของชุมชน
4. ธุรกิจที่เข้าร่วมระบบ LETS บริจาคเงินจำนวนหนึ่งให้แก่การกุศล หรือการพัฒนาชุมชน สมาชิกของระบบ LETS บริจาคเงินตราชุมชนให้กับชุมชนเช่นกัน

5. การพัฒนาระบบเงินตราชุมชน มีบทบาทสำคัญในการลดมลภาวะ คือหลักการพอเพียง (Self-Sufficiency) สามารถทำให้ท้องถิ่นพึ่งตนเองมากขึ้น ไม่ต้องอาศัยการขนส่งมากขึ้น เป็นการลดมลภาวะทางอากาศ

นอกจากนี้เงินตราชุมชน เหมือนกับการมีเงินของตนเอง ซึ่งสามารถผลิตและนำออกมาใช้ได้ตลอดเวลาตามความต้องการ สามารถตกลงแลกเปลี่ยนสินค้า/บริการได้ โดยไม่ต้อง ใช้เงินที่ผลิตโดยทางการ

จุดอ่อนของระบบ LETS

ระบบ LETS มีข้อจำกัดหลายประการ ประกอบด้วย

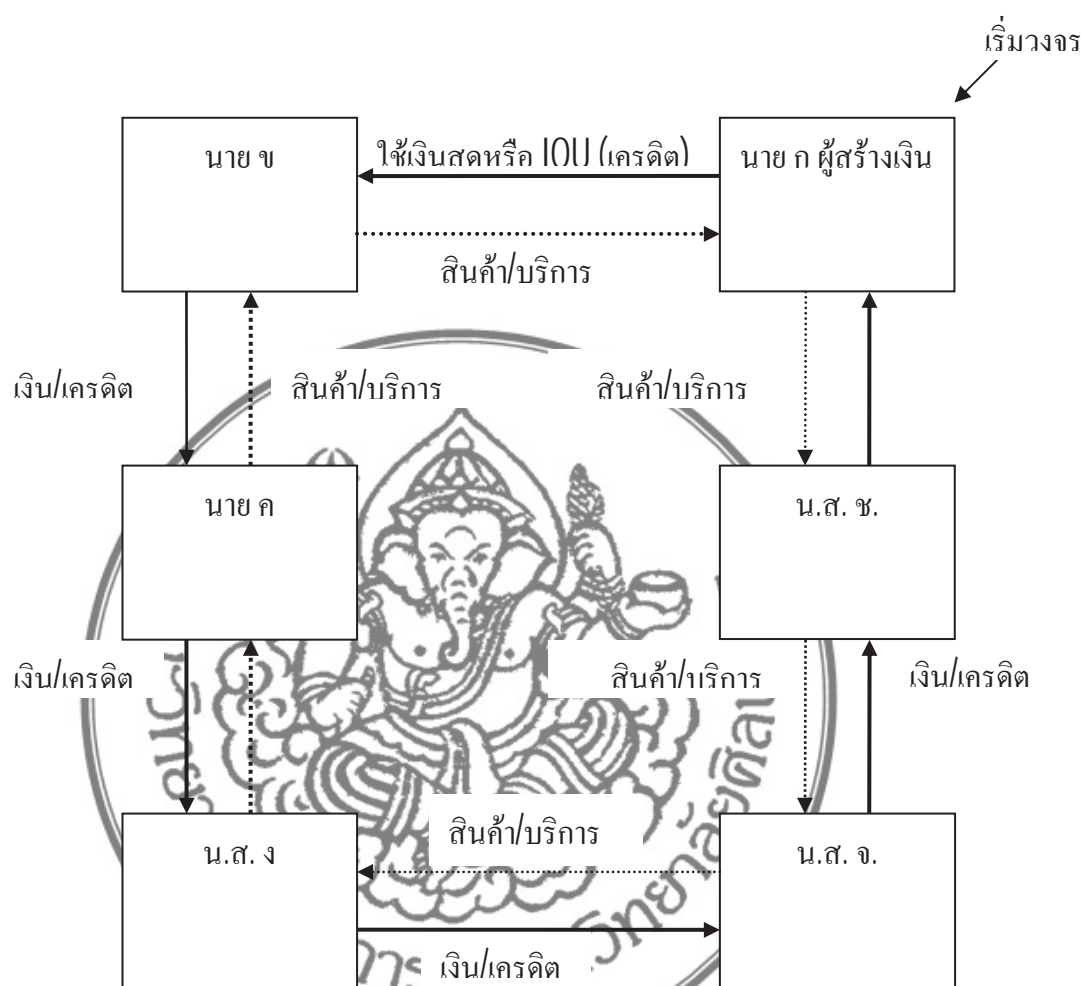
1. ชุมชนไม่เข้าใจ การทำงานของระบบ LETS ว่ามีวิธีการอย่างไร มีความแตกต่างจากเศรษฐกิจแบบการใช้เงินตราประจำชาติอย่างไร

2. แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับระบบเงินตราชุมชน มีความแตกต่างจาก ทฤษฎีกระแสหลักอย่างมาก โดยที่คนทั่วไปไม่เข้าใจ ทำให้มีการต่อต้านเศรษฐกิจที่ไม่ต้องการคิดกำไร สินเชื่อที่ปลอดดอกเบี้ย การเปิดบัญชีแลกเปลี่ยนมีดุลบัญชีติดลบ เป็นต้น

3. การใช้ระบบเงินตราชุมชนไม่มีอะไรยุ่งยาก เพียงแต่ต้องรู้บัญชีทั้งหมดของสมาชิกแต่ละคน ช่วยให้เข้าใจระบบการแลกเปลี่ยนทั้งหมด ระบบ LETS เป็นระบบเครือข่าย สังคมที่สมาชิกมีจิตสำนึกรับใช้ชุมชน เชื่อสัจย์ โปร่งใส แต่ในทางปฏิบัติไม่มีหลักประกันว่าจะไม่มีการทำผิด เช่นการแลกเปลี่ยนสินเชื่อโดยไม่มีการชำระหนี้แล้วหนีออกจากชมรมไป ในระบบ LETS ไม่มีการบอกชัดเจนว่าในอนาคต คนผู้นั้นจะไม่มีโอกาสเข้ามาอยู่ในชมรมของ LETS ได้อีกหรือไม่

4. ระบบ LETS ยังไม่มีสถานภาพทางกฎหมายที่ชัดเจน

ระบบ LETS สมาชิกจะมีบัญชีของตนเองโดยมีหน่วยงานกลางเป็นผู้บริหารระบบบัญชีทั้งหมด ถ้ามีการบริหารที่ดีทุกบัญชีจะมีดุล = 0 เนื่องจาก LETS เป็นระบบการแลกเปลี่ยนชุมชนที่ใช้กลไกแบบที่เรียกว่าการแลกเปลี่ยนสินเชื่อกันเองกัน ดังภาพที่ 6 แสดงกระแสไหลเวียนของเงินตราชุมชนเป็นวงจร

ภาพที่ 6 วงจรแลกเปลี่ยนเครดิตหรือเงินตราชุมชน

ที่มา : ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ, "ระบบการแลกเปลี่ยนท้องถิ่นและเงินตราชุมชน : แนวคิดและประสบการณ์" เอกสารเผยแพร่เสนอต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, มกราคม 2547. (อัครา)

ในวงจร นาย ก. เป็นผู้ริเริ่มการสร้าง "เงินตราชุมชน" โดยซื้อสินค้า/บริการ จากนาย ข. โดย นาย ก. ให้เงิน หรือสินเชื่อก่อนนาย ข. เพื่อแสดงว่าสินค้านี้มีมูลค่าเท่าใด นาย ข. ใช้เงิน "ฉันทันเป็นหนี้เธอ" (IOU) นี้เพื่อได้สินค้าบางอย่างจากนาย ก. IOU นี้จะเปลี่ยนมือไปหลายมือ หลายครั้ง จนในที่สุด IOU ก็กลับมาหานาย ก. ซึ่งเป็นผู้สร้างเงิน /IOU ในจุดนี้ นาย ก. ต้องใช้หนี้ โดยการขายสินค้า/บริการ ที่ได้รับ เมื่อตอนเริ่มต้นวงจร และเขาขินดีรับ IOU เป็นค่าจ้าง โดยที่ IOU นี้คือสิ่งที่เขาสร้างขึ้นมานั่นเอง ณ จุดนี้ นาย ก. ได้ทำให้เงินหมดสภาพลงเมื่อครบวงจร

การไม่ยอมรับการแลกเปลี่ยน เงินก็ไม่มีความหมาย ถ้ามีการยอมรับไม่ว่าจะเป็นเงินบาท หรือเงินตราชุมชน เงินนั้นก็มีความหมาย ดังนั้นเงินเกิดขึ้นมาจากการให้ผลประโยชน์กันและกัน การร่วมมือทำงานซึ่งกันและกัน เงินถูกสร้างขึ้นมาโดยผู้ซื้อและผู้ซื้อจะเป็นผู้ขายในที่สุด เพื่อได้เงินกลับคืนมา เป็นเช่นนี้จนครบวงจร

เงินตราชุมชน ระบบ SCS และ ระบบไทม์ดอลลาร์ (Time Dollars)

Cahn เป็นผู้คิดระบบ SCS หรือ Service Credit System (ระบบเครดิตเพื่อบริการแรงงาน) และเป็นผู้ริเริ่มระบบไทม์ดอลลาร์ "สินเชื่อจากการบริการ" แนวคิดพื้นฐานคือ บุคคลใดใช้แรงงานช่วยเหลือคนอื่นแทนที่จะได้ค่าจ้างเป็นดอลลาร์สหรัฐ จะได้รับค่าจ้างในรูปแบบของ "สินเชื่อจากการบริการ" (มูลค่า 1 Time Dollars = 1 ชั่วโมงของการใช้แรงงาน) ในภายหลังเมื่อต้องการความช่วยเหลือ โดยการจ้างผู้อื่นมาทำงานให้ และบุคคลนั้นก็จ่ายสินเชื่อจากการบริการ (Time Dollars) ที่มีอยู่เป็นค่าตอบแทน ความนิยมในระบบนี้ส่วนหนึ่งเป็นเพราะธุรกรรมที่ใช้ไทม์ดอลลาร์ไม่ต้องเสียภาษี

จุดเด่นของระบบไทม์ดอลลาร์ คือการสร้างความรู้สึกร่วมและการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน ต้องการให้คนทำงานได้รับการยอมรับจากสังคม ในขณะที่เดียวกันผู้ที่ได้รับความช่วยเหลือมีความรู้สึก ว่า ไม่ใช่เป็นคนที่รอรับบริการจากการกุศล หากแต่เป็นผู้มีส่วนร่วม และสร้างสรรค์ในการพัฒนาสังคม

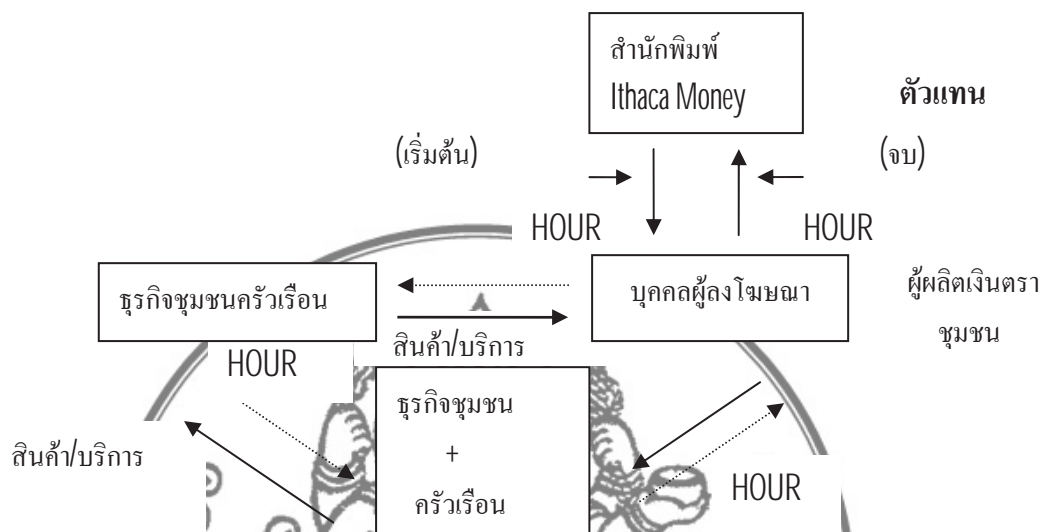
เงินตราชุมชน ระบบอิทาคา ฮาวร์ (Ithaca Hours)

Glover เป็นผู้ริเริ่มระบบอิทาคา ฮาวร์ ได้รับความสำเร็จมากที่สุดในสหรัฐ ระบบนี้มีการผลิตธนบัตรของตนเองเรียกว่า HOURS

ความสำคัญของโครงการนี้คือ การออกหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ชื่อว่า Ithaca Money โดยมี Glover เป็นผู้พิมพ์และผู้โฆษณาแจกจ่ายฟรี หนังสือพิมพ์รายปักษ์ซึ่งลงโฆษณาสินค้าและบริการ และรายชื่อธุรกิจที่รับเงินฮาวร์ วัตถุประสงค์หลักของหนังสือพิมพ์ คือกระตุ้นให้ธุรกิจเอกชน และกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ให้ยอมรับธนบัตร HOURS เพื่อแลกเปลี่ยนกับสินค้า/บริการ ในหนังสือพิมพ์มีการแจ้งข่าวด้วยว่าใครต้องการซื้อ/ขายอะไร นอกจากนี้ยังรับลงโฆษณา ซึ่งจะจ่ายเป็นดอลลาร์ หรือ HOURS แจก HOURS ให้คนที่มาเสนอรายการซื้อ/ขาย และร้านค้าที่ยอมรับการจ่ายเงินเป็น HOURS

ระบบฮาวร์ นับว่าประสบความสำเร็จและค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานต่ำ จุดอ่อนของระบบฮาวร์ คือการพิมพ์เงินควรพิมพ์ปริมาณเท่าใด ความเสี่ยงที่สำคัญที่สุดคือหากมีเงินหมุนเวียนมากเกินไปกว่าความต้องการใช้ เกิดปัญหาเงินเฟ้อและค่าของเงินลดลง ผลสุดท้าย HOURS ไร้ค่า ไม่เป็นที่ยอมรับ เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว Greco เสนอ วิธีการแก้ไขปัญหา คือต้องมีการทำข้อตกลง

ร่วมกัน บุคคลใดก็ตามที่รับเงินตราชุมชน HOURS ไปแล้วมีพันธะที่ต้องส่งคืน HOURS ให้แก่ตัวแทนในจำนวนเดียวกัน เมื่อเขาไม่ต้องการเข้าร่วมโครงการแลกเปลี่ยนต่อไปแล้ว

ภาพที่ 7 ระบบการหมุนเวียนของเงินตราชุมชน HOURS
ที่มา : ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ, "ระบบการแลกเปลี่ยนท้องถิ่นและเงินตราชุมชน : แนวคิดและประสบการณ์," เอกสารเผยแพร่เสนอต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, มกราคม 2547. (อัดสำเนา)

เงินตราชุมชนระบบทาลอค (Tlaloc)

เงินตราชุมชนในระบบทาลอค อยู่ในรูปของสมุดเช็คซึ่งแจกให้กับสมาชิกที่คิดแล้วว่าเชื่อถือได้ สมาชิกจะเขียนเช็คเป็นตัวเลขกลม ๆ เช่น 1, 2, 5, 10, 50 ข้างหลังเช็คแต่ละใบมีช่องสำหรับเซ็นชื่อ เพื่อให้คนที่ได้รับเช็คคนแรกเซ็นตีสถกหลังให้กับคนต่อไป คนใช้เช็คหมุนเวียนแทนเงินตราปกติ บางทีก็มีคนนำเช็คไปที่ศูนย์บริหารระบบเพื่อบันทึกเครดิตของผู้ใช้คนสุดท้าย และหักเครดิตจากบัญชีผู้ออกเช็ค ระบบทาลอคมีข้อดีของระบบเงินตราชุมชนและเงินตราปกติ ค่าใช้จ่ายที่ต้องลงทุนก็คือซื้อคอมพิวเตอร์หนึ่งเครื่องเพื่อบันทึกบัญชี สมาชิกสามารถใช้เช็คหมุนเวียนเช่นเดียวกับใช้ธนบัตรโดยไม่ต้องโทรศัพท์เข้ามาที่ศูนย์เพื่อแจ้งการซื้อขาย

มีการนำรูปแบบของระบบทาลอคไปใช้ในชุมชนอื่น ๆ เช่น ระบบเช็ค "คอมโพรมิซอล" (Compromisos) ในย่านที่ออกทิวโก ในเมืองกิโต ประเทศเอกวาดอร์

จุดอ่อนของระบบเงินตราชุมชนในปัจจุบัน คือต้องมีการส่งเสริมอย่างต่อเนื่องโดยผู้ริเริ่มระบบ หลาย ๆ ระบบต้องเลิกล้มไปเมื่อผู้ริเริ่มเกิดความเบื่อหน่ายที่ต้องคอยทำหน้าที่ส่งเสริมอยู่เรื่อย ๆ แต่หากมีการนำค่าธรรมเนียมป้องกันการกักตุนมาใช้ สมาชิกของระบบจะเป็นผู้ผลักดันให้มีการใช้เงินกันเองโดยอัตโนมัติ

ความไม่สะดวกของการใช้บัตรแสดมปี ในวันก่อนหน้าที่แสดมปีรายเดือนจะหมดอายุ ร้านค้าจะได้รับแสดมปีจำนวนมากจากคนที่ไม่ต้องการจ่ายค่าแสดมปี ระบบแสดมปีรายสัปดาห์ ออกแบบเพื่อลดปัญหานี้ แต่ก็ตัดปัญหาได้เพียงบางส่วน อย่างไรก็ตามเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ น่าจะแก้ปัญหาค่าความไม่สะดวกดังกล่าวได้โดยง่าย เนื่องจากระบบเงินตราชุมชนส่วนใหญ่ในปัจจุบันมีการบันทึกข้อมูลอยู่ในคอมพิวเตอร์อยู่แล้ว จึงเป็นการง่ายที่จะเก็บค่าธรรมเนียมสะสมเป็นรายเดือนในอัตรา 1% โดยเฉลี่ยเก็บเป็นรายชั่วโมงหรือรายวัน เป็นต้น หากใช้สมาร์ตการ์ดทำได้โดยอัตโนมัติ

ควรเก็บค่าธรรมเนียมในอัตรา 1 % ต่อเดือน หากต่ำเกินไปก็จะไม่เป็นการกระตุ้นการหมุนเวียน หากสูงเกินไปก็จะทำให้ผู้คนไม่ยอมรับ อัตราค่าธรรมเนียมควรปรับให้เหมาะสมกับสภาพการณ์

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หทัยรัตน์ วงศ์จิรไพฑูรย์ (2551) ได้ศึกษาประวัติความเป็นมาของการใช้ระบบเงินตราชุมชน ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจ รูปแบบ ประโยชน์ การใช้เงินตราชุมชนหมุนเวียนในการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ ปัญหาและอุปสรรคการใช้ระบบเงินตราชุมชน ผลการวิจัยพบว่าการเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ทำให้ปริมาณเงินหมุนเวียนในระบบมีไม่เพียงพอจึงเป็นอุปสรรคต่อการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ หรือการชำระหนี้ จากผลกระทบดังกล่าว ในต่างประเทศใช้เงินตราชุมชนเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน เพื่อแก้ไขปัญหาการว่างงาน มีการสร้างงานสร้างรายได้ ทำให้ปริมาณการซื้อขายสินค้าและบริการเพิ่มขึ้น ประเทศไทยเริ่มใช้ระบบเงินตราชุมชนในพื้นที่อำเภอภูคุดชุม จังหวัดยโสธร การใช้เงินตราชุมชนเรียกว่า "บุญกุดชุม" การทดลองใช้เงินตราชุมชนในรูปแบบเบี้ยขยัน ของชุมชนแผ่นดินทองคอยรุตตี้กัว พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้เบี้ยขยันในภาพรวมคือด้านประโยชน์การใช้เบี้ยขยัน โดยมีประโยชน์ต่อตนเองและชุมชนในท้องถิ่น ทำให้เงินทุนหมุนเวียนภายในชุมชน เป็นสิ่งใหม่ที่น่าสนใจและทดลองใช้ ทำให้เกิดความสามัคคีและช่วยเหลือระหว่างกันภายในชุมชน ปัจจัยที่สมาชิกในชุมชนตัดสินใจใช้เบี้ยขยันคือสร้างรายได้/มีการจ้างงานเพิ่มขึ้น ร้อยละ 36.79 เมื่อสิ้นสุดการดำเนินโครงการมีการนำเบี้ยขยันมาแลกเปลี่ยนเป็นเงินทั้งสิ้นจำนวน 7,920 บาท มีการใช้เบี้ยขยันหมุนเวียน

เป็นเงินจำนวน 25,260 บาท คิดเป็นอัตราความเร็วในการหมุนเวียนของเงินเท่ากับ 1.06 ครั้งต่อเดือน ปัญหาและอุปสรรค คือสินค้าและบริการยังไม่หลากหลาย ร้อยละ 41.07 สิ่งที่ต้องปรับปรุงคือการชักจูงให้มีการเข้าร่วมโครงการ ร้อยละ 38.57

พลสินธุ์ บุญศิริ (2551) ได้ศึกษาประวัติความเป็นมาของการใช้ระบบเงินตราชุมชน ประโยชน์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้ระบบเงินตราชุมชนเพื่อการแลกเปลี่ยนในร้านค้าชุมชน รูปแบบของคู่มือชุมชนและศึกษาผลการดำเนินการ กระบวนการ ปัญหา อุปสรรค ที่เกิดขึ้นของเงินตราชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ระบบเงินตราชุมชนเป็นระบบแลกเปลี่ยนในท้องถิ่นที่มีใช้มานานแล้วในต่างประเทศ ในปัจจุบันมีการใช้ระบบเงินตราชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ 1,900 ระบบทั่วโลก เช่นระบบโทมัสดอลลาร์ ระบบอิตาเลอาวาร์ ระบบทาลาลอกในเม็กซิโก ระบบวัตต์ในญี่ปุ่นหรือบุญกุคซุมในประเทศไทย ระบบเงินตราชุมชนถูกนำมาใช้ในฐานะเป็นเครื่องมือที่จะลดภาระหนี้สินจากภายนอก และใช้เป็นทางออกของความพยายามของชุมชนที่จะพึ่งตนเอง เพื่อสร้างความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจให้กับชุมชน การทดลองใช้เงินตราชุมชนในรูปแบบของคู่มือชุมชน เพื่อการแลกเปลี่ยนในร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสาพบว่า เหตุผลที่ตัดสินใจใช้คู่มือชุมชนมากที่สุดคือ ช่วยประหยัดเงินบาทและมีเงินออมเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 63.9 ทำให้สินค้าภายในชุมชนมีการซื้อขายเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 39.4 ในเดือนแรกเกิดการหมุนเวียนของคู่มือทั้งหมดจำนวน 991 ครั้ง ในเดือนถัดมาเกิดการหมุนเวียนของคู่มือสูงขึ้นเป็นจำนวน 1,438 ครั้ง การทดลองใช้เงินตราชุมชนรูปแบบของคู่มือชุมชนเพื่อการแลกเปลี่ยนในร้านค้าชุมชน ตำบลท่าเสา แม้จะเป็นเรื่องใหม่และเป็นครั้งแรกของประเทศไทยที่ถูกนำมาใช้โดยร้านค้าชุมชน ความตั้งใจและการมีส่วนร่วมคิดร่วมทำของผู้นำชุมชนและสมาชิกร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา กำหนดทิศทางของการใช้คู่มือชุมชนให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตที่เป็นไปได้เหมาะสมกับชุมชน และสามารถเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชน ทำให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้และ เป็นการสร้างความยั่งยืนของชุมชน

อรพินท์ สุวรรณกุล (2546) ได้ศึกษารูปแบบระบบเงินตราชุมชนและเงินตราชุมชน ที่น่าจะใช้เป็นเครื่องมือหนึ่งที่สามารถแก้ไขปัญหาการขาดสภาพคล่องของชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งต่างได้รับผลกระทบต่อเนื่องจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ทำให้มีรายได้ลดน้อยลง ในขณะที่หนี้สินกลับมีเพิ่มมากขึ้น แม้ว่าแต่ละครัวเรือนจะมีผลผลิตต่าง ๆ อยู่ในมือ แต่ไม่สามารถซื้อขายกันได้ ด้วยขาดแคลนเงินตราประจำชาติ ซึ่งถูกกำหนดให้ใช้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนระหว่างสินค้ากับสินค้า การศึกษาในครั้งนี้ ถือว่าเป็นการศึกษาในเชิงบุกเบิกก่อนที่ธนาคารแห่งประเทศไทยจะมีคำสั่งระงับการใช้บุญกุคซุมซึ่งพบว่า มีการใช้บุญกุคซุมในการแลกเปลี่ยนสินค้าในช่วง 29 มีนาคม ถึง 29 เมษายน 2543 เพียง 4 ครั้งเท่านั้น มีปริมาณการใช้เพียง 7,000 เบี้ย หรือเพียงวันละ 23 เบี้ย จากจำนวนทั้งหมด 30,000 เบี้ย ผลการศึกษา ร้อยละ 79 ของผู้ตอบแบบสอบถามมีความสนใจ

เข้าร่วมโครงการเงินตราชุมชน โดยส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่าเงินตราชุมชนช่วยให้มีการหมุนเวียน แลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกันเพิ่มขึ้นโดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพิงเงินบาท อีกทั้ง ยังเป็นการช่วยส่งเสริม และขยายการจ้างงานภายในชุมชน ทำให้มีรายได้หรือค่าจ้างเพิ่มขึ้น สินค้าที่ใช้เงินตราชุมชนซื้อขายแลกเปลี่ยนร่วมกับเงินบาทส่วนใหญ่เป็นสินค้าเกษตรกรรม หัตถกรรม และพืชผักสวนครัว การจับจ่ายใช้สอยโดยใช้เงินตราชุมชนยังอยู่ในวงแคบ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสนับสนุนและผลักดันให้มีการใช้อย่างแพร่หลายในชุมชน เพื่อให้สินค้ามีความหลากหลาย สำหรับผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ รายจ่าย และผลกระทบที่ได้รับจากปัญหาการเกิดวิกฤตเศรษฐกิจนั้นมีความสัมพันธ์กับเหตุผลที่ตัดสินใจใช้เงินตราชุมชน

พลอยบังกช ชุ่มเพ็งพันธ์ (2550) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการฟื้นฟูระบบแลกเปลี่ยนชุมชนรวมทั้งแนวทางในการพัฒนาระบบแลกเปลี่ยนชุมชนในภาคตะวันออก โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ผลการศึกษาปรากฏว่า กระบวนการฟื้นฟูระบบแลกเปลี่ยนชุมชนนั้น เกิดจากการขยายตัวของเศรษฐกิจทุนนิยมมาสู่ชุมชน ส่งผลให้ชุมชนต้องเปลี่ยนแปลงการผลิตจากการผลิตเพื่อยังชีพเป็นการปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อขายทำให้ชาวทวยในพวกต้องประสบกับภาวะหนี้สินเรื้อรัง การฟื้นฟูวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนจึงเป็นการนำวัฒนธรรมอีสานกลับมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหานี้ขึ้น โดยเริ่มจากการแลกเปลี่ยนที่ไม่ใช้สื่อกลาง ซึ่งมี 3 รูปแบบ ได้แก่ การแลกเปลี่ยนความรู้ การแลกเปลี่ยนแรงงาน และการแลกเปลี่ยนพันธุ์ไม้ซึ่งมีขึ้นทุกเดือน แต่การแลกเปลี่ยนดังกล่าวไม่เกิดผลในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน จึงทำให้เกิดการขับเคลื่อนไปสู่การแลกเปลี่ยนในระบบคูปอง ซึ่งจะสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน วันได้ โดยอาศัยแนวคิดการพึ่งตนเองของวนเกษตรและความผูกพันในระบบเครือญาติ โดยมีความเชื่อเรื่องผี และการนำพุทธศาสนาเป็นหลักในการตั้งชื่อคูปอง ว่า "รู้จักพอ" หลังจากการใช้คูปองไปได้ระยะหนึ่งจะพบว่า คูปองประสบกับปัญหาของวัฒนธรรมสมัยใหม่ทำให้ชาวทวยเกิดพฤติกรรมบริโภคนิยม และการเข้ามาของระบบตลาดทำให้การใช้คูปองของกลุ่มบ้านทวยยังไม่ได้ ผลเท่าที่ควร ดังนั้นในการพัฒนาระบบคูปองจึงต้องใช้เนื้อหาของวัฒนธรรมชุมชน แต่ใช้ในรูปแบบของวัฒนธรรมสมัยใหม่ เนื่องจากระบบคิดของกลุ่มบ้านทวย ในชุมชนทวย ยังมีวิถีคิดและผูกพันกับวัฒนธรรมชุมชนที่มีอยู่เดิม แต่จำเป็นต้องมีปฏิสัมพันธ์กับพลังภายนอก ซึ่งเป็นวัฒนธรรมสมัยใหม่ เพื่อให้ระบบคูปองสามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อไป

อภิชัย พันธเสน และคณะ (2547) ศึกษาและพัฒนาารูปแบบการแลกเปลี่ยนของชุมชนที่เหมาะสมกับสังคมไทยและส่งเสริมให้เกิดการพึ่งตนเอง และเพื่อสร้างนักบริหารจัดการของชุมชนในการวางฐานระบบเศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็งในอนาคต

ในการวิจัย มีการศึกษาบทเรียนของต่างประเทศและการศึกษาภาคสนามเป็นระยะเวลา 10 เดือน โดยนำประสบการณ์จากกลุ่ม และจากต่างประเทศมาประยุกต์ใช้ มีการจัดเวทีชาวบ้าน เล่นบทบาทสมมติ จัดตลาดนัดชุมชน ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบ สร้างตัวบ่งชี้ และวิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาและผลของระบบแลกเปลี่ยนชุมชน

ระบบแลกเปลี่ยนที่เกิดขึ้นมีรูปแบบที่แตกต่างหลากหลายไปตามความเหมาะสมของชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ ปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบแลกเปลี่ยนชุมชน เช่น กลุ่มที่อยู่ใกล้เมืองและมีระบบเศรษฐกิจเชื่อมโยงกับภายนอกมากจะไม่เห็นประโยชน์ของระบบแลกเปลี่ยน หรือเห็นเป็นเรื่องยุ่งยาก กลุ่มที่มีกิจกรรมมากจะขาดผู้นำในการดำเนินกิจกรรม และบางกลุ่มยังไม่รู้ความต้องการของสมาชิก ทำให้มีการแลกเปลี่ยนน้อย และเนื่องจากระบบแลกเปลี่ยนชุมชนมีผลในทางลดยาจำมากกว่าเพิ่มรายได้ กลุ่มหรือสมาชิกที่มองทางออกของปัญหาภาระหนี้สิน โดยเน้นการเพิ่มรายได้มีแนวโน้มที่จะยอมรับระบบแลกเปลี่ยนชุมชนนี้ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องสร้างความเข้าใจในวัตถุประสงค์ และแนวคิดของระบบแลกเปลี่ยนชุมชนให้ตรงกัน รัฐจะต้องเข้าใจว่าระบบแลกเปลี่ยนชุมชนจะเป็นระบบที่สร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ผู้ที่ยากจนและผู้ที่อยู่ ในชายขอบทั้งในเมืองและชนบท รัฐควรสนับสนุนให้กลุ่มมีการขยายตัวมากขึ้นด้วยการให้ข้อมูลเชิงบวกแก่ประชาชน อาจมีความจำเป็นที่จะต้องมีการทางกฎหมายที่จะคุ้มครองสิทธิในการพึ่งตนเองของชุมชน

ปรัชญา เป็ยมพวงศ์สามนต์ และคณะ (2547) แบ่งการศึกษาเป็น 4 ภาค คือ

ภาคที่ 1 ศึกษาแนวคิดประสบการณ์ระบบแลกเปลี่ยนท้องถิ่น และเงินตราชุมชนภายใต้บริบทเศรษฐศาสตร์ใหม่ คือเศรษฐศาสตร์ชุมชนที่มีความหมายครอบคลุมกิจกรรมทางเศรษฐกิจทุกประเภทที่ส่งเสริมความเป็นชุมชน สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยเน้นการสะสมทุนทางสังคมมากกว่าการสะสมทุนทางกายภาพ โดยมีระบบแลกเปลี่ยนท้องถิ่นและเงินตราชุมชนเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในแต่ละท้องถิ่น ระบบแลกเปลี่ยนท้องถิ่นที่มีชื่อเสียงแพร่หลายมากที่สุดเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศแคนาดา มีชื่อว่า LETS หรือ Local Exchange Trading System ซึ่งเป็นรูปแบบของระบบการให้สินเชื่อแก่สมาชิกเริ่มต้นเท่ากัน และมีการหักบัญชีระหว่างกันเมื่อมีการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการเกิดขึ้น โดยมีสาเหตุจากการประสบปัญหาความยากจน ทั้ง ๆ ที่มีแรงงานและทรัพยากร แต่ขาดแคลนเงินตราในฐานะที่เป็น "สื่อแลกเปลี่ยน" ดังนั้นชุมชนจึงได้ใช้ระบบแลกเปลี่ยนเงินตราชุมชน เพื่อนำมาแก้ปัญหาสมาชิก ในชุมชนมีโอกาสค้นพบศักยภาพของตนเองมากขึ้น มีการแลกเปลี่ยนสิ่งอื่น ๆ ตามมา ที่สำคัญที่สุดคือการแลกเปลี่ยนความรู้และเปิดโอกาสให้ชุมชนมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันมากขึ้นเป็นการเพิ่มทุนทางสังคมที่สำคัญ

ภาคที่ 2 ศึกษาประสบการณ์ที่มีการทดลองในประเทศอื่น ๆ ประกอบด้วย ประสบการณ์ของประเทศออสเตรเลีย ญี่ปุ่น ประเทศไทย เป็นต้น พบว่าประเทศที่มีการทดลองใช้ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนมาก่อน และยังเป็นนำมาเป็นกรณีศึกษาในประเทศ มีการขยายตัวของระบบแลกเปลี่ยนอย่างรวดเร็วในระยะสั้น เป็นผลจากการเกิดวิกฤติเศรษฐกิจในประเทศออสเตรเลียมีวิกฤติทางเศรษฐกิจในปี 1993 ทำให้เกิดระบบแลกเปลี่ยนทั้งในระดับชุมชนและในระดับธุรกิจ โดยมีจุดเริ่มต้นครั้งแรกที่เมืองมาเลนิรัฐควีนส์แลนด์ในปี 1987 เนื่องจากชุมชนมีความกระตือรือร้นที่จะแสวงหารูปแบบทางเลือกเหมือนอริชากะ ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยใช้หน่วยของตนเองเรียกว่า Bunyas นอกจากนี้ ยังได้นำระบบ LETS ไปใช้และประสบความสำเร็จในระดับกว้าง ทั้งระดับชุมชนและระดับประเทศ อันเนื่องมาจากการตระหนักถึงความล้มเหลวของระบบเศรษฐกิจหลัก

ภาคที่ 3 ศึกษาการประยุกต์ใช้ระบบแลกเปลี่ยนท้องถิ่นและเงินตราชุมชนในประเทศไทย นอกจากกรณีของบุญกุดชุมแล้ว มีการก่อตั้งของกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่ภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย คือกลุ่มผลิตภัณฑ์และหัวกรงนก กลุ่มศูนย์การเรียนรู้พลังชุมชน กลุ่มเลี้ยงวัวพันธุ์พื้นบ้าน กลุ่มอนุเยาวชนอีกต้นน้ำชี เป็นต้น พบว่าทุกกลุ่มต้องได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องเพื่อสามารถดำเนินการได้อย่างเข้มแข็ง เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีของกลุ่มอื่น ๆ ต่อไป

ภาคที่ 4 ศึกษาการกระจายอำนาจเศรษฐกิจชุมชนและความเข้มแข็งของชุมชน ปัจจัยเสริมการพัฒนาแลกเปลี่ยนชุมชนและประเด็นทางกฎหมาย กลยุทธ์ในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในฐานะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศในระยะยาว ทั้งสามประเด็นสามารถเชื่อมโยงกันได้ด้วยระบบแลกเปลี่ยนชุมชน เพราะนอกจากจะเป็นการสร้างทุนทางสังคมช่วยให้มีความเข้มแข็งแล้ว ยังเป็นการหนุนช่วยเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น และยังเป็นการกระจายอำนาจบริหารจัดการต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นลงไปสู่ชุมชนโดยตรงมากขึ้น

ผลงานวิจัย (2546) ที่ศึกษาการพัฒนาระดับปฏิบัติการ

พึ่งตนเองขององค์การบริหารส่วนตำบล เขตอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่ใช้แนวทางเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเองขององค์การบริหารส่วนตำบล ตลอดจนเพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจของประชาชน กรรมการบริหาร กรรมการบริหารสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล และตัวแทนประชาชน ต่อการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง กลุ่มประชากรเป้าหมาย 5 กลุ่ม ที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ประชาชนกรรมการบริหารกรรมการบริหารสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล และตัวแทนประชาชนในเขตอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 300 คน ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. ปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมให้ประชาชนใช้แนวทางเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเองขององค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชน มีความรู้ ความเข้าใจ เศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเองไม่มากนัก องค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนใหญ่ยังมี แผนงาน/โครงการ ขาดการสนับสนุนงบประมาณ

2. ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้นำชุมชนที่มีผลต่อ ความรู้ ความเข้าใจเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลของผู้นำชุมชนนั้นไม่สามารถสรุปได้ว่ามีความสัมพันธ์กับความรู้ ความเข้าใจ เศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเองของผู้นำชุมชน เนื่องจากในการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านเพศ อาชีพและรายได้ มีความสัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง แต่ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้นำชุมชนด้านอายุ การศึกษา และตำแหน่ง ไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้ ความเข้าใจเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง

ผลงานวิทยานิพนธ์ศึกษา ระดับปริญญาตรี

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเงินตราชุมชนด้านการผลิต กรณีศึกษาชุมชนแผ่นดินทองคอยรุตตักวา หมู่ 5 แขวงโลกแฝด เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ในลักษณะที่เป็นกรณีศึกษา การศึกษาครั้งนี้นำความรู้ที่ได้ไปสู่การพัฒนาเปลี่ยนแปลงการใช้เงินตราชุมชนเพื่อการแลกเปลี่ยนในร้านค้าชุมชนในรูปแบบเบี่ยงชั้น 2 เพื่อศึกษาประวัตินิยามเป็นมาของการใช้ระบบเงินตราชุมชนศึกษารูปแบบและประโยชน์การใช้ระบบเงินตราชุมชนเพื่อการแลกเปลี่ยนในร้านค้าชุมชนและศึกษาการหมุนเวียนของระบบเงินตราชุมชน ตลอดจนทราบถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นหลังจากทดลองใช้คู่มือเพื่อการแลกเปลี่ยนในชุมชน ในการดำเนินการวิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัย ตามลำดับดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนแผ่นดินทองคอยรุตตักวา แขวงโลกแฝด เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีจำนวนครัวเรือน 163 ครัวเรือน จำนวนประชากรทั้งหมด 677 คน (สุพจน์ แสงเงิน และคณะ 2546 : 74)

ขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sampling Size) ในการคัดเลือกตัวอย่างประชากรที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิจารณญาณ (Judgement Sampling Design) เป็นการเลือกโดยเจาะจงเฉพาะผู้ที่ใช้เงินตราชุมชนเพื่อการผลิต มีการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการคำนวณวิธี ยามาเน่ (สุพรรณ รัตนโชติ 2551 : 95) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และมีความคลาดเคลื่อนได้ ร้อยละ 5 ดังสูตรต่อไปนี้

$$\text{สูตร } n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ n แทน ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N แทน ประชากร

e แทน ความคลาดเคลื่อนในการสุ่มตัวอย่าง

แทนค่าในสูตร

$$n = \frac{677}{1 + 677 (0.05)^2} \quad n = 253.79$$

การวิจัยครั้งนี้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 260 ตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้พัฒนาจากแบบสอบถามเรื่องเงินตราทางเลือกในการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ กรณี ศึกษาชุมชนแผ่นดินทองอยุธยาของหทัยรัตน์ วงศ์จิรไพฑูริย์ มีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และรายงานผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากกรอบแนวคิด หลักการความรู้เกี่ยวกับระบบเงินตราชุมชน โครงการวิจัยและพัฒนาวิจัยระบบแลกเปลี่ยนชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง ของสถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม มูลนิธิบูรณะชนบทในประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์

2. สร้างแบบสอบถามตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เป็นแบบสอบถามเพื่อการสัมภาษณ์ เป็นแบบปลายปิด โดยแบบสอบถามแบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพ รายได้ตนเองต่อเดือน ลักษณะของเครื่องมือเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยและประโยชน์ของการใช้เงินตราชุมชนเพื่อการผลิต ลักษณะของเครื่องมือเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยมีการแปลความหมายของแต่ละระดับดังนี้

มากที่สุด หมายถึง เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้ระบบเงินตราชุมชนทุกครั้งหรือเกือบทุกครั้ง เมื่อเทียบเป็นร้อยละ 81-100

มาก หมายถึง เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้ระบบเงินตราชุมชนไม่ทุกครั้งแต่ค่อนข้างมาก เมื่อเทียบเป็นร้อยละ 61-80

ปานกลาง หมายถึง เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้ระบบเงินตราชุมชนที่ตัดสินใจและไม่ตัดสินใจเท่า ๆ กัน เมื่อเทียบเป็นร้อยละ 41-60

น้อย หมายถึง เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้ระบบเงินตราชุมชนน้อย เมื่อเทียบเป็นร้อยละ 21-40

น้อยที่สุด หมายถึง เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้ระบบเงินตราชุมชนเล็กน้อยเมื่อเทียบเป็นร้อยละ 1-20

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคในการใช้ระบบเงินตราชุมชนเพื่อการแลกเปลี่ยนในร้านค้าชุมชน ลักษณะของเครื่องมือเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะ ลักษณะของเครื่องมือเป็นแบบเขียนบรรยายเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการในการทำวิจัยในครั้งนี้

3. การสัมภาษณ์ ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In - depth Interview) โดยรวบรวมข้อมูล เพื่อนำข้อมูลมาอ้างอิง และอธิบายในประเด็นต่าง ๆ ของงานวิจัย โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเข้าไปหาข้อมูลในพื้นที่ (Field Research) และสัมภาษณ์จากผู้ที่สามารถให้ข้อมูลเป็นหลัก (Key - informants)

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย

ขั้นที่ 1 สร้างแบบสอบถามโดยศึกษาจากเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดประเด็น และกำหนดข้อคำถามในแต่ละประเด็น

ขั้นที่ 2 นำคำถามตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้ชำนาญการจำนวน 3 คน ตรวจสอบความสอดคล้อง (Consistency) และประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยใช้วิธีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตรวจสอบความเหมาะสมของภาษา (พวงรัตน์ ทวีรัตน์ 2543: 57-68)

+1 เมื่อข้อคำถามสอดคล้องตามประเด็นหลักของเนื้อหา

0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามสอดคล้องตามประเด็นหลักของเนื้อหา

-1 เมื่อข้อคำถามไม่สอดคล้องตามประเด็นหลักของเนื้อหา

คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป และทำการปรับปรุงแก้ไขเพื่อความชัดเจนของภาษาตามข้อเสนอแนะของผู้ชำนาญการ

ขั้นที่ 3 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try-out) กับสมาชิกในชุมชนที่ใช้เคยใช้เงินตราชุมชนแต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาคุณภาพด้านความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) โดยใช้วิธีการหาสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.92 ค่าความเชื่อมั่นด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้ระบบเงินตราชุมชนเท่ากับ 0.83 ค่าความเชื่อมั่นด้านประโยชน์การใช้ระบบเงินตราชุมชนเท่ากับ 0.89 แสดงว่าแบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นนี้เป็นแบบสอบถามที่มีคุณภาพทั้งความเที่ยงตรงตามเนื้อหา และความเชื่อมั่นในระดับที่ใช้ได้ดี เนื่องจากมีค่าความเชื่อมั่นตั้งแต่ 0.7 ขึ้นไป (บุญธรรม กิจปริดาภิวัตน์ 2540 : 207-212)

ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ระยะเวลาการศึกษาวิจัย ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2553 - เดือนเมษายน 2554 รวมระยะเวลา 10 เดือน โดยมีช่วงระยะเวลาการดำเนินงาน ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล

รายการ	2553						2554			
	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.
ศึกษาความเป็นมาและความสำคัญ	←————→									
ศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	←						→			
จัดเก็บและ รวบรวมข้อมูล	←									→
วิเคราะห์ข้อมูล						←	→			
สรุปผลการวิจัย								←	→	
นำเสนอผลงานวิจัย										←
จัดทำบทความวิจัย	←									→

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาเงินตราชุมชนในการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ ในครั้งนี้การเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งเป็น 2 ประเภท

1. ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นข้อมูลดิบ ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ด้วยการแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างสามารถตอบคำถาม และแสดงความคิดเห็นได้อย่างเปิดเผย แนวคำถามเกี่ยวข้องกับเหตุผลและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้เงินตราชุมชน การสัมภาษณ์สมาชิกในชุมชนแผ่นดินทองคอยรุตตี๊กวา

กลุ่มเป้าหมาย คือ ประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนแผ่นดินทองคอยรุตตี๊กวา แขวงโลกแฝด เขตหนองจอก กรุงเทพฯ

การสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม ทำการสำรวจในสัปดาห์สุดท้ายของเดือนที่ 3 หลังจากเริ่มมีการใช้เงินตราชุมชนเพื่อการผลิตสินค้า การเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มคือ เลือกเฉพาะบุคคลที่ใช้เงินตราชุมชนเพื่อการผลิตสินค้าเท่านั้น แจกแบบสอบถามทั้งหมด 300 คน ได้รับคืนแบบสอบถามที่กรอกข้อมูลสมบูรณ์จำนวน 269 ตัวอย่าง

การสัมภาษณ์ เมื่อนำแบบสอบถามไปทำการวิเคราะห์ข้อมูลพบมีข้อมูลบางส่วนยังไม่สมบูรณ์จึงเพิ่มการสัมภาษณ์เพื่อให้ข้อมูลมีความสมบูรณ์มากขึ้น ใช้การเลือกตัวอย่างแบบจงใจ โดยพิจารณาร่วมกับผู้นำชุมชนเลือกสัมภาษณ์บุคคลที่มีความสำคัญและใช้ระบบเงินตราชุมชนของชุมชนแผ่นดินทองคอยรุดตักวา จำนวน 7 คน

วิธีการสัมภาษณ์

1. การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ
2. การสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้างซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นคำถามไว้ล่วงหน้า และใช้คำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นได้เต็มที่

2. ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์แล้วระดับหนึ่ง ผู้ศึกษาได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ วารสาร วิทยานิพนธ์ รายงานทางวิชาการ งานวิจัย และบทความต่าง ๆ เพื่อทบทวนการศึกษาวิจัยในประเด็นนี้ การทบทวนทำให้ได้ทฤษฎี กรอบแนวคิด และเค้าโครงในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม แล้วดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. นำแบบสอบถาม ที่คัดเลือกทั้งหมดลงหมายเลขประจำฉบับ
2. จัดทำคู่มือลกรหัส (Code Book)
3. นำข้อมูลทั้งหมดลงรหัส เพื่อวิเคราะห์ข้อมูล
4. วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยคือ SPSS (Statistical Package for the Social Science) และการใช้สถิติเชิงบรรยาย (Descriptive Statistics) วิเคราะห์ข้อมูลโดยระเบียบวิธีทางสถิติ เช่น ร้อยละ ค่าเฉลี่ยหรือค่ามัธยเทศและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อแสดงภาพรวมของตัวแปรที่มีระดับการวัดแบบช่วง

5. แปลความหมายของข้อมูลตามประเด็นคำถามเป็นรายชื่อ รายด้าน และโดยรวม โดยการหาค่าเฉลี่ยของระดับคะแนน แบ่งเป็น 5 ช่วง ตามระดับความสำคัญที่มีต่อปัจจัยต่าง ๆ (ธีรวุฒิ เอกะกุล 2549: 116) ดังนี้

- ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 หมายความว่า มีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด
 ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 หมายความว่า มีความสำคัญอยู่ในระดับมาก
 ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายความว่า มีความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง
 ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายความว่า มีความสำคัญอยู่ในระดับน้อย
 ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49 หมายความว่า มีความสำคัญอยู่ในระดับน้อยที่สุด

6. วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้ระบบเงินตราชุมชน
7. วิเคราะห์รูปแบบ และประโยชน์การใช้ระบบเงินตราชุมชน
8. วิเคราะห์การใช้เงินตราชุมชนหมุนเวียนในการผลิต
9. วิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคการใช้ระบบเงินตราชุมชน
10. การถอดเทปข้อมูลจากการสัมภาษณ์
11. สรุปผลการศึกษา ตลอดจนเสนอคำแนะนำ และจัดทำเป็นรูปเล่ม เพื่อรายงานผลการศึกษาต่อไป

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเรื่องการใช้เงินตราชุมชนสำหรับการผลิตสินค้า กรณีศึกษา ชุมชนแผ่นดินทอง คอยรุดตักวา ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถแบ่งได้เป็น 6 หัวข้อ ได้แก่

1. ปัจจัยส่วนบุคคลของชุมชนแผ่นดินทอง คอยรุดตักวา
2. ข้อมูลระดับความสำคัญที่เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้ระบบเงินตราชุมชนด้านการผลิตสินค้า
3. ข้อมูลระดับความสำคัญที่เกี่ยวกับประโยชน์ของการใช้ระบบเงินตราชุมชนด้านการผลิตสินค้า
4. การวิเคราะห์ปริมาณการหมุนเวียนการใช้ระบบเงินตราชุมชนด้านการผลิตสินค้า
5. การวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคในการใช้ระบบเงินตราชุมชนด้านการผลิตสินค้า
6. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ปัจจัยส่วนบุคคลของชุมชนแผ่นดินทอง คอยรุดตักวา

ข้อมูลที่ได้จากการสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สภาพภาพสมรส อาชีพและรายได้ตนเองต่อเดือนมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงร้อยละของอายุจำแนกตามเพศของกลุ่มตัวอย่าง

อายุ	เพศของกลุ่มตัวอย่าง		รวม
	ชาย	หญิง	
น้อยกว่า 20 ปี	4.8	8.6	13.4
21-35 ปี	13.8	21.2	34.9
36-50 ปี	19.0	27.1	46.1
50 ปีขึ้นไป	1.5	4.1	5.6
รวม	39.0	61.0	100.0

ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างของชุมชนแผ่นดินทอง คอยรุดตั้กัว มีช่วงอายุ 36-50 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 46.1 น้อยที่สุด คือ ช่วงอายุ 50 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 5.6 และกลุ่มตัวอย่างของชุมชนแผ่นดินทอง คอยรุดตั้กัว เป็นเพศหญิงร้อยละ 61.0 เพศชายร้อยละ 39.0 ดังปรากฏในตารางที่ 2

ตารางที่ 3 แสดงร้อยละของอายุจำแนกตามสถานภาพสมรสของกลุ่มตัวอย่าง

อายุ	สถานภาพ			รวม
	โสด	แต่งงานแล้ว	อื่น ๆ	
น้อยกว่า 20 ปี	12.3	0.4	0.7	13.4
21-35 ปี	17.8	14.9	2.2	34.9
36-50 ปี	14.1	27.1	4.9	46.1
50 ปีขึ้นไป	1.5	4.1	0.0	5.6
รวม	45.7	46.5	8.8	100.0

ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างของชุมชนแผ่นดินทอง คอยรุดตั้กัว ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่สมรสแล้ว ร้อยละ 46.5 รองลงมา มีสถานภาพโสด ร้อยละ 45.7 ส่วนน้อยมีสภาพอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 8.8 ดังปรากฏในตารางที่ 3

ตารางที่ 4 แสดงร้อยละของระดับการศึกษาจำแนกตามอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง

ระดับการศึกษา	อาชีพ						รวม
	เกษตรกร	รับจ้าง ทั่วไป	รับ ราชการ	พนักงาน บริษัทเอกชน	นักเรียน นักศึกษา	อื่น ๆ	
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	5.6	4.1	0.7	1.1	10.0	0.0	21.6
มัธยมศึกษาหรือ ปวช.	1.5	4.1	1.1	1.9	1.5	0.7	10.8
อนุปริญญาหรือ ปวส.	1.9	4.5	1.5	3.3	0.4	0.7	12.3
ปริญญาตรี	13.4	14.9	8.6	11.5	1.5	0.7	50.6
ปริญญาโท	0.7	0.4	3.3	0.4	0.0	0.0	4.8
รวม	23.0	27.9	15.2	18.2	13.4	2.2	100.0

ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างของชุมชนแผ่นดินทอง คอยรุดตึกวา ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50.6 มีระดับการศึกษาปริญญาโทน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 4.8 และกลุ่มตัวอย่างของชุมชนแผ่นดินทอง คอยรุดตึกวา ส่วนใหญ่จะมีอาชีพรับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 27.9 รองลงมามีอาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 23.0 และมีอาชีพอื่น ๆ น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 2.2 ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี และส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปมากที่สุด ดังปรากฏในตารางที่ 4

ตารางที่ 5 แสดงร้อยละของระดับการศึกษาจำแนกตามรายได้ตนเองต่อเดือนของกลุ่มตัวอย่าง

ระดับการศึกษา	รายได้ตนเองต่อเดือน				รวม
	น้อยกว่า 20,000 บาท	20,001- 30,000 บาท	30,001- 40,000 บาท	40,001- 50,000 บาท	
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	15.2	4.8	0.4	1.1	21.6
มัธยมศึกษาหรือ ปวช.	5.6	4.1	1.1	0.0	10.8
อนุปริญญาหรือ ปวส.	3.3	4.8	3.7	0.4	12.3
ปริญญาตรี	8.6	17.1	21.2	3.7	50.6
ปริญญาโท	0.0	0.4	1.9	2.6	4.8
รวม	32.7	31.2	28.3	7.8	100.0

ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างของชุมชนแผ่นดินทอง คอยรุดตึกวา ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50.6 ระดับการศึกษาปริญญาโทน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 4.8 และกลุ่มตัวอย่างของชุมชนแผ่นดินทอง คอยรุดตึกวา ส่วนใหญ่มีรายได้ตนเองต่อเดือนน้อยกว่า 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 32.7 รองลงมามีรายได้ตนเองต่อเดือน 20,001 – 30,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 31.2 และมีรายได้ตนเองต่อเดือน 40,001 – 50,000 บาทน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 7.8 สรุปได้ว่ากลุ่มตัวอย่างของชุมชนแผ่นดินทอง คอยรุดตึกวา ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี มีระดับการศึกษาปริญญาโทน้อยที่สุด และส่วนใหญ่มีรายได้ตนเองต่อเดือนน้อยกว่า 20,000 บาท มากที่สุด มีรายได้ตนเองต่อเดือน 40,001 – 50,000 บาทน้อยที่สุด ดังปรากฏในตารางที่ 5

ตารางที่ 6 แสดงร้อยละของอาชีพจำแนกตามรายได้ตนเองต่อเดือนของกลุ่มตัวอย่าง

อาชีพ	รายได้ตนเองต่อเดือน				รวม
	น้อยกว่า 20,000 บาท	20,001- 30,000 บาท	30,001- 40,000 บาท	40,001- 50,000 บาท	
เกษตรกรกรรม	5.2	12.3	4.8	0.7	23.0
รับจ้างทั่วไป	5.9	10.8	9.7	1.5	27.9
รับราชการ	1.5	3.7	7.8	2.2	15.2
พนักงานบริษัทเอกชน	5.9	3.3	5.6	3.3	18.2
นักเรียน นักศึกษา	13.0	0.4	0.0	0.0	13.4
อื่น ๆ	1.1	0.7	0.4	0.0	2.2
รวม	32.7	31.2	28.3	7.8	100.0

ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างของชุมชนแผ่นดินทอง คอยรุดตึกวา ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างทั่วไปมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 27.9 รองลงมาคืออาชีพเกษตรกรกรรม คิดเป็นร้อยละ 23.0 และมีอาชีพอื่น ๆ น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 2.2 สรุปได้ว่ากลุ่มตัวอย่างของชุมชนแผ่นดินทอง คอยรุดตึกวา ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป รองลงมาคืออาชีพเกษตรกรกรรม และมีอาชีพอื่น ๆ น้อยที่สุด ดังปรากฏในตารางที่ 6

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ข้อมูลระดับความสำคัญที่เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้ระบบเงินตราชุมชนด้านการผลิตสินค้า

ตารางที่ 7 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้ระบบเงินตราชุมชน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้ระบบเงินตราชุมชน (เบี่ยงเบน2)	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1 วิธีการใช้จ่ายไม่ซับซ้อน	3.54	0.56	มาก
2 เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน	3.36	0.57	มาก
3 การสื่อสารประชาสัมพันธ์ที่ดี	3.33	0.59	ปานกลาง
4 หลักเกณฑ์การแลกเปลี่ยนที่ชัดเจน	3.30	0.54	ปานกลาง
5 มีส่วนลดเมื่อมีการหมุนเวียนบัตรบ่อยครั้ง	3.40	0.55	ปานกลาง
6 มีเจ้าหน้าที่คอยให้คำปรึกษาเมื่อมีข้อสงสัย	3.56	0.57	มาก
7 มีการใช้จ่ายกระจายอยู่ทั่วชุมชน	3.23	0.52	ปานกลาง
รวม	3.39	0.37	ปานกลาง

ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างของชุมชนแผ่นดินทอง คอยรุดตึกวา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับความสำคัญของปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้ระบบเงินตราชุมชน โดยพิจารณาในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.39$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ลำดับแรก คือ มีเจ้าหน้าที่คอยให้คำปรึกษาเมื่อมีข้อสงสัยในระดับมาก ($\bar{X} = 3.56$) รองลงมาคือวิธีการใช้จ่ายไม่ซับซ้อนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.54$) และลำดับสุดท้าย มีการใช้จ่ายกระจายอยู่ทั่วชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.23$) ดังปรากฏในตารางที่ 7

ข้อมูลระดับความสำคัญที่เกี่ยวกับประโยชน์ของการใช้ระบบเงินตราชุมชนด้านการผลิตสินค้า

ตารางที่ 8 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ของการใช้ระบบเงินตราชุมชน

ประโยชน์การใช้ระบบเงินตราชุมชน (เบี่ยงชั้น2)	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1 มีประโยชน์ต่อท่านและชุมชนท้องถิ่นของท่าน	3.61	0.55	มาก
2 ช่วยให้มีการซื้อขายระหว่างกันเพิ่มขึ้น	3.58	0.57	มาก
3 ช่วยประหยัดเงินบาทที่ใช้ซื้อขายสินค้าระหว่างกัน	3.30	0.61	ปานกลาง
4 ช่วยให้มีเงินเหลือ สามารถนำไปลดหนี้สินได้	3.10	0.63	ปานกลาง
5 ช่วยกระตุ้นให้คนทำงานเพิ่มขึ้น	3.33	0.59	ปานกลาง
6 ช่วยกระตุ้นให้เกิดปริมาณสินค้าที่ผลิตจากชุมชนเพิ่มขึ้น	3.51	0.58	มาก
7 ทำให้สินค้าในชุมชนมีความหลากหลายเพิ่มขึ้น	3.49	0.57	มาก
8 ทำให้เงินทุนหมุนเวียนภายในชุมชน ไม่รั่วไหลไปภายนอกชุมชน	3.46	0.60	มาก
9 ทำให้เกิดความสามัคคีและช่วยเหลือระหว่างกันภายในชุมชน	3.35	0.59	ปานกลาง
10 ทำให้เกิดแนวคิดพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง	3.25	0.52	ปานกลาง
11 ทำให้มีเวลาให้ลับครอบครัวเพิ่มขึ้น	3.19	0.54	ปานกลาง
รวม	3.38	0.37	ปานกลาง

ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างของชุมชนแผ่นดินทอง คอยรุดตักวา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับความสำคัญของประโยชน์การใช้ระบบเงินตราชุมชน โดยพิจารณาในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.38$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ลำดับแรก คือ ระบบเงินตราชุมชนมีประโยชน์ต่อท่านและชุมชนท้องถิ่นของท่านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.61$) รองลงมาคือ ระบบเงินตราชุมชนช่วยให้มีการซื้อขายระหว่างกันเพิ่มขึ้นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.58$) และลำดับสุดท้าย คือ ช่วยให้มีเงินเหลือ สามารถนำไปลดหนี้สินได้อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.10$) ดังปรากฏในตารางที่ 8

ตารางที่ 9 แสดงร้อยละของประโยชน์การใช้ระบบเงินตราชุมชน (เบี่ยชยัน 2)

เงินตราชุมชน (เบี่ยชยัน2) ส่งผลให้รายได้ รายรับของท่านมีการเปลี่ยนแปลง	จำนวน	ร้อยละ
ลดน้อยลง	4	1.49
เท่าเดิม	84	31.23
เพิ่มขึ้น 1-500 บาท/เดือน	105	39.03
เพิ่มขึ้น 501-1,000 บาท/เดือน	73	27.14
เพิ่มขึ้น 1,001-1,500 บาท/เดือน	2	0.74

ผลการศึกษา พบว่า ประโยชน์ของการใช้ระบบเงินตราชุมชน (เบี่ยชยัน 2 ส่งผลให้รายได้ รายรับของคนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง เพิ่มขึ้น 1-500 บาท/เดือนมากที่สุด จำนวน 105 คนคิดเป็นร้อยละ 39.03 รองลงมาคือ ส่งผลให้รายได้ รายรับของคนในชุมชนเท่าเดิม จำนวน 84 คนคิดเป็นร้อยละ 31.23 และเพิ่มขึ้น 1,001-1,500 บาท/เดือน น้อยที่สุดจำนวน 2 คนคิดเป็นร้อยละ 0.74 ดังปรากฏในตารางที่ 9

การวิเคราะห์ปริมาณการหมุนเวียนการใช้ระบบเงินตราชุมชนด้านการผลิตสินค้า (เบี่ยชยัน 2)

ตารางที่ 10 แสดงจำนวนเบี่ยชยัน 2 ทั้งหมดที่ใช้หมุนเวียนในระยะเวลา 1 เดือน

ราคาเบี่ยชยัน 2 (บาท)	จำนวนเบี่ยชยัน 2 ทั้งหมด (ใบ)	รวมมูลค่าของเงินหมุนเวียน (บาท)	หมายเลขเบี่ยชยัน 2
5	500	2500	001 - 500
10	350	3500	001 - 350
20	150	3000	001 - 150
รวม	1,000	9000	

เบี่ยชยัน 2 ที่ใช้เพื่อการผลิตสินค้าในชุมชนแผ่นดินทอง คอยรุดต์แก้ว มีมูลค่าเทียบเท่ากับเงินบาท มีมูลค่า 5, 10 และ 20 บาท ตามลำดับ จำนวนเบี่ยชยัน 2 ที่ใช้หมุนเวียนในระยะเวลา 1 เดือน มีทั้งหมด 1,000 ใบ คิดเป็นมูลค่าของเงินหมุนเวียนทั้งหมด 9,000 บาท เบี่ยชยัน 2 ที่มีจำนวนมากที่สุดคือเบี่ยชยัน 2 มูลค่า 5 บาท มีจำนวน 500 ใบ คิดเป็นมูลค่าของเงินหมุนเวียน 2,500 บาท

รองลงมาคือเบียร์ชั้น 2 มูลค่า 10 บาท มีจำนวน 350 ใบ คิดเป็นมูลค่าของเงินหมุนเวียน 3,500 บาท และ เบียร์ชั้น 2 มูลค่า 20 บาท มีจำนวนน้อยสุดคือ 150 ใบ คิดเป็นมูลค่าของเงินหมุนเวียน 3,000 บาท เบียร์ชั้น 2 ทุกใบมีหมายเลขลำดับของเบียร์ชั้น 2 พิมพ์ไว้ที่ด้านหลังของเบียร์ชั้น 2 ทุกใบอย่างชัดเจน เพื่อง่ายต่อการติดตามการหมุนเวียนของเบียร์ชั้น 2 ทุกใบ เบียร์ชั้น 2 มูลค่า 5 บาท มีตัวเลขเรียงลำดับตามจำนวนของเบียร์ชั้น 2 ตั้งแต่หมายเลข 1 ถึงหมายเลข 500 ส่วนเบียร์ชั้น 2 มูลค่า 10 และ 20 บาท มีตัวเลขเรียงลำดับตามจำนวนของเบียร์ชั้น 2 ดังปรากฏในตารางที่ 10

การหมุนเวียนของเบียร์ชั้น 2 เริ่มต้นจากสมาชิกในชุมชนแผ่นดินทอง คอยรุดตัดกาแฟสดสินค้าแล้วนำมาขายให้กับกลุ่มการค้า ทุก ๆ 50 บาท จะได้รับเบียร์ชั้น 2 มูลค่า 5 บาท จำนวน 1 ใบ เมื่อสมาชิกในชุมชนแผ่นดินทอง คอยรุดตัดกาแฟ ได้รับเบียร์ชั้น 2 ในการซื้อครั้งต่อไป สมาชิกในชุมชนแผ่นดินทอง คอยรุดตัดกาแฟ สามารถนำเบียร์ชั้น 2 ใช้คู่กับเงินบาทหรือใช้เบียร์ชั้น 2 เพียงอย่างเดียวได้สำหรับการซื้อครั้งต่อไปได้และด้านหลังของเบียร์ชั้น 2 ได้ระบุเงื่อนไขการใช้เบียร์ชั้น 2 อย่างชัดเจน เช่น เบียร์ชั้น 2 ใช้ในกิจกรรมโครงการวิจัยเงินตราชุมชนสำหรับการผลิตสินค้า เบียร์ชั้น 2 มีมูลค่าเทียบเท่ากับเงินบาท จะต้องลงลายมือชื่อและวันที่ที่ด้านหลังของเบียร์ชั้น 2 ทุกครั้งเมื่อได้รับเบียร์ชั้น 2 และสามารถแลกเปลี่ยนหรือซื้อสินค้าที่ร้านค้าในชุมชนแผ่นดินทอง คอยรุดตัดกาแฟ ได้ที่เดิมเท่านั้น เบียร์ชั้น 2 และส่วนสำคัญของการใช้เบียร์ชั้น 2 ที่ได้รับมาไว้คือ เบียร์ชั้น 2 มีอายุใช้งานได้แค่ 1 เดือนเท่านั้น หากครบกำหนดให้สมาชิกร้านค้าชุมชน นำเบียร์ชั้น 2 กลับมาต่ออายุที่ร้านค้าชุมชน โดยให้ผู้ออกเบียร์ชั้น 2 ลงลายมือชื่อกำกับไว้ที่เบียร์ชั้น 2 และเสียค่าธรรมเนียมการต่ออายุร้อยละ 3 เปอร์เซนต์ หากสมาชิกร้านค้าชุมชนไม่นำเบียร์ชั้น 2 กลับมาต่ออายุจะถือว่าเบียร์ชั้น 2 ใบนั้นไม่สามารถนำกลับมาใช้ได้อีกในเดือนถัดไป

ตารางที่ 11 แสดงการหมุนเวียนของการใช้เบียร์ชั้น 2 ชุมชนในระยะเวลา 3 เดือน

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ราคา เบียร์ชั้น 2 (บาท)	จำนวนครั้งที่หมุนเวียน			คิดเป็นเปอร์เซ็นต์ ที่เพิ่มขึ้น (%) จากเดือนที่ 1	คิดเป็นเปอร์เซ็นต์ ที่เพิ่มขึ้น (%) จากเดือนที่ 2
	พฤศจิกายน 2553 (ครั้ง)	ธันวาคม 2553 (ครั้ง)	มกราคม 2554 (ครั้ง)		
5	550	970	1,089	76.36	12.26
10	287	389	632	35.54	62.46
20	78	102	165	30.76	61.76
รวม	915	1,461	1,886	59.67	29.08

ผลการศึกษาพบว่า ในเดือนแรกของการเริ่มใช้เบี่ยชยัน 2 เพื่อการผลิตสินค้าคือเดือนพฤศจิกายน 2553 มีการหมุนเวียนของเบี่ยชยัน 2 ทั้งหมด 915 ครั้ง เบี่ยชยัน 2 มูลค่า 5 บาท มีการหมุนเวียนมากที่สุดคือ 550 ครั้ง รองลงมาคือเบี่ยชยัน 2 มูลค่า 10 บาท จำนวน 287 ครั้ง ในเดือนถัดมาของการใช้เบี่ยชยัน 2 คือเดือนธันวาคม 2553 มีการหมุนเวียนของเบี่ยชยัน 2 เพิ่มขึ้นทั้งหมดเป็น 1,461 ครั้ง เพิ่มขึ้นจากเดือนแรก 59.67 เปอร์เซ็นต์ เบี่ยชยัน 2 มูลค่า 5 บาทมีการหมุนเวียนมากที่สุดคือ 970 ครั้ง เพิ่มขึ้นจากเดือนแรก 76.36 เปอร์เซ็นต์ รองลงมาคือเบี่ยชยัน 2 มูลค่า 10 บาท มีการหมุนเวียน 389 ครั้ง เพิ่มขึ้นจากเดือนแรก 35.54 เปอร์เซ็นต์ ตามลำดับ และในเดือนสุดท้ายของการใช้เบี่ยชยัน 2 คือเดือนมกราคม 2554 มีการหมุนเวียนของเบี่ยชยัน 2 เพิ่มขึ้นทั้งหมดเป็น 1,886 ครั้ง เพิ่มขึ้นจากเดือนที่สอง 29.08 เปอร์เซ็นต์ เบี่ยชยัน 2 มูลค่า 5 บาทมีการหมุนเวียนมากที่สุดคือ 1,089 ครั้ง เพิ่มขึ้นจากเดือนแรก 12.26 เปอร์เซ็นต์ รองลงมาคือเบี่ยชยัน 2 มูลค่า 10 บาท มีการหมุนเวียน 632 ครั้ง เพิ่มขึ้นจากเดือนแรก 62.46 เปอร์เซ็นต์ ตามลำดับ ดังปรากฏในตารางที่ 11

การหมุนเวียนของการใช้เบี่ยชยัน 2 ในภาพรวมแบ่งตามราคาของเบี่ยชยัน 2 พบว่าเบี่ยชยัน 2 มูลค่า 10 บาท มีการหมุนเวียนเพิ่มขึ้นจากเดือนที่สองสูงที่สุด คือ 62.46 เปอร์เซ็นต์ รองลงมาคือเบี่ยชยัน 2 มูลค่า 20 บาท เพิ่มขึ้นจากเดือนแรก 61.76 เปอร์เซ็นต์ สาเหตุที่เบี่ยชยัน 2 มูลค่า 10 บาทมีการหมุนเวียนเพิ่มสูงขึ้นจากเดือนที่สองมากที่สุด เนื่องจากมีสมาชิกในชุมชนมาซื้อเครื่องปรุ้งสำหรับทำขนมไทย แปรรูปสินค้าเกษตร เช่น แป้ง น้ำตาล เกลือ และอื่น ๆ เป็นจำนวนมาก ทำให้ยอดการซื้อสินค้าและการนำสินค้ามาขายให้กับกลุ่มการค้าแต่ละครั้งสูงจึงส่งผลทำให้เบี่ยชยัน 2 มูลค่า 10 บาท มาหมุนเวียนสูงขึ้นตามไปด้วย

ตารางที่ 12 แสดงจำนวนเบี่ยชยัน 2 ทั้งหมดที่ได้รับคืนและไม่ได้รับคืนหลังจากสิ้นสุดโครงการ

ราคาเบี่ยชยัน 2 (บาท)	จำนวนเบี่ยชยัน 2 ทั้งหมดก่อนเริ่มโครงการ (ใบ)	จำนวนเบี่ยชยัน 2 ที่รับคืนเมื่อสิ้นสุดโครงการ (ใบ)	จำนวนเบี่ยชยัน 2 ที่ไม่ได้รับคืนเมื่อสิ้นสุดโครงการ		คิดเป็นมูลค่าของเบี่ยชยัน 2 ที่ไม่ได้รับคืน (บาท)
			(ใบ)	(%)	
5	500	460	40	8.00	200
10	350	324	26	7.42	260
20	150	134	16	10.66	320
รวม	1,000	918	82	8.20	780

ผลการศึกษพบว่า เมื่อสิ้นสุดโครงการจำนวนเบียร์ชั้น 2 ทั้งหมดจากจำนวน 1,000 ใบ ได้รับเบียร์ชั้น 2 คั้นจำนวน 918 ใบ ไม่ได้รับเบียร์ชั้น 2 คั้นจำนวน 82 ใบ คิดเป็น 8.20 เปอร์เซ็นต์ ที่ไม่ได้รับคั้นเบียร์ชั้น 2 จากจำนวนเบียร์ชั้น 2 ทั้งหมด 1,000 ใบ หรือคิดเป็นมูลค่าของเบียร์ชั้น 2 ที่ไม่ได้รับคั้น 780 บาท จำนวนเบียร์ชั้น 2 ที่ไม่ได้รับคั้นมากที่สุดคือปองมูลค่า 5 บาท จำนวน 40 ใบ คิดเป็น 8.00 เปอร์เซ็นต์ที่ไม่ได้รับคั้นเบียร์ชั้น 2 จากจำนวนเบียร์ชั้น 2 ทั้งหมด 500 ใบ หรือคิดเป็นมูลค่าของเบียร์ชั้น 2 ที่ไม่ได้รับคั้น 200 บาท รองลงมาคือเบียร์ชั้น 2 มูลค่า 10 บาท จำนวน 26 ใบ คิดเป็น 7.42 เปอร์เซ็นต์ที่ไม่ได้รับคั้นเบียร์ชั้น 2 จากจำนวนเบียร์ชั้น 2 ทั้งหมด 350 ใบ หรือคิดเป็นมูลค่าของเบียร์ชั้น 2 ที่ไม่ได้รับคั้น 260 บาท ดังปรากฏในตารางที่ 12

การวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคในการใช้ระบบเงินตราชุมชนสำหรับการผลิตสินค้า

ตารางที่ 13 แสดงผลการวิเคราะห์การตัดสินใจเข้าร่วม โครงการระบบเงินตราชุมชน

ประเด็นคำถามเกี่ยวกับเหตุผลที่สนใจเข้าร่วมโครงการ	จำนวน	ร้อยละ
1. น่าจะเป็นสิ่งที่ดีมีประโยชน์	70	26.02
2. อยากทดลองเพราะเห็นว่าเป็นสิ่งแปลก	35	13.01
3. ถูกชักชวนให้สมัครตามเพื่อน	108	40.15
4. ไม่เห็นว่าเสียหายอะไร	81	30.11
5. อื่น ๆ	4	1.49

ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างของชุมชนแผ่นดินทอง คอยรุดตักว้า ตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเพราะถูกชักชวนให้สมัครตามเพื่อน มากที่สุดจำนวน 108 คนคิดเป็นร้อยละ 40.15 รองลงมาคือ ไม่เห็นว่าเสียหายอะไร จำนวน 81 คนคิดเป็นร้อยละ 30.11 และเหตุผลอื่น ๆ น้อยที่สุดจำนวน 4 คนคิดเป็นร้อยละ 1.49 ดังปรากฏในตารางที่ 13

ตารางที่ 14 แสดงผลการวิเคราะห์ประเภทสินค้าที่ใช้เงินตราชุมชนในรูปแบบเบี่ยชยัน 2 ในการผลิต

ประเด็นคำถามเกี่ยวกับสินค้าประเภทใดที่ท่านใช้เงินตราชุมชนในรูปแบบเบี่ยชยัน 2 ในการผลิต	จำนวน	ร้อยละ
1. พืชผลทางการเกษตร	144	53.53
2. สินค้าหัตถกรรม	22	8.18
3. อาหาร ยาสมุนไพรต่าง ๆ	150	55.76
4. สินค้าอุปโภค บริโภค แปรรูป	133	49.44
5. การให้บริการต่าง ๆ	13	4.83
6. อื่น ๆ	3	1.12

ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างของชุมชนแผ่นดินทอง คอยรุดตั้กว่า ใช้สินค้าประเภทอาหาร ยาสมุนไพรต่าง ๆ เข้าร่วมโครงการมากที่สุดจำนวน 150 คนคิดเป็นร้อยละ 55.78 รองลงมาคือ พืชผลทางการเกษตร จำนวน 144 คนคิดเป็นร้อยละ 53.53 และสินค้าอื่น ๆ น้อยที่สุดจำนวน 3 คนคิดเป็นร้อยละ 1.12 ดังปรากฏในตารางที่ 14

ตารางที่ 15 แสดงผลการวิเคราะห์เหตุผลที่ตัดสินใจใช้เงินตราชุมชนในรูปแบบเบี่ยชยัน 2

ประเด็นคำถามเกี่ยวกับการตัดสินใจใช้เงินตราชุมชนในรูปแบบเบี่ยชยัน 2 ด้วยเหตุผลข้อใด	จำนวน	ร้อยละ
1. สร้างรายได้/มีการจ้างงานเพิ่มขึ้น	110	40.89
2. ประหยัดเงินบาท เงินออมเพิ่มขึ้น	65	24.16
3. ทำให้สินค้าภายในชุมชนมีการซื้อขายเพิ่มขึ้น	140	52.04
4. ลดการพึ่งพิงจากแหล่งเงินกู้	26	9.67
5. ช่วยเหลือกันระหว่างคนในชุมชน	103	38.29
6. อื่น ๆ	2	0.74

ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างของของชุมชนแผ่นดินทอง คอยรุดตั้กว่า ตัดสินใจใช้เงินตราชุมชนในรูปแบบเบี้ยขยัน 2 เพราะทำให้สินค้าภายในชุมชนมีการซื้อขายเพิ่มขึ้น จำนวน 140 คนคิดเป็นร้อยละ 52.04 และเหตุผลอื่น ๆ น้อยที่สุดจำนวน 2 คนคิดเป็นร้อยละ 0.74 ดังปรากฏในตารางที่ 15

ตารางที่ 16 แสดงผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมในการใช้เงินตราชุมชนในรูปแบบเบี้ยขยัน 2

ประเด็นคำถามเกี่ยวกับรูปแบบวิธีดำเนินการของเงินตราชุมชนในรูปแบบเบี้ยขยัน 2 มีความเหมาะสมหรือไม่	จำนวน	ร้อยละ
1. เหมาะสม	268	99.63
2. ไม่มีความเห็น	1	0.37

ผลการศึกษา พบว่า รูปแบบวิธีดำเนินการของเงินตราชุมชนในรูปแบบเบี้ยขยัน 2 มีความเหมาะสม จำนวน 268 คนคิดเป็นร้อยละ 99.63 ไม่มีความคิดเห็น จำนวน 1 คนคิดเป็นร้อยละ 0.37 ดังปรากฏในตารางที่ 16

ตารางที่ 17 แสดงผลการวิเคราะห์ ปัญหาการใช้เงินตราชุมชนในรูปแบบเบี้ยขยัน 2

ประเด็นคำถามเกี่ยวกับปัญหาการใช้เงินตราชุมชนในรูปแบบเบี้ยขยัน 2	จำนวน	ร้อยละ
1. สินค้าที่ซื้อขายโดยใช้บัตรเบี้ยขยัน 2 ยังไม่หลากหลาย	206	76.58
2. ระยะเวลาที่ใช้บัตรเบี้ยขยัน ถูกจำกัด	31	11.52
3. ความไม่ชัดเจนในการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างสินค้าและเบี้ยขยัน	31	11.52

ผลการศึกษา พบว่า ปัญหา ในการใช้เงินตราชุมชนในรูปแบบเบี้ยขยัน 2 มากที่สุดคือ สินค้าที่ซื้อขายโดยใช้บัตรเบี้ยขยัน 2 ยังไม่หลากหลาย จำนวน 206 คน คิดเป็นร้อยละ 76.58 รองลงมาคือระยะเวลาที่ใช้บัตรเบี้ยขยัน ถูกจำกัดและความไม่ชัดเจนในการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างสินค้าและเบี้ยขยัน จำนวน 31 คน เท่ากันคิดเป็นร้อยละ 11.52 ดังปรากฏในตารางที่ 17

ตารางที่ 18 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อควรปรับปรุงในการใช้เงินตราชุมชนในรูปแบบเบี้ยขยัน 2

ประเด็นคำถามเกี่ยวกับ โครงการเงินตราชุมชนในรูปแบบเบี้ยขยัน2 ควรปรับปรุงในเรื่องใด	จำนวน	ร้อยละ
1. การประชาสัมพันธ์ให้เข้าร่วมโครงการ	115	42.75
2. การชักจูงให้มีการเข้าร่วมโครงการ	65	24.16
3. การยอมรับการใช้บัตรเบี้ยขยัน2 เพิ่มขึ้น	108	40.15
4. การเพิ่มสถานที่การใช้บัตรเบี้ยขยัน2 ไปในชุมชนใกล้เคียง ความชัดเจนเรื่องการปรับ/ลงโทษ ผู้กระทำผิดกฎเกณฑ์การใช้เบีย ขยัน2	78	29.00
5. ขยัน2	20	7.43
6. ควรปรับปรุงการติดประกาศกำหนดราคาที่ใช้เบี้ยขยัน2 แลกเปลี่ยนสินค้าและบริการให้ชัดเจน	35	13.01
7. ควรมีระยะเวลาการใช้ที่นานกว่านี้	21	7.81
8. เงื่อนไขเอื้อประโยชน์ต่อผู้ผลิต	9	3.35

ผลการศึกษาพบว่า ข้อควรปรับปรุงในการใช้เงินตราชุมชนในรูปแบบเบี้ยขยัน 2 ลำดับแรก การประชาสัมพันธ์ให้เข้าร่วมโครงการ จำนวน 115 คนคิดเป็นร้อยละ 42.75 รองลงมาคือ การยอมรับการใช้บัตรเบี้ยขยัน2 เพิ่มขึ้น จำนวน 108 คนคิดเป็นร้อยละ 40.15 และลำดับสุดท้ายคือ การเงื่อนไขเอื้อประโยชน์ต่อผู้ผลิต จำนวน 9 คนคิดเป็นร้อยละ 3.35 ตามลำดับ ดังปรากฏในตารางที่ 18

การทดลองใช้เงินตราชุมชนในรูปแบบเบี้ยขยัน 2 เพื่อการผลิตในชุมชนแผ่นดินทอง คอยรุตต์แก้ว ได้สะท้อนถึงความร่วมมือร่วมใจกันของผู้ในชุมชนและคณะกรรมการของชุมชนแผ่นดินทอง คอยรุตต์แก้ว เพื่อกำหนดทิศทางของการใช้เบี้ยขยัน 2 ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตที่เป็นไปได้จริงอย่างเหมาะสมกับชุมชน ประสบการณ์ของการใช้เบี้ยขยัน 2 เดือนแรกช่วยให้ชุมชนแผ่นดินทอง คอยรุตต์แก้วเข้าใจและรู้จักเบี้ยขยัน 2 มากขึ้น ในเดือนถัดไปเกิดการหมุนเวียนของเบี้ยขยัน 2 ภายในชุมชนเองเพิ่มขึ้นเป็น 59.67 และ 29.08 เปอร์เซนต์ ส่งผลให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การใช้เบี้ยขยัน 2 เพื่อการแลกเปลี่ยนในการผลิตในชุมชนแผ่นดินทอง คอยรุตต์แก้ว เปรียบเสมือนกับสื่อกลางการแลกเปลี่ยนที่เป็นทางเลือกใหม่ นอกเหนือจากระบบเงินตราที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรคในการใช้เบี้ยขยัน 2 สินค้าที่ผลิต/ซื้อขายโดยใช้บัตรเบี้ยขยัน2 ยังไม่หลากหลาย การนำเบี้ยขยัน 2 มาใช้ใน

กระบวนการการผลิตทำให้เกิดสินค้าในชุมชนเพิ่มขึ้นแต่ก็ยังไม่หลากหลายและเพียงพอต่อการอุปโภค บริโภคในชีวิตประจำวัน ปัญหาที่รองลงมาคือ ระยะเวลาที่ใช้เบียดเบียน 2 ถูกจำกัด และความไม่ชัดเจนในการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างสินค้า อันเนื่องมาจาก เบียดเบียน 2 ได้กำหนดเงื่อนไขอายุการใช้งานของเบียดเบียน 2 ให้ใช้งานได้เพียงหนึ่งเดือนเท่านั้น หากสมาชิกในชุมชนชุมชนไม่นำเบียดเบียน 2 มาต่ออายุและเสียค่าธรรมเนียมการต่ออายุที่กลุ่มร้านค้าก็ไม่สามารถนำเบียดเบียน 2 กลับไปใช้ในเดือนถัดไปได้ รวมถึงความไม่ชัดเจนในการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างสินค้าและเบียดเบียน 2 อุปสรรคสำคัญสำหรับการทำวิจัยคือ การประชาสัมพันธ์ให้มีการเข้าร่วมโครงการไม่ดีพอทำให้สมาชิกในชุมชนหลายท่าน ไม่ทราบว่ามีการเริ่มใช้เบียดเบียน 2 เพื่อการผลิตสินค้าทำให้เดือนแรกของโครงการเบียดเบียน 2 ยังไม่เป็นที่รู้จักและเข้าใจสำหรับสมาชิกหลายท่าน

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก 7 คน นำข้อมูลมาวิเคราะห์ได้ดังนี้ การเข้าร่วมกิจกรรมของสมาชิกในชุมชนมีปัจจัยสนับสนุนหลายปัจจัย สมาชิกชุมชนมีความต้องการให้มีเจ้าหน้าที่คอยให้คำปรึกษาในปัญหาที่เกิดขึ้นมากที่สุด เนื่องจากการใช้เบียดเบียน 2 ยังถือว่าเป็นสิ่งใหม่สำหรับชุมชนแม้ว่าเคยใช้มาแล้วแต่ก็เป็นเพียงช่วงหนึ่งไม่ได้มีการใช้อย่างต่อเนื่อง การที่มีเจ้าหน้าที่คอยให้คำปรึกษาถึงแม้ว่าจะไม่ได้ปรึกษาปัญหาใด ๆ แต่ก็สร้างความอุ่นใจในการเข้าร่วมโครงการ ทำให้มีความมั่นใจมากขึ้น ส่วนปัญหาที่นำมาปรึกษามีทั้งปัญหาเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยน การใช้งาน ไปจนถึงด้านเบียดเบียนเกิดชำรุดเสียหายจะต้องดำเนินการอย่างไร ส่วนปัจจัยที่รองลงมาคือมีวิธีการใช้งานไม่ซับซ้อนเนื่องจากวิธีการใช้คล้ายเงินบาทและเคยมีการใช้เงินตราชุมชนก่อนหน้าแล้วทำให้ การทำความเข้าใจการใช้เบียดเบียน 2 เข้าใจง่ายมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นที่ยอมรับและยอมรับของสมาชิกในชุมชนทำให้การใช้เบียดเบียน 2 สะดวกเวลาที่มีการแลกเปลี่ยนไม่ต้องอธิบายกับสมาชิกคนอื่นข้างกายเห็นเพื่อน คนในครอบครัวหรือคนที่รู้จักใช้เบียดเบียน 2 อยากรู้เพราะเห็นว่าเป็นสิ่งแปลกใหม่น่าทดลอง รูปแบบสวยงาม ได้รับการชักชวนจากคนรู้จัก

สมาชิกชุมชนที่เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่มีการชักชวนเพื่อน ครอบครัวหรือคนรู้จักให้เข้าร่วมโครงการซึ่งส่วนมากเป็นบุคคลที่ใกล้ชิด และรู้จักนิสัยใจอกกันพอสมควร โดยที่ไม่ชักชวนทุกคนที่รู้จักแต่จะชักชวนเฉพาะบุคคลที่ตนเองคิดว่าน่าจะสนใจเข้าร่วมโครงการ โดยมีหลักเกณฑ์หลาย ๆ ดังนี้ บุคคลที่มีเวลาศึกษาวิธีการใช้งานเบียดเบียน 2 บุคคลที่เคยเข้าร่วมโครงการในครั้งที่ผ่านมา บุคคลที่เป็นลูกค้าของร้านค้าในชุมชน บุคคลที่ผลิตสินค้า/แปรรูปผลผลิตทางการเกษตร บุคคลที่เข้ามาสอบถามโครงการจากการรับรู้จากสื่อต่าง ๆ เป็นต้น วิธีการชักชวนนั้นมีหลากหลายวิธีซึ่งขึ้นอยู่กับบุคคลที่เป็นผู้ชักชวนและบุคคลที่ถูกชักชวน ส่วนมากเป็นวิธีการเล่า/อธิบายแบบบุคคล

ต่อบุคคลถึงวิธีการดำเนิน โครงการและประโยชน์ที่จะได้รับ สำหรับบุคคลที่เคยเข้าร่วมโครงการ บางคนมีการชักชวนทางการ โทรศัพท์ สำหรับสมาชิกชุมชนที่เข้าร่วมโครงการแต่ไม่ได้ชักชวนบุคคลอื่นเข้าร่วม โครงการเนื่องจากบุคคลที่รู้จักเข้าร่วมโครงการอยู่แล้วหรือแสดงเจตนาไม่เข้าร่วมโครงการ

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเบี้ยขยัน 2 ของคนในชุมชน ส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจดี สามารถบอก/อธิบายวิธีการใช้งานอย่างคร่าว ๆ จนถึงเงื่อนไขโดยละเอียดได้ เนื่องจากวิธีการใช้งานคล้ายกับ โครงการแรก การร่วมกันตั้งชื่อเบี้ยขยัน 2 เพื่อเป็นการสื่อสารกันสำหรับสมาชิกในชุมชนว่าการดำเนิน โครงการครั้งนี้เน้นเรื่องการผลิตสินค้า ทำให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ส่วนสมาชิกบางคนที่ไม่สามารถบอก/อธิบายการใช้เบี้ยขยัน ได้ชัดเจนแต่เมื่อตั้งคำถามเกี่ยวกับการใช้เป็นรายข้อ หรือสมมติสถานการณ์ขึ้น สมาชิกสามารถตอบคำถามและสถานการณ์จำลองได้ถูกต้อง

สมาชิกในชุมชนที่เข้าร่วมโครงการมีทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค ซึ่งส่วนมากเป็นผู้บริโภค การชักชวนให้ผู้ผลิตรายอื่น ๆ เข้าร่วมโครงการต้องมีการประชาสัมพันธ์และชี้แจงให้เห็นถึงประโยชน์ที่ทุกคนในชุมชนจะได้รับ และชักจูงให้คลายความกังวลและยินยอมเข้าร่วมโครงการโดยสมัครใจ การแสดงให้เห็นเป็นตัวอย่างก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ช่วยสนับสนุน ทางกลุ่มการค้ามีความประสงค์ที่จะให้ผู้ผลิตในชุมชนเข้าร่วมโครงการมากขึ้นจึงจัดตั้งโรงสีข้าวขนาดเล็กขึ้นโดยมีการจัดซื้อเครื่องสีข้าวขนาดคยอสมวไว้ที่ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนและเปิดดำเนินการให้เป็นตัวอย่างกับสมาชิกในชุมชน กลุ่มการค้าจัดตั้งพิจารณาตั้งโรงสีข้าวขนาดเล็กเนื่องจากข้าวเป็นอาหารหลักของคนในชุมชน และมีสมาชิกที่ทำนาปลูกข้าว การตั้งโรงสีข้าวจะทำให้วงจรการผลิตครบวงจรและเกิดสินค้าเพิ่มขึ้น การผลิตสินค้านั้นต้องคำนึงถึงความต้องการของสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มที่เข้าร่วมโครงการเพราะการที่ในชุมชนมีสินค้าที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตครบมากเท่าไรจะทำให้สมาชิกในชุมชนเกิดการใช้จ่ายในชุมชนเพิ่มขึ้น เงินตราไม่รั่วไหลออกนอกชุมชนและสร้างความแข็งแรงให้เศรษฐกิจชุมชนด้วย

การกำหนดเงื่อนไขการใช้บัตรเบี้ยขยัน 2 ในครั้งนี้มีการตกลงร่วมกันของสมาชิกในชุมชนและผู้วิจัย ชุมชนจึงยอมรับเงื่อนไขการใช้เบี้ยขยัน 2 สมาชิกกลุ่มการค้าที่จัดตั้งขึ้นถึงเห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของการใช้เงินตราชุมชนมีความคิดที่จะต่อยอดและคงการใช้จ่ายเงินตราชุมชนไว้ ด้านเงื่อนไขการใช้คาดการณ์ว่าจะมีการกำหนดเงื่อนไขคล้ายกับเบี้ยขยัน 2 แต่คงปรับเปลี่ยนเรื่องการเสียค่าธรรมเนียม ซึ่งสมาชิกส่วนหนึ่งยังไม่เห็นด้วยกับการที่ทุกเดือนจะต้องนำเบี้ยขยัน 2 มาต่ออายุและเสียค่าธรรมเนียม 3% ข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นนี้อาจนำมาปรับเปลี่ยนเป็นเสีย

ค่าธรรมเนียมน้อยลงหรือมีรางวัลให้สมาชิกที่มาเสียค่าธรรมเนียมตรงเวลาเพื่อเป็นแรงจูงใจเพิ่มมากขึ้น แต่การแก้ไขปัญหาในเรื่องนี้ต้องมีการประชุมสมาชิกในชุมชนเพื่อหาข้อสรุปอีกครั้ง

การทำวิจัยครั้งนี้เป็นประโยชน์ต่อสมาชิกและชุมชน เป็นแรงจูงใจให้สมาชิกซื้อสินค้าในชุมชนมากขึ้นจากที่เคยซื้อสินค้าตัวเดียวกันจากนอกชุมชนก็หันมาซื้อสินค้าที่สมาชิกในชุมชนผลิตขึ้นเองเช่นการซื้อข้าวที่สีจากโรงสีขนาดเล็กที่ศูนย์การเรียนรู้ เด็กนักเรียนที่เป็นผู้ผลิตเช่นขายไข่บนกระทาทอดในตลาดนัด โรงเรียนมีความกระตือรือร้นในการขายมากขึ้น มีความสุขและสนุกกับการซื้อขาย เกิดความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกภายในชุมชน เกิดความสามัคคี เกิดความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในชุมชน เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมภายในชุมชน เกิดความเสียสละ มองเห็นถึงความขาดแคลน/ความต้องการสินค้าในชุมชน เกิดผู้ผลิตรายใหม่ เห็นถึงความสำคัญของการสร้างชุมชนให้เข้มแข็งด้วยการรวมพลังของคนในชุมชน เห็นถึงประโยชน์ของการมีกลุ่มการค้าและเห็นผลเสียของการปิดสหกรณ์ทำให้การซื้อขายภายในชุมชนไม่ต่อเนื่องเท่าที่ควร ขาดสินค้าที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตทำให้ต้องไปซื้อหาสินค้าจากภายนอกชุมชนเกิดการรั่วไหลเงินสู่ภายนอกชุมชน การสร้างประโยชน์ให้กับชุมชนไม่ต้องรอรัฐบาลหรือหน่วยงานอื่น ๆ มาช่วยเหลือแต่เราสามารถเริ่มต้นได้เอง ค่อย ๆ พัฒนาจากโครงการเล็กไปสู่โครงการที่มั่นคง

ข้อเสนอแนะหลังจากที่เข้าร่วมโครงการ สมาชิกมีความเห็นว่าควรปรับเพิ่มเติม 2 ข้อ คือ

1. การเพิ่มระยะเวลาในการจัดกิจกรรม เนื่องจากการทำวิจัยมีข้อจำกัดด้านเวลาจึงมีการร่วมกิจกรรมแค่ 3 เดือน จึงทำให้เกิดประโยชน์ได้ไม่เต็มที่และยังไม่เห็นปัญหาครบทุกด้าน ถ้ามีการจัดโครงการอย่างต่อเนื่องอย่างน้อย 1 ปี น่าจะเป็นเวลาที่เหมาะสม เพราะสินค้าแต่ละชนิดมีการผลิตที่เกี่ยวข้องกับเวลาและสภาพอากาศการดำเนินโครงการทั้งปีจะทำให้เห็นปัญหาและจุดที่ควรปรับปรุงได้ชัดเจนขึ้น และสมาชิกส่วนใหญ่มีบวศาคศน.อิสลาม ในแต่ละปีจะมีช่วงเดือนบวศซึ่งส่งผลกระทบต่อการค้าดำรงชีวิตในปัจจุบัน รวมถึงการผลิต การอุปโภค/บริโภค ดังนั้นสมาชิกในชุมชนจึงเห็นสมควรว่าควรเพิ่มเวลาอย่างน้อย 1 ปี เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค ผลดี ผลเสียให้รอบด้าน

2. การประชาสัมพันธ์เพื่อชักชวนให้สมาชิกในชุมชนเข้าร่วมโครงการ ในการประชาสัมพันธ์โครงการครั้งนี้มีทั้งป้ายตามสถานที่ชุมชน แผ่นพับ การบอกต่อ การให้ผู้นำชุมชน/บุคคลสำคัญในชุมชน ช่วยประชาสัมพันธ์ แต่ก็เข้าถึงสมาชิกได้เพียงส่วนหนึ่ง ควรเพิ่มเวลาและวิธีการประชาสัมพันธ์ เช่นการเดินทางประชาสัมพันธ์ตามบ้าน โดยมีสมาชิกในชุมชนที่เป็นที่นับถือของคนในชุมชนไปด้วยน่าจะทำให้สมาชิกเข้าร่วมโครงการเพิ่มขึ้น

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเงินตราชุมชนด้านการผลิต กรณีศึกษาชุมชนแผ่นดินทองคอยรุดตักวา หมู่ 5 แขวงโคกแฝด เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยทำการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 269 ตัวอย่าง โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม สัมภาษณ์ สามารถสรุปผลได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

ปัจจัยส่วนบุคคลของชุมชนแผ่นดินทองคอยรุดตักวา

สมาชิกในชุมชนแผ่นดินทองคอยรุดตักวา ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 60.97 มีอายุระหว่าง 36 - 50 ปี มากที่สุดร้อยละ 46.10 ส่วนใหญ่เป็นผู้มีระดับการศึกษาปริญญาตรี ร้อยละ 50.56 มีสถานภาพสมรสแต่งงานแล้วมากที่สุดร้อยละ 46.47 มีอาชีพรับจ้างทั่วไปมากที่สุดร้อยละ 27.88 มีรายได้ไม่น้อยกว่า 20,000 บาทต่อเดือน มากที่สุดร้อยละ 32.71 สำหรับประเด็นปัญหาแต่ละด้านมีดังนี้

ข้อมูลปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจใช้ระบบเงินตราชุมชน

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจใช้เบี้ยขยัน 2 ของสมาชิกในชุมชนแผ่นดินทองคอยรุดตักวา ที่ให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก คือ มีวิธีการใช้ง่ายไม่ซับซ้อน เบี้ยขยัน 2 เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปของคนในชุมชน และเมื่อเกิดปัญหาในการแลกเปลี่ยนหรือมีข้อสงสัยใดๆ จะมีเจ้าหน้าที่คอยให้คำปรึกษา

ข้อมูลระดับความสำคัญที่เกี่ยวกับประโยชน์การใช้ระบบเงินตราชุมชน

ด้านประโยชน์การใช้เบี้ยขยัน 2 สมาชิกในชุมชนแผ่นดินทองคอยรุดตักวา มีความคิดเห็น เกี่ยวกับระดับความสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีประโยชน์ต่อตนเองและชุมชนในท้องถิ่น ช่วยกระตุ้นให้เกิดปริมาณสินค้าที่ผลิตจากชุมชนเพิ่มขึ้น ทำให้สินค้าในชุมชนมีความหลากหลาย ช่วยให้มีการซื้อขายระหว่างกันมากขึ้นและทำให้เงินทุนหมุนเวียนภายในชุมชน ไม่รั่วไหลไปภายนอกชุมชน

วิเคราะห์การหมุนเวียนการใช้เงินตราชุมชนด้านการผลิตสินค้า

เบ็ชยัน 2 ที่ใช้เพื่อการแลกเปลี่ยนในร้านค้าชุมชนมีมูลค่าเทียบเท่ากับเงินบาท มีมูลค่า 5, 10 และ 20 บาท ตามลำดับ จำนวนเบ็ชยัน 2 ที่ใช้หมุนเวียนในระยะเวลา 3 เดือน มีทั้งหมด 1,000 ใบ คิดเป็นมูลค่าของเงินหมุนเวียนทั้งหมด 9,000 บาท เดือนแรกของการเริ่มใช้เบ็ชยัน 2 คือ เดือนพฤศจิกายน 2553 มีการหมุนเวียนของเบ็ชยัน 2 ทั้งหมด 915 ครั้ง เบ็ชยัน 2 มูลค่า 5 บาท มีการหมุนเวียนมากที่สุดคือ 550 ครั้ง ในเดือนถัดมาของการใช้เบ็ชยัน 2 คือเดือนธันวาคม 2553 มีการหมุนเวียนของเบ็ชยัน 2 เพิ่มขึ้นทั้งหมดเป็น 1,461 ครั้ง เพิ่มขึ้นจากเดือนแรก 59.67 เปอร์เซ็นต์ เบ็ชยัน 2 มูลค่า 5 บาทมีการหมุนเวียนมากที่สุดคือ 970 ครั้ง เพิ่มขึ้นจากเดือนแรก 76.36 เปอร์เซ็นต์ ในเดือนสุดท้ายของการใช้เบ็ชยัน 2 คือเดือนมกราคม 2554 มีการหมุนเวียนของเบ็ชยัน 2 เพิ่มขึ้นทั้งหมดเป็น 1,886 ครั้ง เพิ่มขึ้นจากเดือนแรก 106.12 เปอร์เซ็นต์ เบ็ชยัน 2 มูลค่า 5 บาทมีการหมุนเวียนมากที่สุดคือ 1,089 ครั้ง เพิ่มขึ้นจากเดือนที่สอง 12.26 เปอร์เซ็นต์

เมื่อสิ้นสุดโครงการจำนวนเบ็ชยัน 2 ทั้งหมดจากจำนวน 1,000 ใบ ได้รับเบ็ชยัน 2 คืนจำนวน 918 ใบ ไม่ได้รับเบ็ชยัน 2 คืนจำนวน 82 ใบ คิดเป็น 8.20 เปอร์เซ็นต์ที่ไม่ได้รับคืนเบ็ชยัน 2 หรือคิดเป็นมูลค่าของเบ็ชยัน 2 ที่ไม่ได้รับคืน 780 บาท

วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการใช้เงินตราชุมชนเพื่อการผลิตสินค้า

สมาชิกชุมชนแผ่นดินทอง คอยรุดตักว้า ตัดสินใจเข้าร่วมโครงการใช้เบ็ชยัน 2 เพื่อการแลกเปลี่ยนในร้านค้าชุมชนเพราะถูกชักชวนให้สมัครตามเพื่อนมากที่สุด ไม่เห็นว่าการใช้เบ็ชยัน 2 ทำให้เกิดกรรมเสียหายนะไรทั้งต่อทั้งตนเองและชุมชน และยังเห็นว่าเบ็ชยัน 2 น่าจะเป็นสิ่งที่ดีมีประโยชน์ หลังจากการทดลองใช้เบ็ชยัน 2 สามเดือนพบว่าส่วนใหญ่เบ็ชยัน 2 ช่วยทำให้สินค้าภายในชุมชนมีการซื้อขายเพิ่มขึ้น

การอภิปรายผล

การใช้เงินตราทางเลือกในรูปแบบเบ็ชยัน 2 เพื่อการผลิตสินค้าในชุมชนแผ่นดินทอง คอยรุดตักว้า มีประโยชน์ต่อตนเองและชุมชนในท้องถิ่น ช่วยกระตุ้นให้เกิดปริมาณสินค้าที่ผลิตจากชุมชนเพิ่มขึ้น ทำให้สินค้าในชุมชนมีความหลากหลาย ช่วยให้มีการซื้อขายระหว่างกันมากขึ้น และทำให้เงินทุนหมุนเวียนภายในชุมชน ไม่รั่วไหลไปภายนอกชุมชน เหตุผลที่สมาชิกชุมชนใช้เบ็ชยัน 2 คือมีวิธีการใช้ง่ายไม่ซับซ้อน เบ็ชยัน 2 เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปของคนในชุมชน และเมื่อเกิดปัญหาในการแลกเปลี่ยนหรือมีข้อสงสัยใดๆจะมีเจ้าหน้าที่คอยให้คำปรึกษา ส่วนปัญหาและอุปสรรคจากการใช้เบ็ชยัน 2 สินค้าที่ผลิต/ซื้อขายโดยใช้บัตรเบ็ชยัน 2 ยังไม่หลากหลาย การนำเบ็ชยัน 2 มาใช้ในกระบวนการการผลิตทำให้เกิดสินค้าในชุมชนเพิ่มขึ้นแต่ก็ยังไม่หลากหลายและ

เพียงพอต่อการอุปโภค บริโภคในชีวิตประจำวัน และยังเกิดจากสหกรณ์ชุมชนไม่สามารถดำเนินการได้เนื่องจากภาวะน้ำท่วมบ่อยครั้งทางชุมชนจึงปิดบริการและอยู่ระหว่างการหาที่ตั้งใหม่ สินค้าที่แลกเปลี่ยนกันส่วนใหญ่จึงเป็นสินค้าที่ผลิตขึ้นเองในชุมชนซึ่งยังมีผู้ผลิตน้อยราย เมื่อเทียบกับความต้องการสินค้าของคนในชุมชน ปัญหาที่รองลงมาคือ ระยะเวลาที่ใช้เบียร์ชั้น 2 ถูกจำกัด และความไม่ชัดเจนในการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างสินค้า อันเนื่องมาจาก เบียร์ชั้น 2 ได้กำหนดเงื่อนไขอายุการใช้งานของเบียร์ชั้น 2 ให้ใช้งานได้เพียงหนึ่งเดือนเท่านั้น หากสมาชิกในชุมชนชุมชนไม่นำเบียร์ชั้น 2 มาต่ออายุและเสียค่าธรรมเนียม 3 % การต่ออายุที่กลุ่มร้านค้าก็ไม่สามารถนำเบียร์ชั้น 2 กลับไปใช้ในเดือนถัดไปได้ ความไม่ชัดเจนในการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างสินค้าและเบียร์ชั้น 2 เป็นอุปสรรคสำคัญสำหรับการทำวิจัยคือ การประชาสัมพันธ์ให้มีการเข้าร่วมโครงการไม่ดีพอทำให้สมาชิกในชุมชนหลายท่าน ไม่ทราบว่ามีการเริ่มใช้เบียร์ชั้น 2 เพื่อการผลิตสินค้าทำให้เดือนแรกของโครงการเบียร์ชั้น 2 ยังไม่เป็นที่รู้จักและเข้าใจสำหรับสมาชิกหลายท่าน และผู้ผลิต/ผู้ขายสินค้าไม่ได้กำหนดความชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษรในเรื่องอัตราส่วนของเงินสดกับเบียร์ชั้น 2 ในการแลกเปลี่ยน หรือซื้อสินค้าแต่ละครั้ง ทำให้ผู้ซื้อสินค้าเองเกิดความสับสนในการใช้จำนวนของเบียร์ชั้น 2 กับเงินสดต่อการซื้อสินค้าแต่ละครั้ง เดือนแรกของการเริ่มใช้เบียร์ชั้น 2 คือ เดือนพฤศจิกายน 2553 มีการหมุนเวียนของเบียร์ชั้น 2 ทั้งหมด 915 ครั้ง ในเดือนถัดมาของการใช้เบียร์ชั้น 2 คือเดือนธันวาคม 2553 มีการหมุนเวียนของเบียร์ชั้น 2 เพิ่มขึ้นทั้งหมดเป็น 1,461 ครั้ง เพิ่มขึ้นจากเดือนแรก 59.67 เปอร์เซ็นต์ และในเดือนสุดท้ายของการใช้เบียร์ชั้น 2 คือเดือนมกราคม 2554 มีการหมุนเวียนของเบียร์ชั้น 2 เพิ่มขึ้นทั้งหมดเป็น 1,886 ครั้ง เพิ่มขึ้นจากเดือนแรก 106.12 เปอร์เซ็นต์ ส่งผลให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่จะช่วยกันเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

อัตราการความเร็วในการหมุนเวียนของเงินตลอดระยะเวลา 3 เดือน จากมูลค่าของเบียร์ชั้น 2 หรือปริมาณเงินหมุนเวียนทั้งหมด 9,000 เดือนพฤศจิกายน 2553 มีการหมุนเวียนของเบียร์ชั้น 2 ทั้งหมด 915 ครั้ง ทำให้เกิดมูลค่าที่ใช้จ่ายทั้งสิ้น 7,180 บาท ในเดือนถัดมาของการใช้เบียร์ชั้น 2 เพิ่มขึ้นทั้งหมดเป็น 1,461 ครั้ง ทำให้เกิดมูลค่าที่ใช้จ่ายทั้งสิ้น 10,780 บาท และในเดือนสุดท้ายของการใช้เบียร์ชั้น 2 คือเดือนมกราคม 2554 มีการหมุนเวียนของเบียร์ชั้น 2 เพิ่มขึ้นทั้งหมดเป็น 1,886 ครั้ง ทำให้เกิดมูลค่าที่ใช้จ่ายทั้งสิ้น 15,065 บาท การหมุนเวียนของปริมาณเงินดังกล่าวสอดคล้องกับแนวความคิดเออร์วิง พิชเชอร์ นักเศรษฐศาสตร์สำนักคลาสสิกใหม่ (Neoclassic) ได้อธิบายทฤษฎีปริมาณเงิน ให้อยู่ในรูปสมการ

แลกเปลี่ยนให้เข้าใจได้ง่ายดังสมการ

$$M.V = P.Q$$

$$V = \frac{P.Q}{M}$$

โดย

M = ปริมาณเงินหมุนเวียนในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง

V = อัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงิน

P = ระดับราคาสินค้าและการบริการทั่วไป

Q = ดัชนีชี้วัดมูลค่าแท้จริงของการใช้จ่าย หรือ P.Q คือมูลค่าเงินที่ใช้จ่าย

เมื่อแทนค่าตามสมการทำการวิเคราะห์หาอัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงินสามารถแสดงได้ดังตาราง

ตารางที่ 19 แสดงการวิเคราะห์อัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงินประจำเดือน พฤศจิกายน 2553

มูลค่าเบีย ขยัน 2 (บาท)	จำนวนเบีย ขยัน 2 ที่ใช้ ทั้งสองเดือน (ใบ)	รวมมูลค่าของ เบียขยัน 2 หรือ ปริมาณเงิน หมุนเวียน (บาท) (M)	พฤศจิกายน 2553		อัตราความเร็ว ในการ หมุนเวียนเงิน (V ₁)
			จำนวนครั้ง ที่หมุนเวียน (ครั้ง)	มูลค่าเงินที่ ใช้จ่าย (บาท) (P.Q) ₁	
5	500	2500	550	2,750	1.10
10	350	3500	287	2,870	0.82
20	150	3000	78	1,560	0.52
รวม	1,000	9000	915	7,180	0.79

ผลการศึกษาพบว่า อัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงินประจำเดือนพฤศจิกายน จากมูลค่าเบียขยัน 2 หรือปริมาณเงินหมุนเวียนเริ่มต้นโครงการทั้งหมด 9,000 บาท ทำให้เกิดอัตราเร็วในการหมุนเวียนเงินของเดือนธันวาคมทั้งหมดอยู่ที่ 0.79 ถ้าพิจารณาเป็นเบียขยัน 2 แต่ละใบพบว่า เบียขยัน 2 มูลค่า 5 บาท มีอัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงินมากที่สุดคือ 1.10 รองลงมาคือ เบียขยัน 2 มูลค่า 10 บาท มีอัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงินทั้งหมด 0.82 และเบียขยัน 2 มูลค่า 20 บาท มีอัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงินต่ำที่สุดคือ 0.52 ดังปรากฏในตารางที่ 21

ตารางที่ 20 แสดงการวิเคราะห์อัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงินประจำเดือน ธันวาคม 2553

มูลค่าเบี้ย ขยัน 2 (บาท)	จำนวนเบี้ย ขยัน 2 ที่ใช้ ทั้งสองเดือน (ใบ)	รวมมูลค่าของ เบี้ยขยัน 2 หรือ ปริมาณเงิน หมุนเวียน (บาท) (M)	ธันวาคม 2553		อัตราความเร็ว ในการ หมุนเวียนเงิน (V ₁)
			จำนวนครั้ง ที่หมุนเวียน (ครั้ง)	มูลค่าเงินที่ ใช้จ่าย (บาท) (P.Q) ₁	
5	500	2500	970	4,850	1.94
10	350	3500	389	3,890	1.11
20	150	3000	102	2,040	0.68
รวม	1,000	9000	1,461	10,780	1.19

ผลการศึกษาพบว่า อัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงินประจำเดือนธันวาคม จากมูลค่าเบี้ยขยัน 2 หรือปริมาณเงินหมุนเวียนเริ่มต้นโครงการทั้งหมด 9,000 บาท ทำให้เกิดอัตราเร็วในการหมุนเวียนเงินของเดือนธันวาคมทั้งหมดอยู่ที่ 1.19 ถ้าพิจารณาเป็นเบี้ยขยัน 2 แต่ละใบพบว่า เบี้ยขยัน 2 มูลค่า 5 บาท มีอัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงินมากที่สุดคือ 1.94 รองลงมาคือ เบี้ยขยัน 2 มูลค่า 10 บาท มีอัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงินทั้งหมด 1.11 และเบี้ยขยัน 2 มูลค่า 20 บาท มีอัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงินต่ำที่สุดคือ 0.68 ดังปรากฏในตารางที่ 22

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ตารางที่ 21 แสดงการวิเคราะห์อัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงินประจำเดือน มกราคม 2554

มูลค่าเบีย ชั้น 2 (บาท)	จำนวนเบีย ชั้น 2 ที่ใช้ ทั้งสองเดือน (ใบ)	รวมมูลค่าของ เบียชั้น 2 หรือ ปริมาณเงิน หมุนเวียน (บาท) (M)	มกราคม 2554		อัตราความเร็ว ในการ หมุนเวียนเงิน (V ₁)
			จำนวนครั้ง ที่หมุนเวียน (ครั้ง)	มูลค่าเงินที่ ใช้จ่าย (บาท) (P.Q) ₁	
5	500	2500	1,089	5,445	2.17
10	350	3500	632	6,320	1.80
20	150	3000	165	3,300	1.10
รวม	1,000	9000	1,886	15,065	1.67

ผลการศึกษาพบว่า อัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงินประจำเดือนมกราคม จากมูลค่าเบียชั้น 2 หรือปริมาณเงินหมุนเวียนเริ่มต้น โครงการทั้งหมด 9,000 บาท ทำให้เกิดอัตราเร็วในการหมุนเวียนเงินของเดือนมกราคมทั้งหมดอยู่ที่ 1.67 ถ้าพิจารณาเป็นเบียชั้น 2 แต่ละใบพบว่า เบียชั้น 2 มูลค่า 5 บาท มีอัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงินมากที่สุดคือ 2.17 รองลงมาคือ เบียชั้น 2 มูลค่า 10 บาท มีอัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงินทั้งหมด 1.80 และเบียชั้น 2 มูลค่า 20 บาท มีอัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงินต่ำที่สุดคือ 1.10 ดังปรากฏในตารางที่ 23

ผลการศึกษาทั้งสามเดือนพบว่า อัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงินมีอัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงินทั้งหมดเพิ่มขึ้นจาก 0.79 เป็น 1.19 และ 1.67 มูลค่าเงินที่ใช้จ่ายเพิ่มขึ้นทั้งหมดจาก 7,180 บาท 10,780 บาท และ 15,065 บาท การเพิ่มขึ้นของอัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงินสอดคล้องกับมูลค่าเงินที่ใช้จ่ายเพิ่มขึ้น เป็นไปตามสมการแลกเปลี่ยนของเออร์วิง ฟิชเชอร์ และด้วยมูลค่าคูปองหรือปริมาณเงินหมุนเวียนเริ่มต้น โครงการทั้งหมด 9,000 บาท ทำให้เกิดปริมาณเงินหมุนเวียนทั้งสามเดือนเป็น 33,025 บาท

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการพัฒนาระบบเงินตราชุมชน ในการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ ดังนี้

ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา

1. มีการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่อง มีการวางแผน ดำเนินการ ติดตามผลการดำเนินการ ตรวจสอบ ประเมินผล เพื่อสามารถปรับปรุงแก้ไขข้อผิดพลาดได้ทันต่อเหตุการณ์
2. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ มีการใช้สื่อในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ เช่น เอกสารเผยแพร่ โปสเตอร์ คู่มือการใช้เบี่ยชยัน และการแนะนำชักจูงบุคคลภายในชุมชนเข้าร่วมโครงการ
3. ปัญหาการใช้เบี่ยชยัน² ในการผลิตสินค้าในชุมชนยังไม่หลากหลาย เนื่องจากภายในชุมชนยังไม่มี การคิดค้นผลผลิตเพื่อสามารถนำมาตอบสนองต่อความต้องการได้อย่างเพียงพอ ทำให้ต้องพึ่งสินค้าจากภายนอก ดังนั้น ควรมีการเพิ่มผลผลิตที่ตรงต่อความต้องการ โดยมีการศึกษาความต้องการในสินค้าและบริการของบุคคลภายในชุมชน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และการชักจูงเข้าร่วมโครงการอย่างทั่วถึง โดยมีการจัดประชุมอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ เพื่อสามารถทำความเข้าใจร่วมกันได้
2. สมาชิกในชุมชนเข้าร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการวางระบบ รูปแบบการใช้เงินตราชุมชน ให้เป็นมาตรฐาน เพื่อสามารถทำให้เป็นที่ยอมรับ และเป็นข้อตกลงร่วมกันในการปฏิบัติ
3. ระยะเวลาในการทดลองใช้เงินตราชุมชน ควรมีระยะเวลาตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป เพื่อสามารถทราบปัญหา เรียนรู้ปัญหา และสามารถแก้ไขปัญหามิในทุกๆด้านได้
4. ชุมชนที่ศึกษา ควรเป็นชุมชนที่มีการจัดตั้งแบบเป็นองค์กร มีระบบในการบริหารจัดการภายในชุมชนมีสินค้าและบริการที่หลากหลาย

ผลงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี

บรรณานุกรม

- กนกวรรณ จงเจริญยิ่งยง. มนุษย์ชุมชนกับเศรษฐกิจ. เชียงใหม่ : สำนักพิมพ์เจริญยิ่งยง, 2549.
- กรมการปกครอง. ข้อมูลการดำเนินการช่วยเหลือ/ติดตามผลผู้ประสบปัญหาสังคมและความยากจน. พิษณุโลก : ม.ป.ท, 2549.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554). กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2549.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน ข้อเสนอทางทฤษฎีในบริบทต่างสังคม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, 2548.
- ชมเพลิน จันทรเรืองเพ็ญ. เบียดบาท กษยาบัณเฑาะว์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สารคดี, 2535.
- ณรงค์ เส็งประชา. กลุ่มธุรกิจพื้นฐานกับการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส. พรินติ้ง เฮาส์, 2543.
- ชเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์. "การวิเคราะห์ประเมินศักยภาพธุรกิจชุมชน," ใน รายงานผลโครงการฝึกอบรมทีมงานเศรษฐกิจชุมชน. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท, 2542.
- ธีรวุฒิ เอกะกุล. ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. อุบลราชธานี : มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 2542.
- ธีรารัตน์ อุดมไพจิตรกุล และคณะ. เศรษฐศาสตร์มหภาคเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2542.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2540.
- เบอรรันรัตน์, ลีตาร. เงินตราแห่งอนาคต. แปลโดย จินตลา วิเศษกุล. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สวนเงินมีนา, 2547.
- ประเวศ วะสี. ความหลากหลายทางชีวภาพกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร : สถาบันท้องถิ่นพัฒนา, 2541.
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ. "ระบบการแลกเปลี่ยนท้องถิ่นและเงินตราชุมชน : แนวคิดและประสบการณ์." เอกสารเผยแพร่เสนอต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, มกราคม 2547. (อัดสำเนา)
- ปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชุกี และคณะ. "การศึกษาภาคสนาม." เอกสารเผยแพร่เสนอต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, มกราคม 2547. (อัดสำเนา)

- พลสินธุ์ บุญศิริ. "เงินตราทางเลือกเพื่อการแลกเปลี่ยนในร้านค้าชุมชน กรณีศึกษา ศูนย์สาธิต การเกษตรตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี." วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2551.
- พลอยบงกช ชุ่มเพ็งพันธ์. "การฟื้นฟูวัฒนธรรมชุมชนในภาคตะวันออก : กรณีศึกษาระบบ แลกเปลี่ยนชุมชนในชุมชนพวา จังหวัดจันทบุรี." วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, 2550.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ (ฉบับปรับปรุงใหม่ล่าสุด). พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2543.
- พิทยา ว่องกุล. การสร้างสังคมใหม่ ชุมชนอาชีพโดยชมรมอาชีพไทย. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์ พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2542.
- พิสมัย ศรีเนตร. "ระบบเงินตราชุมชน : กรณีศึกษา เบี้ยกุดชุม." วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2547.
- มงคล ดำธนานินทร์. เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองซึ่งระบบ : หลักการและแนวทางปฏิบัติ. ขอนแก่น : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2541.
- มานิดา คอยระงับ. "การแพร่ของนวัตกรรมระบบเงินตราชุมชน : เบี้ยกุดชุม ในอำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร." วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์พัฒนาการ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- วิทยา มานะวานิชเจริญ. เผชิญหน้าฝ่าวิกฤต. กรุงเทพมหานคร : บริษัท รักลูกกรุ๊ป จำกัด, 2552.
- ศุภกิจ วรอุไร. "ปัจจัยส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนหมื่นสารบ้านวัวลาย อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่" วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2548.
- สกฤติ อิศริยานนท์. เศรษฐกิจศาสตร์การเมืองของการแลกเปลี่ยนชุมชน : กรณีศึกษา เปรียบเทียบ การแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการระหว่างชุมชนที่ดำเนินการ โดยภาครัฐและ ภาคประชาชน. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, 2549.
- สนิท ผัดเวียง. "ปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองขององค์การบริหาร ส่วนตำบล เขตอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่." วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์ มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2546.
- สมาพร ศิวัน. การผลิตในมุมมองใหม่. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สารคดี, 2546.

สถิตทิพย์ เชียงทอง และอินทิตรา วิทยสมบุรณ์. นักรบหัวใจเหรียญบาท. กรุงเทพมหานคร :
รวมทวีผลการพิมพ์, 2552.

สัมพันธ์ เตชะอธิก. NGOs อีสาน. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์ดี, 2540.

สุทธิรักษ์ หงส์สะมัดดี. ยุทธศาสตร์แก้ไขปัญหาความยากจนระดับครัวเรือนเพื่อการพัฒนา
เศรษฐกิจชุมชนพอเพียง. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

สุธรรม รัตนโชติ. การวิจัยเชิงพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : ท้อป, 2551.

สุพจน์ แสงเงิน และคณะ. "กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน :
ศึกษากรณีชุมชนแผ่นดินทองคอยรุตต์แก้ว." เอกสารเผยแพร่เสนอต่อสำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการวิจัย, พฤษภาคม 2546. (อัดสำเนา)

เสาวภา เดชาภิรมณ์. "การพัฒนาชุมชนแบบพึ่งตนเอง : กรณีศึกษาชุมชนคีรีวง
จังหวัดนครศรีธรรมราช" วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2544.

หทัยรัตน์ วงศ์จิรัญพัชรย์. "เงินตราทางเลือกในการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ กรณีศึกษาชุมชน
แผ่นดินทองคอยรุตต์แก้ว" วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2551.

อคิน รพีพัฒน์. "การสังเคราะห์ผลการวิจัยและการพัฒนาระบบการแลกเปลี่ยนชุมชน
เพื่อการพึ่งตนเอง" เอกสารเผยแพร่เสนอต่อมูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย
ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2552. (อัดสำเนา)

อภิชัย พันธเสน และคณะ. "การสังเคราะห์ผลการวิจัยและพัฒนาระบบการแลกเปลี่ยนชุมชน
เพื่อการพึ่งตนเอง." เอกสารเผยแพร่เสนอต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย,
มกราคม 2547. (อัดสำเนา)

อรพินท์ สุวรรณกุล. "เงินตราชุมชน กรณีศึกษาเรื่องเบี้ยกุดชุม" วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2546.

อัญญา ชันชวิทย์. กลไกของตลาดการเงินในระบบเศรษฐกิจไทย. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์
พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2549.

McConnell, Campbell R. Economic Issues: A Book of Readings. New York : McGraw-Hill
Book Company, 1975.

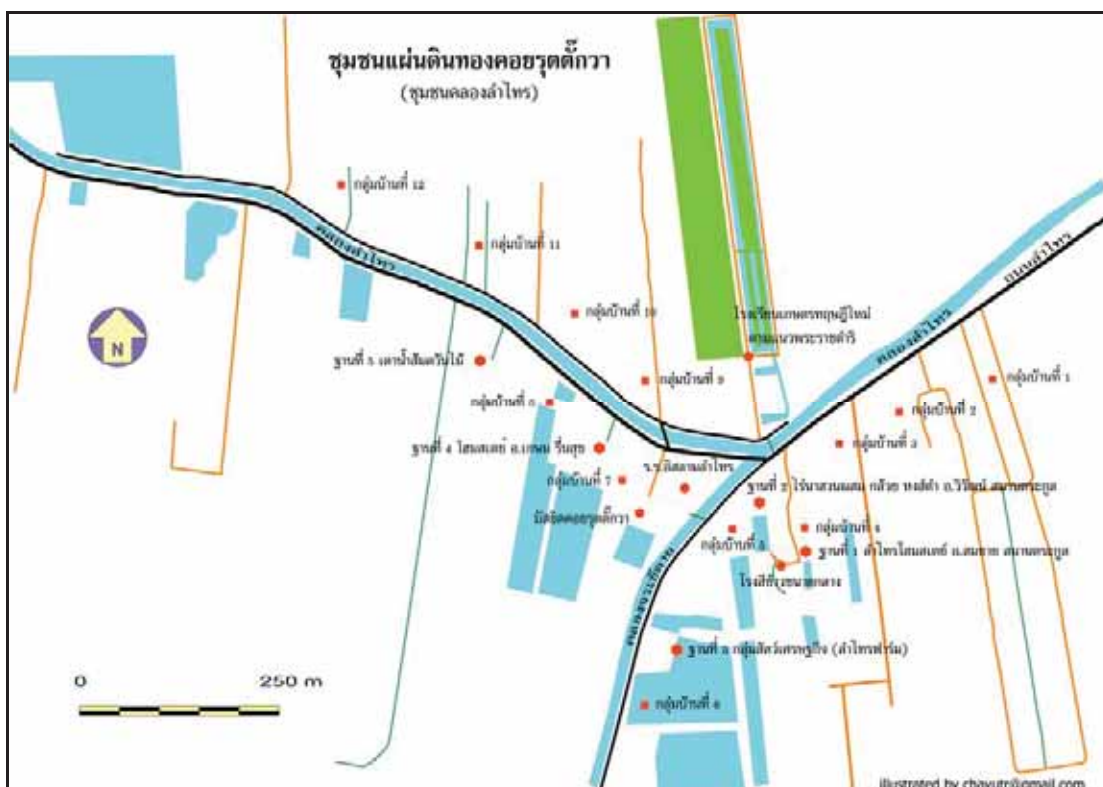
Samuelson, Paul A. Economic : An Introductory Analysis. New York : McGraw-Hill Book
Company, 1967.

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ผลงานวิทยานิพนธ์ศึกษา ระดับปริญญาตรี

ภาพที่ 8 แผนที่ชุมชนแผ่นดินทองคอขรุตตะกัว มีทั้งหมด 12 กลุ่มบ้าน

ชุมชนคอขรุตตะกัว" ตั้งอยู่หมู่ 5 แขวงโคกแฝด เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร มีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า "ชุมชนลำไทร" ชุมชนแห่งนี้ได้รับการบุกเบิกเมื่อประมาณ 130 ปีที่ผ่านมา โดย "นายอิบรอฮีม-นางชานี บิดิลและ" สองสามีภรรยาที่อพยพถิ่นฐานจากปัตตานีมาอยู่แถบลุ่มน้ำแสนแสบ (บริเวณบ้านเจียรดับในปัจจุบัน) จากพื้นที่ป่าก็ได้รับการปรับปรุงและพัฒนาเป็นสวนไร่นา จนทำเป็นอาชีพหลัก โดยยึดหลักการปกครองดูแลเป็นระบบครอบครัวและลูกหลานสืบมา ประชากรในหมู่บ้านลำไทรร้อยละ 90 เป็นชาวมุสลิมนับถือศาสนาอิสลาม ประกอบอาชีพหลักคือการทำเกษตรกรรม ได้แก่ ทำนา เลี้ยงปลา เลี้ยงเป็ด เลี้ยงหงส์ เลี้ยงนก เลี้ยงวัว เลี้ยงแพะ

ปี 2537 "ชุมชนคอขรุตตะกัว" ได้จดทะเบียนขึ้นเป็นชุมชนตามระเบียบของ กทม. โดยใช้ชื่อว่า "ชุมชนแผ่นดินทองคอขรุตตะกัว" ปัจจุบันชุมชนคอขรุตตะกัวมีจำนวน 163 ครัวเรือน จำนวนประชากรทั้งหมด 677 คน

ชุมชนแผ่นดินทองคอขรุตตะกัว ดำเนินการพัฒนาตั้งแต่แรกเริ่มให้คนรู้จักท้องถิ่น หรือที่มาของชุมชน จนกระทั่งมีกระบวนการเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกระบบ ชุมชนแผ่นดินทองคอขรุตตะกัวเป็นชุมชนที่มีความน่าอยู่แบบชนบทในเมืองหลวง สร้างความรู้และประสบการณ์

การใช้ชีวิตว่าควรปฏิบัติอย่างไร และควรปฏิเสธอย่างไร การเลือกปฏิบัติเช่นนี้ทำให้สามารถเลือกสรรความรู้ที่มีอยู่นำมาใช้ในการดำเนินชีวิตและการเผยแพร่สู่สาธารณชนได้

ลักษณะทางเศรษฐกิจของชุมชนแผ่นดินทองอยุธยา

ลักษณะพื้นที่ของชุมชนแผ่นดินทองอยุธยาเป็นพื้นที่ราบลุ่มเหมาะสมแก่การประกอบอาชีพทางการเกษตร โดยเฉพาะการทำนา เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีน้ำท่วมถึง อยู่ใกล้แหล่งน้ำคือคลองลำไทรและคลองลำระเหยทัย สามารถจับสัตว์น้ำในคลองดังกล่าวขึ้นมาเพื่อใช้เป็นอาหารในการดำรงชีวิตประจำวันได้ อาชีพหลักในสมัยก่อน คือ อาชีพเกษตรกรรมหรืออาชีพทำนา อาชีพรองเป็นการหาสัตว์น้ำ ส่วนใหญ่ทำเพื่อยังชีพภายในครอบครัวเท่านั้น นอกจากนี้ยังนิยมเลี้ยงสัตว์ปีกประเภทเป็ด ไก่ เลี้ยงไว้เพื่อเป็นอาหารบริโภคภายในครอบครัว ดังนั้นเศรษฐกิจของชุมชนแผ่นดินทองอยุธยาในอดีตเป็นเศรษฐกิจแบบพึ่งพหรือเศรษฐกิจแบบยังชีพ

ปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากมีการขายที่ดินให้กับบุคคลอื่นภายนอกชุมชน การเข้ามาอยู่ของบุคคลภายนอกเป็นผลให้ชุมชนมีการขยายตัวของประชากรเพิ่มขึ้น พื้นที่ในการทำเกษตรลดน้อยลง ชุมชนมีลักษณะเป็นชุมชนเปิดจึงรับเอาความเจริญหรือเศรษฐกิจแบบสังคมเมืองเข้ามาภายในชุมชน มีบริษัท โรงงานอุตสาหกรรม สถานที่ราชการ เกิดขึ้นใกล้พื้นที่ของชุมชน ทำให้การประกอบอาชีพหลักจากเดิมคืออาชีพทำนาดลดลง เปลี่ยนเป็นการประกอบอาชีพรับจ้างตามบริษัท หรือ โรงงานอุตสาหกรรม ประกอบอาชีพรับราชการ ลูกจ้างในหน่วยงานราชการ เป็นต้น

แม้ว่าสภาพเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลง แต่ชาวบ้านในชุมชนแผ่นดินทองอยุธยา ยังมีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมหลากหลายรูปแบบ ในลักษณะของการปลูกพืช เช่น การทำสวนผลไม้ การปลูกพืชไร่ การปลูกพืชสวนครัว เช่น พริกขี้หนู พริกขี้ฟ้า การทำเกษตรกรรมในลักษณะของการเลี้ยงสัตว์ ทั้งประเภทสัตว์เศรษฐกิจ และสัตว์สวยงาม เช่น หงส์ ไก่วง ไก่ต๊อก ไก่แจ้ นกยูง ปลานิล ปลาตูก การปลูกพืชและการเลี้ยงสัตว์ เพื่อจำหน่าย เพื่อความสวยงาม และเพื่อบริโภคภายในครอบครัว

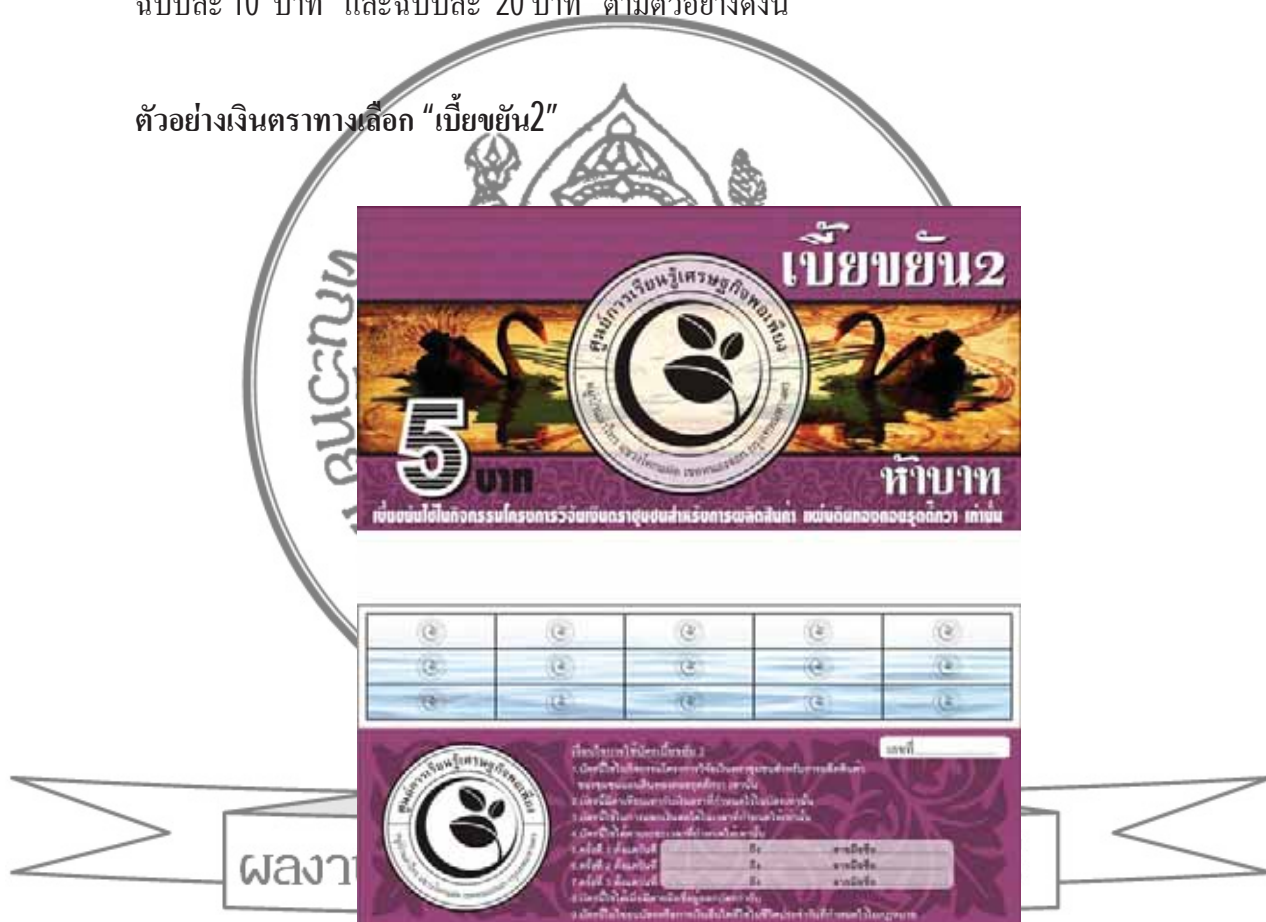
ภาคผนวก ข

เงินตราชุมชนสำหรับการผลิตสินค้า

ผลงานวิทยานิพนธ์ศึกษา ระดับปริญญาตรี

เงินตราชุมชนใช้ในพื้นที่ชุมชนแผ่นดินทองคอยรุตตี้กัว มีสมาชิกภายในชุมชนเป็นผู้ใช้เงินตราชุมชน มุ่งเน้นด้านการผลิตสินค้า มีหน่วยเทียบเท่ากับเงินบาท ใช้ชื่อว่า "เบียชยัน2" ใช้กระดาษอย่างดีไม่ฉีกง่าย นึกขาดยาก เพื่อรักษาความคงทน มีขนาดที่พอเหมาะสะดวกต่อการพกพา เพื่อป้องกันการปลอมแปลงด้านหลังมีหมายเลขกำกับ มีช่องว่างให้ผู้รับเบียชยันลงลายมือชื่อ และวันที่กำกับ มีช่องระบุระยะเวลาการใช้เบียชยัน2 และลงลายมือชื่อผู้มีอำนาจ เพื่อรับรองการใช้เบียชยัน ดังนั้นจึงจัดพิมพ์เงินตราทางเลือกในรูปแบบ "เบียชยัน2" มีมูลค่าฉบับละ 5 บาท ฉบับละ 10 บาท และฉบับละ 20 บาท ตามตัวอย่างดังนี้

ตัวอย่างเงินตราทางเลือก "เบียชยัน2"

ภาพที่ 9 ตัวอย่าง "เบียชยัน2" มูลค่าฉบับละ 5 บาท

ภาพที่ 10 ตัวอย่าง "เบ็ชยัน2" มูลค่าฉบับละ 10 บาท

ผลงาน

ภาพที่ 11 ตัวอย่าง "เบ็ชยัน2" มูลค่าฉบับละ 20 บาท

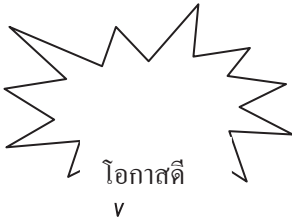
เบี้ยขยันสามารถใช้แลกเปลี่ยนสินค้าและบริการภายในชุมชนได้เท่านั้น มีมูลค่าเทียบเท่ากับเงินบาท ใช้คู่กับเงินบาท หรือใช้เบี้ยขยันเพียงอย่างเดียวก็ได้ ผู้รับเบี้ยขยันต้องลงลายมือชื่อ และวันที่กำกับทุกครั้งตามช่องว่างที่กำหนดไว้ด้านหลังของเบี้ยขยัน มีอายุการใช้งาน 1 เดือน เมื่อครบกำหนดให้นำมาต่ออายุการใช้เบี้ยขยันที่คณะทำงาน มีผู้รับมอบอำนาจลงลายมือชื่อกำกับและระบุระยะเวลาการใช้เบี้ยขยัน ผู้นำเบี้ยขยันมาต่ออายุต้องเสียค่าธรรมเนียมการต่ออายุ 5% ของมูลค่าเบี้ยขยันที่นำมาต่ออายุทั้งหมด เพื่อกระตุ้นการใช้เบี้ยขยันและนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในการพัฒนาชุมชน ระยะเวลาการต่ออายุภายใน 3 วันนับจากวันครบกำหนด หากพ้นกำหนดระยะเวลาการต่ออายุใช้เบี้ยขยันถือว่าเบี้ยขยันมีมูลค่าเท่ากับ 0.00 บาท (ศูนย์บาท)

ภาพที่ 12 การประชุมชี้แจงเรื่องเงินตราชุมชนเพื่อการผลิต

ภาพที่ 13 ป้ายประชาสัมพันธ์

<p>“เบี้ยขยัน2”</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. เบี้ยขยัน 2 ออกโดย ผู้วิจัยและคณะกรรมการโครงการวิจัยฯ 2. เบี้ยขยัน 2 นี้ใช้ในกิจกรรมโครงการวิจัยฯ นี้เท่านั้น 3. สามารถใช้ในการผลิตสินค้าในชุมชนแผ่นดินทองคอยรุตต์กว่าเท่านั้น 4. สามารถใช้เป็นค่าแรงงาน / แลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างสมาชิกด้วยกันเอง 5. มีมูลค่าเทียบเท่ากับเงินบาท 6. ใช้คู่กับเงินบาทหรือใช้คู่ปองเพียงอย่างเดียวได้ 7. มีมูลค่า 5 บาท 10 บาท และ 20 บาท 8. มีอายุการใช้งาน 1 เดือน 9. การต่ออายุต้องให้ผู้ออกเบี้ยขยัน 2 หรือผู้รับมอบอำนาจลงลายมือชื่อกำกับและเสียค่าธรรมเนียมการต่ออายุ 3% เพื่อเป็นค่าบำรุงชุมชนแผ่นดินทองคอยรุตต์กว่า 10. การต่ออายุภายใน 3 วัน นับจากวันครบกำหนด หากพ้นกำหนดถือว่าเบี้ยขยันมีมูลค่าเท่ากับ 0.00 (ศูนย์บาท) 11. ต้องลงลายมือชื่อและวันที่ทุกครั้งเมื่อได้รับเบี้ยขยัน <p style="text-align: center;">ผู้ทำวิจัย คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร</p>	<div style="text-align: center;"> <p>โอกาสดี v</p> </div> <p style="text-align: center;">โอกาสทองเกิดขึ้นอีกครั้ง สำหรับชุมชนแผ่นดินทองคอยรุตต์กว่า นักศึกษา คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จัดทำโครงการวิจัย “เงินตราชุมชน สำหรับการผลิตสินค้ากรณีศึกษาในชุมชนแผ่นดินทองคอยรุตต์กว่า” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตสินค้า สร้างงานสร้างรายได้ สร้างความสัมพันธ์ ความร่วมมือ ความไว้วางใจกันของบุคคลในชุมชน ให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างเข้มแข็ง</p> <p style="text-align: center;">โครงการวิจัยนี้เริ่ม ตุลาคม 2553 ถึง ธันวาคม 2553เตรียมพบกับเบี้ยขยัน 2 ในเร็ว ๆ นี้สนใจรายละเอียดติดต่อ 089-6804698 (ปิยะธิดา)</p> <div style="text-align: center; background-color: #cccccc; padding: 5px; border: 1px solid black;"> <p>“ชุมชนพึ่งตนเองได้ คือความยั่งยืนของชุมชนอย่างแท้จริง”</p> </div>
--	---

ภาพที่ 14 แผ่นพับ

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ภาพที่ 15 ผู้ผลิตนำสินค้ามาจำหน่ายที่ตลาดนัดโรงเรียน

ภาพที่ 16 ร้านค้าในชุมชน

ภาพที่ 17 ตัวอย่างด้านหลัง "เบียชยัน2" ที่ใช้แล้ว

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

แบบสอบถาม

เรื่อง เงินตราชุมชนสำหรับการผลิตสินค้า
กรณีศึกษา : ชุมชนแผ่นดินทอง คอยรุดตัดแก้ว

วัตถุประสงค์

1. ศึกษารูปแบบและประโยชน์การใช้ระบบเงินตราชุมชนด้านการผลิตสินค้า
2. ศึกษาปริมาณการหมุนเวียนของระบบเงินตราชุมชนด้านการผลิตสินค้า
3. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้ระบบเงินตราชุมชนด้านการผลิตสินค้า
4. ศึกษาปัญหา อุปสรรคการใช้ระบบเงินตราชุมชนด้านการผลิตสินค้า
5. ศึกษาการสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็งโดยการใช้ระบบเงินตราชุมชนด้านการผลิตสินค้า

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามแบ่งเป็น 4 ส่วน ดังนี้
ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล
ตอนที่ 2 ปัจจัยและประโยชน์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้ระบบเงินตราชุมชน
ตอนที่ 3 ปัญหาอุปสรรคในการใช้ระบบเงินตราชุมชน
ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ
2. โปรดทำเครื่องหมาย ลงในช่อง หน้าข้อความที่ตรงกับข้อมูลของท่าน
3. ข้อมูลที่ได้จากการสอบถามในครั้งนี้จะเก็บเป็นความลับเพื่อใช้ในการศึกษาเท่านั้น
4. เบื้องต้น 2" หมายถึงเงินตราชุมชน ที่จัดทำขึ้นเพื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้าหรือบริการซึ่งมุ่งเน้น กิจกรรมด้านการผลิตเป็นหลัก

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

ส่วนของผู้วิจัย

1. เพศ

- ชาย หญิง

1.....

2. อายุ

- น้อยกว่า 20 ปี 36-50 ปี
 21-35 ปี 50 ปีขึ้นไป

2.....

3. ระดับการศึกษา

- ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ปริญญาโท
 มัธยมศึกษาหรือ ปวช. ปริญญาเอก
 อนุปริญญา หรือ ปวส. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
 ปริญญาตรี

3.....

4. สถานภาพสมรส

- โสด แต่งงานแล้ว
 อื่น ๆ

4.....

5. อาชีพ

- เกษตรกรรม พนักงานบริษัทเอกชน
 รับจ้างทั่วไป นักเรียน/นักศึกษา
 รับราชการ อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

5.....

6. รายได้ตนเองต่อเดือน

- น้อยกว่า 20,000 บาท 40,001 - 50,000 บาท
 20,001 - 30,000 บาท มากกว่า 50,000 บาท
 30,001 - 40,000 บาท

6.....

ผลงานวิจัยระดับศึกษา ระดับปริญญาตรี

ตอนที่ 2 ปัจจัยและประโยชน์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้ระบบเงินตราชุมชน
(เบี่ยงชั้น2)

ส่วนของ
ผู้วิจัย

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้ระบบเงินตราชุมชน (เบี่ยงชั้น2)	ระดับความคิดเห็น				
	5 มาก ที่สุด	4 มาก	3 ปาน กลาง	2 น้อย	1 น้อย มาก
7. วิธีการใช้ง่ายไม่ซับซ้อน					
8. เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน					
9. การสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ที่ดี					
10. หลักเกณฑ์การแลกเปลี่ยนที่ชัดเจน					
11. มีส่วนลดเมื่อมีการหมุนเวียนบัตรบ่อยครั้ง					
12. มีเจ้าหน้าที่คอยให้คำปรึกษาเมื่อมีข้อสงสัย					
13. มีการใช้จ่ายกระจายอยู่ที่ชุมชน					

7.....
8.....
9.....
10.....
11.....
12.....
13.....

ประโยชน์การใช้ระบบเงินตราชุมชน (เบี่ยงชั้น2)	ระดับความคิดเห็น				
	5 มาก ที่สุด	4 มาก	3 ปาน กลาง	2 น้อย	1 น้อย มาก
14. มีประโยชน์ต่อท่านและชุมชนท้องถิ่นของท่าน					
15. ช่วยให้มีการซื้อขายระหว่างกันเพิ่มขึ้น					
16. ช่วยประหยัดเงินบาทที่ใช้ซื้อขายสินค้าระหว่างกัน					
17. ช่วยทำให้มีเงินเหลือ สามารถนำไปลดหนี้สินได้					
18. ช่วยกระตุ้นให้คนทำงานเพิ่มขึ้น					
19. ช่วยกระตุ้นให้เกิดปริมาณสินค้าที่ผลิตจากคนใน ชุมชนเพิ่มขึ้น					
20. ทำให้สินค้าในชุมชนมีความหลากหลายเพิ่มขึ้น					
21. ทำให้เงินทุนหมุนเวียนภายในชุมชน ไม่รั่วไหล ไปภายนอกชุมชน					

14.....
15.....
16.....
17.....
18.....
19.....
20.....
21.....

ประโยชน์การใช้ระบบเงินตราชุมชน (เบี้ยขยัน2)	ระดับความคิดเห็น					ส่วนของ ผู้วิจัย
	5 มาก ที่สุด	4 มาก	3 ปาน กลาง	2 น้อย	1 น้อย มาก	
22. ทำให้เกิดความสามัคคีและช่วยเหลือระหว่างกัน ภายในชุมชน						22.....
23. ทำให้เกิดแนวคิดพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง						23.....
24. ทำให้มีเวลาให้กับครอบครัวเพิ่มขึ้น						24.....

25.เงินตราชุมชน(เบี้ยขยัน2)ส่งผลให้รายได้/รายรับของท่านมีการเปลี่ยนแปลง

- ลดน้อยลง
- เพิ่มขึ้น 501 – 1,000 บาท/3 เดือน
- เท่าเดิม
- เพิ่มขึ้น 1,001 – 1,500 บาท/3 เดือน
- เพิ่มขึ้น 1 - 500 บาท/3 เดือน
- เพิ่มขึ้น มากกว่า 1,501 บาท/3 เดือน

25.....

ตอนที่ 3 ปัญหา อุปสรรคในการใช้ระบบเงินตราชุมชน (เบี้ยขยัน2)

26. เหตุผลที่ท่านสนใจเข้าร่วมโครงการ (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- น่าจะเป็นสิ่งที่ดี มีประโยชน์ ไม่เห็นว่าเสียหายอะไร
- อยากทดลองเพราะ เห็นว่าเป็นสิ่งแปลก
- ถูกชักชวนให้สมัครตามเพื่อน อื่น ๆ (โปรดระบุ)

26.....

27. สินค้าประเภทใดที่ท่านใช้เงินตราชุมชนในรูปแบบเบี้ยขยัน 2

ในการผลิต (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- พืชผลทางการเกษตร สินค้าอุปโภค บริโภค แปรรูป
- สินค้าหัตถกรรม การให้บริการต่าง ๆ
- อาหาร, ยาสมุนไพรต่าง ๆ อื่น ๆ (โปรดระบุ)

27.....

ส่วนของ
ผู้วิจัย

28. ท่านตัดสินใจใช้เงินตราชุมชนในรูปแบบเบี้ยขยัน 2 ด้วยเหตุผลข้อใดมากที่สุด (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- สร้างรายได้/มีการจ้างงานเพิ่มขึ้น
- ประหยัดเงินบาท มีเงินออมเพิ่มขึ้น
- ทำให้สินค้าภายในชุมชนมีการซื้อขายเพิ่มขึ้น
- ลดการพึ่งพิงเงินทุนจากแหล่งเงินกู้
- ช่วยเหลือกันระหว่างคนในชุมชน
- อื่น ๆ (โปรดระบุ)

28.....

29. ท่านคิดว่ารูปแบบวิธีการดำเนินการของเงินตราชุมชนในรูปแบบเบี้ยขยัน 2 มีความเหมาะสมหรือไม่

- เหมาะสม เพราะ.....
- ไม่เหมาะสม เพราะ.....
- ไม่มีความเห็น เพราะ.....

29.....

30. ท่านคิดว่า ข้อใดเป็นปัญหาการใช้เงินตราชุมชนในรูปแบบเบี้ยขยัน 2 มากที่สุด

- สินค้าที่ซื้อขายโดยใช้บัตรเบี้ย 2 ขยันยังไม่หลากหลาย
- ระยะเวลาที่ใช้บัตรเบี้ยขยันถูกจำกัด
- ความไม่ชัดเจนในการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างสินค้าและคูปองชุมชน
- อื่น ๆ (โปรดระบุ)

30.....

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ส่วนของ
ผู้วิจัย

31.....

31. ท่านคิดว่า โครงการเงินตราชุมชนในรูปแบบเบี้ยขยัน 2 ควรปรับปรุงในเรื่องใดมากที่สุด (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- การประชาสัมพันธ์ให้มีการเข้าร่วมโครงการ
- การชักจูงให้มีการเข้าร่วมโครงการ
- การยอมรับการใช้บัตรเบี้ยขยัน 2 เพิ่มขึ้น
- การเพิ่มสถานที่ การใช้บัตรเบี้ยขยัน 2 ไปในชุมชนใกล้เคียง
- ความชัดเจนเรื่องการปรับ/ลด โทษ ผู้ทำผิดกฎเกณฑ์การใช้เบี้ยขยัน 2
- ควรปรับปรุงการติดประกาศกำหนดราคาที่ใช้เบี้ยขยัน 2 แลกเปลี่ยนสินค้าและบริการให้ชัดเจน
- ควรมีระยะเวลาการใช้ที่นานกว่านี้
- เสนอใจเอื้อประโยชน์ต่อผู้ผลิต
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ

โปรดระบุถึงข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในความอนุเคราะห์ของท่านที่ให้ข้อมูลในครั้งนี้

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง เงินตราชุมชนเพื่อการผลิตสินค้า
กรณีศึกษา : ชุมชนแผ่นดินทอง คอยรูตตักวา

1. ปัจจัยใดที่ท่านตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมในการทำวิจัย ครั้งนี้

ผลงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี

4. ท่านคิดว่าควรทำอย่างไรเพื่อให้มีผู้ผลิตร่วมโครงการมากขึ้น ทำให้มีสินค้าที่หลากหลาย สามารถตอบสนองต่อความต้องการได้อย่างเพียงพอ

5. การกำหนดเงื่อนไขการใช้บัตรเบี่ยงชั้น 2 ควรปรับปรุงอย่างไรบ้างเพื่อให้เหมาะสมกับการใช้ในชุมชนของท่าน

6. การทำวิจัยครั้งนี้เป็นประโยชน์ต่อท่าน และชุมชนของท่านอย่างไรบ้าง

7. ข้อคิดเห็น และเสนอแนะ

ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในความอนุเคราะห์ของท่านที่ให้ข้อมูลในครั้งนี้

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ภาคผนวก ง

การทดสอบค่าความเชื่อมั่น โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS

ผลงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
B7	55.6000	48.5241	.5519	.9171
B8	55.8000	49.6828	.4103	.9202
B9	55.8000	46.9931	.6299	.9152
B10	55.8000	47.3379	.7297	.9132
B11	55.8333	48.3506	.6152	.9158
B12	55.5667	47.5644	.6040	.9159
B13	55.8667	48.3954	.5008	.9185
B14	55.6000	48.0414	.6165	.9157
B15	55.6000	47.2138	.5936	.9162
B16	55.7667	46.7368	.6436	.9148
B17	56.0000	46.8966	.7374	.9127
B18	55.7333	46.7540	.6282	.9153
B19	55.5333	48.3264	.5689	.9167
B20	55.6667	47.9540	.5775	.9165
B21	55.5333	48.3954	.4176	.9215
B22	55.7333	47.6506	.5283	.9181
B23	55.7333	46.4092	.7290	.9126
B24	55.8333	46.4885	.7844	.9115

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 18

Alpha = .9203

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้ระบบเงินตราชุมชน

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
B7	19.3333	6.5747	.5969	.8136
B8	19.5333	6.8782	.4965	.8282
B9	19.5333	5.8437	.7257	.7907
B10	19.5333	6.1885	.7750	.7868
B11	19.5667	6.7368	.5800	.8165
B12	19.3000	6.8379	.4234	.8416
B13	19.6000	6.4552	.5525	.8209

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0 N of Items = 7

Alpha = .8370

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ประโยชน์การใช้ระบบเงินตราชุมชน (เบี่ยงชั้น 2)

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
B14	32.8667	20.9471	.5297	.8881
B15	32.8667	19.7057	.6402	.8818
B16	33.0333	19.4126	.6890	.8787
B17	33.2667	19.8575	.7248	.8774
B18	33.0000	19.4483	.6672	.8801
B19	32.8000	21.0621	.4971	.8898
B20	32.9333	20.9609	.4802	.8909
B21	32.8000	20.5103	.4462	.8950
B22	33.0000	19.9310	.5808	.8857
B23	33.0000	19.1034	.8017	.8719
B24	33.1000	19.5414	.7839	.8739

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 11

Alpha = .8927

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - สกุล นางสาวปิยะธิดา นวลขำ
 ที่อยู่ 328 ถนนมนตรีสุริยวงศ์ ตำบลหน้าเมือง
 อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี 70000
 ที่ทำงาน โรงพยาบาลศิริราช 2 ถนนพยานนค แขวงศิริราช เขตบางกอกน้อย
 กรุงเทพมหานคร 10700 โทรศัพท์ 02-419700 ต่อ 6861

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2549 สำเร็จการศึกษาปริญญาพยาบาลศาสตรบัณฑิต
 จากมหาวิทยาลัยมหิดล
 พ.ศ. 2552 ศึกษาต่อระดับปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการประกอบการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. 2550 - ปัจจุบัน พยาบาลงานการพยาบาลระบบหัวใจและหลอดเลือด
 โรงพยาบาลศิริราช

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี